

TARKKAILUA JA TUTUSTUMISTA VAI OSALLISUUTTA JA YHTEYTTÄ?

Rippikoulun seurakuntajakso

Vaasan suomalaisessa seurakunnassa

Sanna Rahko

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä, Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma
(ylempi AMK)

Diakonia, kristillinen kasvatus, ja
nuorisotyö

TIIVISTELMÄ

Rahko, Sanna. Tarkkailua ja tutustumista vai osallisuutta ja yhteyttä? Rippikoulun seurakuntajakso Vaasan suomalaisessa seurakunnassa. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 127 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalian koulutusohjelma (ylempi AMK). Diakonia, kristillinen kasvatusta ja nuorisotyö.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa rippikoulun seurakuntajakson kehittämismahdollisuuksia ja haasteita Vaasan suomalaisessa seurakunnassa. Rippikoulusuunnitelma 2001 määrittelee yhdeksi rippikoulun tavoitteeksi seurakuntayhteydessä elämisen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiassa kirkko kuvataan osallisuuden yhteisöksi. Opinnäytetyössä tutkittiin, toteutuuko seurakuntayhteys ja osallisuus Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikoulujen seurakuntajaksolla ja miten yhteyttä ja osallisuutta voisi vahvistaa.

Tutkimuskysymyksiä lähestyttiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Aineisto kerättiin kolmen rippikouluryhmän ohjaajilta sekä rippikoululaisilta seurakuntajakson alussa ja lopussa. Rippikoululaisia osallistui tutkimukseen 72 ja ohjaajia seitsemän. Nuorten mielikuvia, odotuksia ja kokemuksia seurakunnasta ja seurakuntajaksosta tutkittiin erilaisien tehtävien, kuten kuvien, sarjakuvien ja kysymysten avulla. Työntekijöiden odotuksia ja kokemuksia kysyttiin sekä avoimilla että strukturoiduilla kysymyksillä. Työntekijöiden kanssa pidettiin myös kaksi ryhmähaastattelua verrattavaa palaveria. Aineisto analysoitiin sisällön analyysin avulla. Osallisuuden toteutumista verrattiin teoriaosuudessa esiteltyyn sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen tavoitteisiin ja metodeihin.

Nuorten odotukset liittyivät enimmäkseen tutustumiseen, kavereiden kanssa olemiseen ja yhteishenkeen. Nuorten mielikuvat seurakunnasta eivät muuttuneet merkittävästi seurakuntajakson aikana. Tutkimusaineiston mukaan jakso ei lisännyt nuorten osallistumishalua seurakunnan tilaisuuksiin. Nuorten odotukset tutustumisesta toteutuivat osittain. Seurakuntajakso oli suurimmalle osalle myönteinen kokemus. Jumalanpalvelus nousi nuorten vastauksissa tutuimmaksi asiaksi seurakunnassa, mutta se koettiin myös outona ja turhana. Osa seurakuntajakson ohjelmasta oli toiminnallista ja perustui osallistumiseen, mutta näitä kokemuksia nuoret eivät maininneet kuvatessaan seurakuntajaksoa.

Tutkimustulosten perusteella seurakuntajakson kehittämishaasteita ovat laadukkaan vuorovaikutuksen, toiminnallisten menetelmien sekä erityisesti reflektoinnin lisääminen. Reflektoinnin avulla nuoret voisivat ymmärtää ja sisäistää kokemuksiaan paremmin. Toiminnalliset menetelmät sekä reflektointi lisäisivät nuorten valmiuksia omien tavoitteiden asettamiseen. Osallisuuden mahdollisuuksien ja valmiuksien kasvaminen vie seurakuntajaksoa tarkkailusta ja tutustumisesta kohti osallisuutta ja yhteyttä. Työntekijöiden yhteinen reflektio ja tavoitteiden sekä opetusmenetelmien kriittinen arviointi auttaisi seurakuntajakson kehittämistä nuorelle mielekkääksi. Suunnittelussa on tärkeää kiinnittää huomiota tavoitteiden ja toiminnan vastaavuuteen. Tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä kokeiltiin onnistuneesti uusia menetelmiä. Näitä menetelmiä voisi kehittää edelleen ja ottaa osaksi vaasalaista rippikoulukulttuuria. Opinnäytetyö herätti kysymyksen myös seurakunnan yhteisen rippikoulusuunnittelun tarpeesta.

Asiasanat: Rippikoulu, osallisuus, yhteisöllisyys, kvalitatiivinen tutkimus,

ABSTRACT

Rahko, Sanna. To observe or to participate? Introductory period of the confirmation training in the Finnish Congregation in Vaasa. 127 p., 4 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2012, Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Diaconia, Christian Education and Youth Work. Degree: Master of Social Services.

The aim of this study was to find out how to develop the introductory period of the confirmation training in Finnish Congregation in Vaasa. The introductory period means a period before the confirmation camp. In that period confirmands meet about 10 times. According to the confirmation training curriculum 2001, one part of the confirmation work is fellowship of the congregation. This objective is also stated in the strategy of the Finnish Lutheran Church, named Our Church – participatory community. The objective of this study was examine how the confirmands experienced fellowship and participation in the congregation during the introductory period of the confirmation training.

The research material of this qualitative study was collected in three confirmation training groups and involved seventy-two adolescents and seven church workers. The questions were asked in the first meeting of each group and repeated again in the end of the introductory period. The research data consists mainly of the information received through the questionnaire, but also of the material gathered in different exercises utilizing pictures and cartoons, etc. The data was analyzed by applying the method of content analysis. The results were compared with the objectives and methods of social-pedagogical civic education.

The study shows that during the introductory period of the confirmation training young people got to know new people, made friends, and enjoyed the time spent together. Their image of the parish did not, however, change, and the introductory period did not increase their motivation to participate in the church activities. Nevertheless, the period was a positive experience for most adolescents and a part of their expectations came true. While young people were aware of the regular church activities such as mass and church services they considered them strange and unnecessary. The introductory period was partly based on the participatory approach and shared activities, but the adolescents did not mention that when they described the period.

The study concludes that the main challenges of the introductory period of the confirmation training are to improve communication and to increase the use of participatory methods and reflection. Reflecting what has been seen and heard could help the confirmands to better understand their experiences. The possibility to participate could enhance the experience of fellowship and inclusion in the congregation. In order to make the introductory period more interesting for young people, it could be useful for church workers to reflect and evaluate it together. In discussing the confirmation training it is important to ask whether the content corresponds to the objectives. In the three confirmation training groups studied new methods were successfully experimented. These methods could be further developed and taken more widely into use in the introductory period of the confirmation training in Vaasa. The study raised also a question of need of planning the confirmation work in more detail with church workers together.

Key words: confirmation work, participation, communality, qualitative research

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 HAASTEENA SEURAKUNTAYHTEYS.....	8
2.1 Rippikoulun tavoite.....	8
2.2 Tutustumisjaksosta yhteyden kokemiseen.....	9
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	10
3 NUORI OPPIJANA, KIRKKO KASVATTAJANA.....	15
3.1 Rippikoululaisen elämäntilanne.....	15
3.2 Nuoren uskonnollisuus.....	16
3.3 Nuori ryhmän jäsenenä.....	20
3.4 Rippikoulun pedagogiikka.....	21
3.5 Sosiaalipedagogiikka kirkon kasvatustyön teoriana.....	25
3.6 Kristillinen identiteetti.....	27
4 OSALLISUUDEN EDELLYTYKSET JA TOTEUTUMINEN.....	30
4.1 Osallisuus kirkon kasvatustavoitteena.....	30
4.2 Mitä tarvitaan osallisuuden syntymiseen?.....	32
4.3 Osallisuuden vahvistaminen käytännössä.....	36
4.4 Kansalaisuus ja kirkon jäsenyys globaalissa ajassa.....	39
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	45
5.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	45
5.2 Tutkimusmenetelmä.....	46
5.3 Aineiston kerääminen.....	48
5.4 Aineiston analysointi.....	49
6 ”TAPAAMISISTA NIIN MUKAVAA, ETTEI KUKAAN HALUA OLLA POISSA”.....	51
6.1 Tutkimukseen osallistuvat ryhmät.....	51
6.2 Rippikoulun ohjaajien tavoitteet seurakuntajaksolle.....	53
6.3 Kohti vahvempaa identiteettiä.....	57

6.4 Työntekijöiden kokemukset seurakuntajaksosta.....	59
7 ”SEURAKUNTA ON VARMAAN KIVA”.....	63
7.1 Rippikoululaisten mielikuvia seurakunnasta.....	63
7.2 ”Joku yhteys tai semmonen yhteishenki”	67
7.3 Nuorten odotuksia ja kokemuksia seurakuntajaksolta	73
7.4 Rippikoululaisten ajatuksia seurakunnan työntekijöistä	80
7.5 Unelmien seurakuntajakso	81
7.6 Seurakuntajaksolla opittua	88
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	94
8.1 Monta tavoitetta toteutui – toteutuiko osallisuus?	94
8.2 Osallisuuden edellytykset seurakuntajaksolla.....	96
8.3 Yhteyden kokemisen onnistumiset ja esteet	99
8.4 ”Kuha hänes’ o”	101
8.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	102
LÄHTEET	105
LIITTEET	111
LIITE 1: Kysymyslomake rippikoulun työntekijöille jakson alussa.....	111
LIITE 2: Kysymyslomake työntekijöille jakson lopussa	115
LIITE 3: Kysymyslomake rippikoululaisille seurakuntajakson alussa	117
LIITE 4: Kysymyslomake rippikoululaisille seurakuntajakson lopussa.....	122

1 JOHDANTO

Vuonna 2012 on Suomessa vietetty rippikoulusuunnitelman 10-vuotisjuhlia. Rippikoulusuunnitelma 2001 Elämä – usko – rukous on ollut esillä valtakunnallisessa rippikoulu-keskustelussa sekä kirkkohallituksen järjestämien koulutusten aiheena. Sekä keskusteluissa että valtakunnallisessa ja eurooppalaisessa rippikoulututkimuksessa on pohdittu asioita, jotka ovat Rippikoulusuunnitelma 2001:n puitteissa toteutuneet tai jääneet toteutumatta. Keskusteluissa ja tutkimuksissa on noussut esiin muun muassa rippikoulun nivoutuminen muuhun seurakunnan toimintaan. Rippikoulusuunnitelma 2001:n kantavana ajatuksena on seurakuntayhteys, joka kuuluu osana koko rippikouluun. Seurakuntayhteyden tulisi läpäistä niin aloitus-, perus- kuin päätösjaksokin (Rippikoulusuunnitelma 2001, 28). Rippikoululeirillä seurakuntayhteys syntyy läsnä olevan seurakunnan eli toisten leiriläisten, isosten ja ohjaajien kanssa. Yhteys muuhun seurakuntaan on kuitenkin vähäistä. Tätä yhteyttä pyritään synnyttämään osallistumalla seurakunnan toimintaan joko ennen intensiivijaksoa tai sen jälkeen.

Rippikoulusuunnitelmassa seurakuntayhteys-osion tavoitteena on, että nuori tuntee seurakunnan ja kirkon toimintaa ja elää seurakuntayhteydessä (Rippikoulusuunnitelma 2001, 23–28). Seurakuntayhteys koetaan usein rippikoulun haastavimmaksi osaksi. Rippikoulu saattaa jäädä irralliseksi seurakunnan muusta toiminnasta ja elämästä (Niemelä 2002, 181). Rippikoulusuunnitelma 2001 määrittelee rippikoulun kestoksi kuusi kuukautta. Puolen vuoden aikana pyritään saavuttamaan syvempää oppimista kuin pelkästään viikon leirijaksolla. Tavoitteena on kiinnittää opiskelu nuoren arkielämään. Esimerkiksi Pruukin (2010) mukaan puolen vuoden rippikoulun olisi hyvä jakaantua tasaisesti ennen leirijaksoa ja sen jälkeen. Käytännössä monessa seurakunnassa seurakuntayhteys-osio toteutetaan kuitenkin ennen intensiivijaksoa, jota seuraa heti konfirmaatio. (Pruuki 2010, 99–100.) Kati Niemelä tutki 2002 rippikoulujen vaikuttavuutta ja laatua Tampereella. Tutkimuksessa todetaan, että rippikoulun ennakkokokoonnotukset saivat eniten kritiikkiä sekä nuorilta että rippikoulun opettajilta. Niemelän tutkimuksen perusteella nuoret kokevat vasta leirijakson ”varsinaisena rippikouluna”, eivätkä he ole erityisen motivoituneita leiriä edeltäviin kokoonnutuksiin. Myös rippikoulujen opettajat ovat tutkimuksen mukaan tyytymättömiä ennakkotapaamisiin. (Niemelä 2002, 181.) Niemelän tutkimus tehtiin juuri uuden rippikoulusuunnitelman käyttöönottoaiheessa.

Uusien tutkimusten ja rippikoulusta käydyn keskustelun perusteella Niemelän tutkimustulos pitää edelleen paikkaansa.

Vaasan suomalaisessa seurakunnassa ”seurakuntajaksolla” tarkoitetaan noin puoli vuotta kestävästä rippikouluajasta, joka edeltää leirijaksoa tai kaupunkirippikoulua (Rippikoulun paikallisuunnitelma 2012–2014, 10). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on havaita, mitä kehittämismahdollisuuksia ja tarpeita Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikoulujen seurakuntajaksolla on. Opinnäytetyön teoriaosuudessa pohditaan, mitä tarkoittaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaan kirjattu osallisuus. Osallisuus-käsitettä ja osallisuuden toteutumista peilataan muun muassa Elina Nivalan (2008) määrittelemiin osallisuuden edellytyksiin.

Opinnäytetyön tekijä on Vaasan suomalaisen seurakunnan nuorisotyönohjaaja, jonka vastuualueena on rippikoulutyö. Tässä opinnäytetyössä hän oli sekä tutkijan että rippikoulun ohjaajan roolissa. Opinnäytetyössä tarkasteltiin kolmen vaasalaisen rippikoulu-ryhmän seurakuntajaksoa. Tutkimuksessa kysyttiin rippikoululaisten mielikuvia seurakunnasta jakson alussa ja lopussa sekä nuorten ja ohjaajien odotuksia ja kokemuksia seurakuntajaksolta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 72 nuorta sekä seitsemän rippikoulun ohjaajaa. Opinnäytetyön tekijä oli itse yhden ryhmän ohjaaja. Hän oli mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ryhmänsä seurakuntajaksoa. Opinnäytetyössä hän oli kuitenkin tutkijan roolissa eikä häntä ole laskettu mukaan tutkimukseen osallistuneisiin seitsemään työntekijään.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan arvioida, vaikuttiko seurakuntajakso nuorten mielikuviin seurakunnasta ja toteutuiko seurakuntayhteydessä eläminen ja osallisuus tutkimusryhmien seurakuntajaksolla. Tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan hyödyntää Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikoulujen suunnittelussa sekä seurakuntajakson kehittämisessä. Tulokset tuovat esiin kysymyksiä esimerkiksi seurakunnan jäsenyydestä sekä rippikoulun rakenteesta, opettajuudesta ja menetelmistä. Näitä kysymyksiä olisi mielenkiintoista pohtia myös valtakunnallisessa rippikoulukeskustelussa.

2 HAASTEENA SEURAKUNTAYHTEYS

2.1 Rippikoulun tavoite

Rippikoulusuunnitelma 2001:ssa määritellään rippikoulun kestoksi kuusi kuukautta. Puoleen vuoteen kuuluu aloitusjakso, perusjakso, päätösjakso ja näiden kaikkien rinnalla kulkeva seurakuntayhteys (Rippikoulusuunnitelma 2001, 23–28). Rippikoulun yleis-tavoite on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä (Rippikoulusuunnitelma 2001, 18). Vaasassa seurakuntajaksolle tu-leva nuori on useimmiten seurakunnan jäsen. Rippikouluun osallistuu noin 90 prosenttia kirkkoon kuuluvasta ikäluokasta sekä noin 20–30 kirkkoon kuulumatonta nuorta. (Rip-pikoulun paikallisuunnitelma 2012–2014, 2.) Lassi Pruuki korostaa, että Rippikoulu-suunnitelma 2001:n mukaan on kyse siitä, että nuori osallistuu oman seurakuntansa toimintaan. Kysymys ei ole samanlaisesta seurakuntaan tutustumisesta kuin vuoden 1980 rippikoulusuunnitelmassa, jossa nuoren ajateltiin vierailevan jossain, jonne hän ei kuulu. (Pruuki 2010, 104.)

Konfirmaatiossa nuoret tunnustavat uskonsa, seurakunta rukoilee heidän puolestaan, heidät siunataan ja he saavat oikeuden osallistua itsenäisesti ehtoolliseen. Rippikoulu ja konfirmaatio ohjaavat nuorta elämään kiinteästi seurakunnan yhteydessä ja osallistu-maan sen toimintaan. (Rippikoulusuunnitelma 2011, 8.) Rippikoulusuunnitelman teolo-ginen lähtökohta on, että seurakunta on keskeinen uskon syntymisen ja vahvistumisen kannalta. Katekismuksen mukaan Pyhä Henki synnyttää uskon ja uuden elämän. Juma-lan sana ja sakramentit ovat kirkon näkyviä tuntomerkkejä, joiden kautta Pyhä Henki välittää armon. (Katekismus 1999, 49, 51.) Sana ja sakramentit ovat tarjolla seurakun-nassa ja erityisesti jumalanpalveluksissa. Siksi seurakunta ja jumalanpalvelus ovat kes-keisessä asemassa kristityn elämässä.

Kirkko 2015 -strategian mietinnössä todetaan, että kristillinen kirkko on olemassa, jotta ihmisissä syntyisi usko pyhään kolmiyhteiseen Jumalaan ja rakkaus lähimmäisiimme. Kristittyjen yhteisölle on tunnusomaista keskinäinen yhteys ja osallisuus. Kirkon perus-tehtävä on julistaa evankeliumia ja huolehtia sakramenteista. Kirkko ei voi valita eikä

määritellä tehtävänsä toiseksi. Uskon sisältö ja kirkon elämä on määritelty Raamatussa ja luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Kirkon jäsenet tarvitsevat toisiaan voidakseen uskoa ja elää kristittyinä. (Meidän Kirkko, osallisuuden yhteisö, 3–4.) Kirkon strategian sekä paikallisen Vaasan suomalaisen seurakunnan strategian suuntaviivoista erityisesti kaksi kohtaa tulee lähelle rippikoulun tavoitteita: ”Hengellinen elämä vahvistuu” ja ”Vahvistamme kirkon jäsenyyden merkitystä” (Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015). Vaasan suomalaisessa seurakunnassa strategian pohjalta pyritään lujittamaan ”jumalanpalvelusten, kirkollisten toimitusten ja musiikkitoiminnan sekä muun seurakuntatyön kautta seurakuntayhteyttä ja kirkon jäsenyyden myönteistä merkitystä” (Vaasan suomalainen seurakunta. Seurakuntaneuvoston pöytäkirja 1.6.2011, 104 §). Vuoden 2012 toimintasuunnitelmassa yksi rippikoulutyön tavoitteista on rippikoulun jumalanpalvelusopetuksen kehittäminen. Tavoitteissa mainitaan muun muassa rippikoululaisten osallistuminen seurakuntajaksolla messun toteuttamiseen. (Vaasan suomalaisen seurakunta. Toimintasuunnitelma vuodelle 2012, 7.)

2.2 Tutustumisjaksosta yhteyden kokemiseen

Vaikka seurakuntayhteyden pitäisi Rippikoulusuunnitelma 2011:n mukaan läpäistä koko rippikoulu, käytännössä ajatus ”tutustumisjaksosta” ja nuorille vieraaseen tilaan, tapahtumaan ja työntekijöihin tutustumisesta elää edelleen monessa seurakunnassa. Seurakuntajakson suorittamista kontrolloidaan usein viikkosella, johon nuoret keräävät leimoja niistä tilaisuuksista, joissa he käyvät. (Pruuki 2010, 104.) Toisaalta tutkimustulokset osoittavat (esim. Haastettu kirkko 2012) myös ihmisten vieraantuvan seurakunnasta. Vaikka nuoret pääosin ovat seurakunnan jäseniä, kokevatko he kuitenkin kuuluvansa seurakuntaan tai onko seurakunta heille tuttu ennen rippikoulua? Niemelän (2002) tutkimuksen mukaan nuoret arvostavat rippikoulussa kavereiden kanssa oloa ja hyvää tunnelmaa. Rippikoulun tekee onnistuneeksi kokonaisilmapiiri, johon vaikuttavat olenaisesti muut rippikoululaiset, iltaohjelmat, vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja isokset. (Niemelä 2002, 126–127, 130.)

Vaasan suomalaisessa seurakunnassa nuoret tapaavat seurakuntajakson aikana kahdeksasta kymmeneen kertaa. Osa tapaamisista on informatiivisia, kuten aloitustapaaminen tai leiri-info. Noin puolet tapaamisista on jumalanpalveluksia tai jumalanpalvelusopetusta. Näiden lisäksi osallistutaan esimerkiksi nuorten-iltaan ja muihin seurakunnan tilaisuuksiin. Tavallisesti info-tilaisuuksiin kutsutaan myös vanhemmat mukaan. (Rippikoulun paikallisuunnitelma 2012–2014, 10). Vaasassa rippikoululaisia on vuosittain lähes 370. Nuoret tulevat rippikouluun eri puolilta kaupunkia ja eri kouluista, eivätkä kaikki tunne toisiaan entuudestaan. (Rippikoulun paikallisuunnitelma 2012–2014, 2.)

Rippikoululaiset osallistuvat jumalanpalvelukseen tai muuhun seurakunnan tilaisuuteen usein objekteina. Esimerkiksi jumalanpalvelukseen tullaan katsomaan ja kuuntelemaan, mutta osallistuminen ja ryhmän keskinäinen kommunikointi jäävät vähäisiksi. Tutustuminen ryhmään ja hyvän yhteishengen luominen seurakuntajaksolla vaatisi panostamista vuorovaikutukseen sekä tapaamisten sisältöihin. Yhteisöllisen seurakuntajakson toteuttaminen haastaa rippikoulujen ohjaajat. Vaasan suomalaisessa seurakunnassa papeilla ja nuorisotyöntekijöillä on yhdestä neljään rippikouluryhmää vuoden aikana. Myös kanttorit ja diakonit osallistuvat useiden rippikouluryhmien ohjaamiseen. Seurakuntajakson tapaamisten määrää ei juuri voi nykyisestä nostaa, sillä rippikouluryhmien tapaamiset täytyy sovittaa usean työntekijän kalenteriin. Jokaisen työntekijän täytyy huolehtia myös muut työnsä, kuten kerhot, isoskoulutukset, leirit, piirit, kokoukset ja jumalanpalvelukset. Yhteisöllisen seurakuntajakson toteuttamiseen ja nuorten kohtaamiseen tarvitaan sekä henkisiä että fyysisiä resursseja. Seurakuntajaksosta ei pidä suunnitella sen enempää työntekijän kuin nuorensa näkökulmasta liian raskasta ja työlästä. Yhteisöllisyyden näkökulmasta kokoontumiskertoja pitäisi olla kuitenkin tarpeeksi usein ja niiden pitäisi olla kestoaltaan tarpeeksi pitkiä, jotta ryhmäprosessi voisi päästä alkuun.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikouluja on tutkittu viimeisen viiden vuoden aikana kahteen otteeseen. Terhi Nissilän (2008) uskontopedagogiikan pro gradu -tutkielman aihe oli Seurakuntanuoren orientaatiot rippikouluun ja seurakunnan toimin-

taan. Nissilä tutki, mikä rippikoulussa on ollut nuorelle merkittävää, miten nuori arvioi saamaansa opetusta ja rippikoulun sosiaalisia suhteita sekä mikä seurakunnan toiminnassa on nuorelle tärkeää. Nissilän tutkimusjoukko koostui 12 nuoresta, jotka olivat rippikoulun jälkeen tulleet mukaan seurakunnan toimintaan. Puolet heistä oli monipuolisesti rippikouluun ja seurakunnan toimintaan orientoituneita innostujia. Kolmasosa kuului yhteydenlöytäjiin. Heille rippikoulussa oli ollut merkittävintä löytää yhteys seurakuntaan. Kaksi henkeä Nissilän tutkimusjoukosta kuului hauskanpitäjiin ja yhden tyyppiluokaksi määriteltiin kavereiden varassa oleva. (Nissilä 2008.)

Jenny Lundmanin (2010) Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä tutkittiin kvantitatiivisin menetelmin rippikouluun osallistumisen syitä ja nuorten odotuksia rippikoulusta Vaasan suomalaisessa seurakunnassa. Tutkimuksen mukaan suurimmat syyt tulla rippikouluun olivat oikeus kirkollisen vihkimisen saamiseen sekä kummina toimimiseen (lähes 52 %), kaverit (n. 44 %) sekä konfirmaatiojuhlan saaminen (n. 34 %). Lähes 90 prosenttia vastaajista odotti rippikoululta hauskanpitoa ja kavereiden kanssa olemista. Enemmistö odotti myös vapaa-ajan ohjelmaa sekä uusiin ihmisiin tutustumista. Noin viidesosa odotti myös saavansa opetusta kristinuskosta, elämän tarkoituksesta ja seurustelusta. Vastaajista noin 11 prosenttia odotti erittäin paljon tai paljon, että löytäisi oman paikkansa seurakunnassa. Jonkin verran oman paikan löytämistä odotti neljäsosa vastaajista, ja yli puolta (63,9 %) se kiinnosti vain vähän tai erittäin vähän. (Lundman 2010, 51–52.)

Valtakunnallisia rippikoulututkimuksia on tehty Suomessa 2000-luvulla useita. Kati Niemelän pitkittäistutkimuksessa (2002, 2007) arvioidaan rippikoulun laatua ja vaikuttavuutta. Tutkimuskohteena olivat tamperelaiset rippikoululaiset, heidän vanhempansa sekä isokset ja rippikouluopettajat, joiden odotuksia ja kokemuksia rippikoulusta tutkittiin. Niemelä ryhmitteli nuoret rippikouluorientaationsa perusteella neljään luokkaan: aktiivisesti, sosiaalisesti, sisällöllisesti ja passiivisesti orientoituviiin. Tutkimuksen mukaan hyvä kokonaisilmapiiri vaikutti eniten positiiviseen rippikoulukokemukseen. Hyvässä rippikoulussa osallistujien asenteet muuttuivat todennäköisimmin myönteisemmiksi kristinuskoa kohtaan. (Niemelä 2002, 187–188.)

Niemelän (2007) jatkotutkimuksessa viisi vuotta myöhemmin todetaan, että niillä henkilöillä, joiden kokemus rippikoulusta oli myönteinen, asenne kristinuskoa kohtaan on edelleen enimmäkseen positiivinen, vaikkakin jonkin verran haalennut. Rippikoulussa

saadut kielteiset kokemukset (10 %) ovat puolestaan vahvistaneet kielteistä suhtautumista kristinuskoon. (Niemelä 2007, 165–166.) Tutkimuksen mukaan koti ja vanhemmilta saatu uskonnollinen kasvatus vaikuttavat uskonnollisuuteen eniten. Niillä on myös merkittävä vaikutus nuoren rippikoulumotivaatioon ja näin ollen myös myönteisen rippikoulukokemuksen syntymiseen. Nuoret itse pitävät suurimpana uskonnollisena vaikuttajatahona rippikoulua. (Niemelä 2007, 167.) Tutkimuksen mukaan useat aikuistuvat nuoret kokevat uskon läheiseksi, mutta etäännyvät kirkosta. Vain joka kymmenes vastaaja koki evankelis-luterilaisen kirkon ja oman paikallisseurakuntansa läheiseksi viiden vuoden kuluttua rippikoulusta. Onnistunut rippikoulu vahvisti kuitenkin halua pysyä kirkon jäsenenä. (Niemelä 2007, 169.)

Niemelä toteaa, että rippikoulun kuuluminen enemmistökulttuuriin on yksi suomalaisen rippikoulun vahvuuksista. Mikäli osallistujamäärät tippuvat 60–70 prosenttiin, itsestään selvästä asiasta tulee enemmän yksittäisen nuoren ja hänen perheensä oma valinta. Tällöin rippikoulun laatuun täytyy panostaa yhä enemmän. (Niemelä 2007, 172.)

Tapani Innasen ja Kati Niemelän (2009) toimittama Rippikoulun todellisuus on tutkimusraportti laajasta suomalaisesta rippikoulun tutkimusprojektista sekä eurooppalaisesta rippikoulututkimuksesta. Tutkimusten tarkoituksena on selvittää, mitä rippikoulussa todella tapahtuu, miten suomalainen ja eurooppalainen rippikoulu eroavat toisistaan ja toteutuuko Rippikoulusuunnitelma 2001:n ihanteet käytännössä. Lassi Pruukin (2009) osuudessa todetaan, että opettajajohtoiset työskentelytavat ovat suomalaisessa rippikoulussa vallitsevia opetusmetodeja. Rippikoululaisten mielestä opetuksessa oli eniten opettajan luennointia, vaikka opettajat itse kokivat käyttävänsä melko runsaasti myös opetuskeskustelua. (Pruuki 2009, 62–77.)

Mari Liimataisen (2009, 140–141) esimerkki sotilasrippikoulusta osoittaa, että vaikka rippikoulujen käytäntö on kaukana Rippikoulusuunnitelma 2001 monipuolisuuden ihanteesta, kaikki kokemukset opetuksesta eivät olleet kielteisiä. Tutkimusten perusteella oppimisen kokemuksiin vaikuttavat myös rippikoulun muu toiminta, ilmapiiri sekä nuoren oma elämämpiiri. Rippikouluissa viihdytään tutkimusten mukaan keskimäärin erinomaisesti. Viihtyvyyteen vaikuttavat leirijakson myönteiseksi koettu ilmapiiri, rippikoulun ohjaajat, isokset ja monipuolinen ohjelma oppituntien ulkopuolella. Kansainvälisen vertailun perusteella suomalaisella rippikoululla on eniten vaikutusta nuorten asenteisiin. Nuorten kristilliset uskomukset muuttuivat, rukouselämä sai vahvistusta ja seura-

kunnan läheisyys lisääntyi suomalaisessa rippikoulussa enemmän kuin muiden maiden konfirmaatio-opetuksessa. Tosin Suomessa rippikoulun käy suurempi osuus ikäluokasta kuin muissa maissa. Rippikouluun tulevien nuorten uskonnollisuus ei ole korkeaa rippikouluun tullessa eikä muutoksenkaan jälkeen korkeinta. Oppiminen koskettaa kuitenkin laajaa joukkoa. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että positiivista muutosta ei tapahdu kaikilla opetuksen osa-alueilla: suomalaisista rippikoululaisista enemmistö kokee jumalanpalveluksen tylsäksi sekä ennen rippikoulua että sen jälkeen. (Innanen & Niemelä 355–362.)

Confirmation Work in Europe on vuonna 2010 julkaistu laajempi selostus eurooppalaisesta rippikoulututkimuksesta, johon osallistui Suomen lisäksi Ruotsi, Norja, Tanska, Saksa, Itävalta sekä Sveitsi. Tutkimuksen mukaan rippikoulun perinteinen koulumainen muoto on vähenemässä kaikissa tutkimukseen osallistuvissa maissa ja nuorisotyötyyppinen toiminta on saamassa enemmän sijaa. Erityisesti Tanskassa rippikoulu on eniten koulumaista, kun taas Suomessa leireillä, harrastuksilla ja muulla vapaa-ajan toiminnalla on rippikouluissa vahva merkitys. (Schweitzer, Ilg & Simojoki toim. 2010, 224–234)

Nuorten uskonnolliset odotukset rippikoulusta eivät olleet kovin suuria. Selkeästi eniten nuoria kiinnosti ystävyys ja elämän tarkoitus. Tutkimuksen mukaan syynä rippikouluun tuloon oli yli puolella (55 %) nuorista rippilahjaksi saatava raha, hieno juhla perheen ja ystävien kesken konfirmaatiopäivänä tai se, että on saanut lapsena kasteen. Merkittävää on, että rippikoulun jälkeen suurin osa oli kuitenkin oppinut jotain uskosta ja Jumalasta, vaikka odotukset eivät olleet sen suuntaisia. Suurin osa (72 %) oli myös tyytyväisiä rippikouluunsa. Rippileireihin tyytyväisten prosenttiosuus oli vieläkin suurempi. Leirin pituus vaikutti positiivisesti sekä tyytyväisyyteen että oppimiskokemuksiin. (Schweitzer ym. 2010, 237–243, 252–253.)

Tutkimuksessa todetaan, että rippikoulu vaikuttaa yhteiskuntaan monella tapaa. Rippikoulu vahvistaa esimerkiksi eettistä sitoutumista ja sosiaalisia arvoja, kuten oikeudenmukaisuutta, empatiaa, solidaarisuutta, kohtuullisuutta ja kunnioitusta. Rippikoulu vaikuttaa myös yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja aktivoi nuoria vapaaehtoistyöhön. Tosin eri maiden välillä on tässä suuria eroja. Esimerkiksi Tanskassa vain 8 prosenttia nuorista haluaa rippikoulun jälkeen tulla mukaan vapaaehtoistoimintaan, kun vastaava luku Suomessa on 51 prosenttia. Tanskassa ei ole isokoulutusta vastaavaa toimintaa

eivätkä leirit ole yhtä yleisiä tai yhtä pitkiä kuin Suomessa. Tutkimuksessa todetaan, että rippikoulun yhteiskunnallista roolia voisi hyödyntää yhä paremmin. Saksassa, Itä-vallassa ja Sveitsissä puolet rippikoululaisista koki, että rippikoulussa opituista asioista on ollut heille arkielämässä vain vähän hyötyä. Tanskassa, Suomessa ja Norjassa samoin ajattelevia nuoria oli noin 40 prosenttia vastaajista. Rippikouluissa tulisikin havahduttaa siihen, että nuoret (tutkimuksen mukaan n. 30 %) kokevat, ettei kirkolla ole vastauksia heitä kiinnostaviin asioihin. Toinen haaste rippikouluille on poikien huomioiminen. Tutkimuksen mukaan rippikoulujen perinteiset sisällöt ja ryhmäorientoituneet menetelmät saavat tytöiltä enemmän kiitosta kuin pojilta. Kolmantena haasteena on uudistaa jumalanpalvelusta rippikoulun lähtökohdista ja tarpeista käsin. (Schweitzer ym. 2010, 268–275.)

3 NUORI OPPIJANA, KIRKKO KASVATTAJANA

3.1 Rippikoululaisen elämäntilanne

Nuoruus on elämänvaihe, jossa ihminen kokee merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia. Nuoruus merkitsee itsenäisen elämän lisääntymistä ja irtautumista vanhemmista. (Pruuki 2010, 51–52.) Nuoruus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Hägglundin, Pylkkäsen ja Taipaleen mukaan nuoruusiän varhaisvaiheessa, n. 12–15-vuotiaana, nuori käy läpi oman ruumiinsa uudelleen hahmottamisen. Hän irtautuu kodin tärkeistä henkilöistä ja kiinnittyy kodin ulkopuolisiin ihmisiin ja tapahtumiin. Nuoruusiän keskivaihe sijoittuu n. 15–18 ikävuoteen. Tänä aikana nuori omaksuu vähitellen oman identiteettinsä. Jälkinuoruus eli nuoruusiän loppuvaihe alkaa noin 18-vuotiaana ja jatkuu 20–25-vuotiaaksi saakka. Jälkinuoruuden aikana persoonallisuus vakiintuu ja nuorella on tarve kehittää itseään sekä emotionaalisesti, tiedollisesti ja taidollisesti. (Hägglund, Pylkkänen & Taipale 1979, 40–41; Dunderfelt 1999, 92.)

Rippikouluun tulevat 14–15-vuotiaat nuoret eroavat toisistaan monessa suhteessa (Rippikoulusuunnitelma 2001, 12). Yksilölliset erot voivat nuoruusiässä olla suuria. Rippikoululaisten joukossa voi olla nuoria, joilla biologinen murrosikä on vasta puhkeamassa, kun taas osalla nuorista se alkaa olla jo ohi. Nuoruuteen kuuluu voimakas yksilöllisyyden herääminen. Nuoren on rakennettava elämänsä ja yksilöllisyytensä suhteessa toisiin ihmisiin, luontoon ja koko maailmankaikkeuteen. 13–16 vuoden ikään kuuluu ihmissuhteiden kriisi, varsinainen biologinen murrosikä, vanhempia ja muita auktoriteetteja vastaan kapinointi sekä uusien ystävyysuhteiden luominen ikätovereiden kanssa. (Dunderfelt 1999, 92-93).

Robert J. Havighurstin mukaan ihmisen eri ikäkausiin kuuluu kehitystehtäviä, jotka voivat olla sekä biologisia että psykologisia. Nuoruuden biologisia kehitystehtäviä ovat uuden ja kypsemmän suhteen saavuttaminen molempiin sukupuoliin sekä maskuliinisen tai feminiinisen roolin löytäminen itselleen, oman fyysisen ulkonäön hyväksyminen ja tuleminen tutuksi oman ruumiinsa kanssa. Psykologisia kehitystehtäviä ovat tunne-elämän itsenäisyyden saavuttaminen suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin, valmis-

tautuminen avioliittoon ja perhe-elämään, vastuun ottaminen taloudellisista seikoista, maailmankatsomuksen, arvomaailman ja moraalin kehittäminen oman elämän ohjaamiseksi sekä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen pyrkiminen ja pääseminen. (Dunderfelt 1999, 94–95; Niemelä 2002, 30–31.)

Erik H. Erikson määrittelee nuoruuden kehitystehtäväksi eheän identiteetin saavuttamisen. Kriisin kautta nuori voi saada eheän identiteetin, jolle on tyypillistä erityisesti kyky säilyttää läheiset ihmissuhteet. Nuoruusvaiheen vaarana on identiteetin hajaantuminen. Tällöin nuoren on vaikea hahmottaa, kuka ja mitä hän on, ja mitä hänen tulisi olla. (esim. Lehtinen & Kuusinen 2001, 29; Pruuki 2010, 52.)

Nuoruusikään kuuluu myös abstraktin ajattelun kehittyminen. Jean Piaget'n teorian mukaan nuoruusiässä ajattelu irtaantuu konkreettisista tapahtumista ja kohteista ja formaalinen, abstrakti ajattelu tulee mahdolliseksi. Myös ongelmanratkaisukyky ja hypoteettinen ajattelu kehittyvät. Omakohtaisuus kehittyy sekä moraalissa että maailmankatsomuksessa. (Dunderfelt 1999, 95; Pruuki 2010, 52; Niemelä 2002, 32–32.)

3.2 Nuoren uskonnollisuus

Murrosiässä nuori testaa ja muuttaa asenteitaan, arvojaan ja mielipiteitään. Nuoret etäännyvät vanhempiensa uskonnollisista näkemyksistä. Heidän tulee selvittää itselleen, mitä he itse ajattelevat ja uskovat. Moni jättää lapsuuden uskonsa tai muuttaa sitä. (Tamm 1988, 53.) Rippikoulun opetuksen kannalta on olennaista, että nuoren on mahdollista ymmärtää Raamatun kielikuvia, vertauksia ja symboleita paremmin kuin lapsuudessa. Hän voi ymmärtää aikaisempaa paremmin, mistä kristinuskossa on kysymys. Toisaalta abstraktin ajattelun kehittyminen voi vieraannuttaa nuorta kristinuskosta. Abstraktioiden hahmottaminen monimutkaistaa uskonnollista ajattelua ja nuorella voi olla houkutus hylätä vaikeat uskonnolliset asiat ennemmin kuin ryhtyä tarkastelemaan niitä. Joskus nuori saattaa myös tukeutua lapsenomaiseen uskonnolliseen ajatteluun. Murrosiässä myös tieteellisen ja uskonnollisen ajattelun yhteensovittaminen voi tuntua nuoresta mahdottomalta. (Pruuki 2010, 52.)

Maare Tamm (1988) esittelee ranskalaisen Jean Pierre Deconchyn käsitystä lasten ja nuorten jumalakuvan kehittymisestä. Deconchyn tutkimuksen kohteena oli kristittyjä katolista koulua käyviä lapsia, joiden kodit olivat uskonnollisia. Deconchy jakaa lapsen jumalakäsityksen kehityksen kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisen vaiheen huippu on 9–10 –vuotiaana. Silloin lapsi kokee Jumalan hyvin suurena, mahtavana ja kaikkivoipaisena. Jumala piirretään usein pilven päällä asuvaksi pitkäpartaiseksi sedäksi ja hänen ominaisuuksikseen liitetään kiltteys, vilpittömyys ja taipumus asettaa vaatimuksia. Lapset liittyvät Jumalaan inhimillisiä ominaisuuksia, mutta suurentavat vahvasti viisauteen, valtaan ja voimaan liittyviä ominaisuuksia. (Tamm 1988, 48–49.)

Deconchyn määrittelemässä toisessa kehitysvaiheessa lapsen jumalakuva muuttuu persoonattomasta persoonallisemmaksi. Kehitysvaiheen huippukohta on 12–13-vuotiaana. Jumala koetaan isäksi, joka on kiinnostunut ihmiskunnastaan ja pitää huolen kaikista ihmisistä. Jumala koetaan auttajaksi, jolle voi uskoa huolensa. Mutta Jumalan koetaan myös valvovan moraalisia tekoja. Hän vaatii tottelevaisuutta ja rankaisee tottelemattomuudesta, vaikka voikin antaa menneet synnit anteeksi. Jumalakuva muistuttaa Vanhan testamentin majesteettista, salaperäistä ja ankaraa Jumalaa. (Tamm 1988, 49.)

Kolmannen kehitysvaiheen huippukohta on 15–16-vuotiaana. Sen aikana jumalakäsitys muuttuu ulkoisesta asiasta sisäiseksi todellisuudeksi. Deconchyn mukaan nuoret kokevat Jumalan hengelliseksi todellisuudeksi, jonka olemusta kuvataan pyhäksi, rakkaudeksi, valoksi ja voimaksi. Muutokseen vaikuttaa nuoren abstraktin ajattelun kehittyminen sekä uskonnollinen kypsyminen ja kasvu. (Tamm 1988, 50.)

Ranskalainen Pierre Babin on tutkinut, miten tyttöjen ja poikien käsitys Jumalasta eroaa toisistaan. Hänen mukaansa murrosikäisten poikien Jumala on lähinnä objektiivinen maan ja taivaan luoja, kaikkivaltias hallitsija ja ehdoton auktoriteetti. Jumala vaatii ihmiseltä tottelevaisuutta ja hyviä tekoja sekä henkilökohtaista vastuuta. Jumala on oikeudenmukainen tuomari, joka kuitenkin myös auttaa saavuttamaan korkeat ihanteet ja moraalisen puhtauden. 13–19-vuotiaan pojan jumalakuva on älyllinen, rationaalinen ja objektiivinen. Poikien epäily on älyllistä ja kohdistuu Jumalan olemassaoloon, Raamatun totuuksiin sekä maailman pahuuden ja kaikkivaltiaan ja hyvän Jumalan ristiriitaan. Epäilyksen kohteena on myös kuoleman jälkeinen elämä sekä ristiriita uskonnollisten ihmisten ihanteiden ja elämän välissä. Nuorten miesten on vaikea hyväksyä uskonnon

ytimeen ja olemukseen kuuluvia paradokseja, epävarmuutta ja moninaisuutta. (Tamm 1988, 53–54.)

Murrosikäisten tyttöjen käsitys Jumalasta on Babinin mukaan subjektiivisempi, persoonallisempi ja tunnepitoisempi kuin poikien. Jumala rakastaa ja häntä rakastetaan. Tytöt haluavat kokea Jumalan tunneperäisesti, ja Jumalasta tulee heidän sisäinen uskottunsa, lohduttajansa ja auttajansa. Usko on tytöille luottamusta, rakkautta ja uhrautuvuutta. Kun pojat painottavat Luojassa mahtia ja majesteettisuutta, tytöt puolestaan näkevät Jumalan kauneuden, josta luonnonilmiöt kertovat. Babinin mukaan tytöt ovat yleensä 10–11 ikävuodesta lähtien uskonnollisempia kuin pojat. (Tamm 1988, 54.) Myös esimerkiksi Helven maailmankuvatutkimukset tukevat käsitystä, että tytöt ovat poikia uskonnollisempia (esim. Helve 2002, 125–126).

Amerikkalainen James W. Fowler on tutkinut eri-ikäisten ihmisten maailmankatsomuksen ja uskonnollisuuden kehittymistä. Fowler erottaa uskonnollisuuden kehittämisessä kuusi vaihetta, jotka seuraavat toisiaan tietyssä järjestyksessä. Vaihteita ovat intuitiivis-projektiivinen maailmankatsomus, myyttis-kirjallinen maailmankatsomus, synteettis-sovinnainen maailmankatsomus, yksilöllis-reflektiivinen maailmankatsomus, yhdistävä maailmankatsomus sekä universaalinen maailmankatsomus. (Niemelä 2002, 33; Pruuki 2010, 54; Oikarinen 1998, 172–180.)

Alakouluikäinen lapsi on tyypillisesti myyttis-kirjaimellisessa vaiheessa. Hän ymmärtää syy- ja seuraussuhteita ja lineaaristen kertomusten kokonaisuuksia sekä pääsee mukaan oman yhteisön tradition kannattelemaan uskon maailmaan. Hänen tulkintansa on kuitenkin vielä konkreettista ja kirjaimellista. Jumala- ja maailmankuvaa, moraalikäsitteitä ja ihmissuhteita hallitsevat mekaanisen vastavuoroisuuden lait, joiden mukaan hyvästä palkitaan ja pahasta rankaistetaan. (Pruuki 2010, 54.)

Rippikouluikäinen nuori on todennäköisesti Fowlerin teorian perusteella kolmannessa vaiheessa eli synteettis-sovinnaisen maailmankatsomuksen vaiheessa. Tämän vaiheen saavuttaminen edellyttää loogisen ja abstraktin ajattelun kehittymistä. Maailmankatsomuksellinen pohdinta ei ole sidottu enää tarinoihin tai kuviin vaan nuori pystyy ajattelemaan henkisiä asioita käsitteiden avulla ja tekemään omia perusteltuja johtopäätöksiä. Usko tarjoaa selkeän identiteetin ja elämäkatsomuksen monimuotoisen elämän keskeiseksi. Sovinnaiselle uskolle on kuitenkin tyypillistä pitää kiinni tiukasti kirkon auktoriteeteista tai jostain itselle tärkeästä viiteryhmästä. Erilaisuus koetaan uhkaavana. Sovinnai-

sen maailmankatsomuksen ja uskon vaiheessa oleva ihminen on myös voimakkaasti sidoksissa hänelle tärkeiden ihmisten odotuksiin ja arviointeihin. Hän ei arvioi uskomuksiaan kriittisesti vaan pitää niistä tiukasti kiinni. Tämä vaihe jää Fowlerin mukaan monille aikuisillekin pysyväksi tilaksi. (Niemelä 2002, 34; Pruuki 2010, 54, Oikarinen 1998, 173.)

Siirtyminen seuraavalle tasolle eli yksilöllis-reflektiiviseen uskoon on Fowlerin mukaan haastavaa, sillä se edellyttää turvallisen tasapainotilan järkkymistä. Tässä vaiheessa auktoriteettien kyseenalaistaminen on keskeistä. Yksilö ottaa vastuun omista sitoumuksistaan, elämäntyylistään, uskomuksistaan ja asenteistaan ja tarkastelee niitä kriittisesti. Vaiheelle on ominaista symbolien ja kertomuksien riisuminen myyteistä ja pitäytyminen niin sanottuun tieteisuskoon. Fowlerin mukaan yksilöllis-reflektiivisen uskon vahvuutena on uudenlainen vastuu sekä kyky arvioida kriittisesti omaa identiteettiään ja elämäntapaansa. Heikkoutena puolestaan on liiallinen usko omaan kriittisiin voimiin ja älylliseen elämäntapaansa. Tällöin salatun ja mysteerin mahdollisuus torjutaan. (Niemelä 2002, 34; Pruuki 2010, 55.)

Helena Helven mukaan rippikouluikäisen nuoren käsitys itsestään ja tulevaisuudestaan ovat vielä melko jäsentymättömiä. Nuoret hahmottavat maailmaa osittain tieteellisesti ja osittain uskonnollisesti. Helven mukaan joillakin nuorilla on myös maagisia uskomuksia. (Helve 1997, 141–142.) Myös joukkoviestimien luoma käsitys maailmasta vaikuttaa nuorten maailmankuvaan. Televisio ja nuorisokulttuuri vaikuttavat Helven tutkimuksen mukaan enemmän poikien kuin tyttöjen maailmankuvaan. Myös kodin sosialisatiolla on merkittävä vaikutus nuorten uskonnollisen maailmankuvan muodostumiseen. Uskonnollisten kotien lapset omaavat muita useammin uskonnollisen maailmankuvan. (Helve 1987, 211–218.) Nykynuorten arvomaailma heijastaa postmateriaalisia arvoja. Yhteisöllisen moraalien, uskonnon ja muiden traditionaalisten arvojen merkitys on vähentynyt. Monia aikaisemmin uskonnon tai moraalien tuomitsemia asioita pidetään nykyään sallittuina. Helven mukaan nuoret kunnioittavat aikaisempaa vähemmän vanhempien ja opettajien auktoriteettia. (esim. Helve 2002, 18–19.)

Nuorten uskonnollinen epäily on rippikoulussa tavallista. Yleistä kielteisyyttä uskontoa kohtaan tai uskonnonvastaisuutta voidaan kutsua negativistiseksi epäilyksi. Tällä tavoin epäilevä nuori ottaa usein mielellään puheeksi kristinuskoon liittyvät sodat, tekopyhyyden tai uskonnollisten johtajien moraalien. Kielteisen suhtautumisen taustalla on usein

kodin kielteinen suhtautuminen uskontoon tai aikaisemmat negatiiviset kokemukset uskonnosta. Älyllinen epäily puolestaan liittyy usein uskonnollisen ja tieteellisen ajattelun suhteeseen. Älyllinen epäily liittyy usein siihen vaiheeseen, jolloin nuori siirtyy konkreettisesta ajattelusta formaaliseen ajatteluun. Projektiivinen epäily tarkoittaa ajatusta, jossa Jumalan ajatellaan olevan vain ihmisten keksimä olento. Nuori perustelee ajatustaan usein jumalakuvien ajallisilla ja kulttuurisilla eroilla. Uskonnollisen ajattelun murrosvaiheisiin liittyy myös transitionaalista ateismia. Se tarkoittaa, että henkilö kielteää täydellisesti aikaisemmin hyväksymänsä käsityksen. Ei-tyydyttävän vaiheen täytyy väistyä, jotta uudelle kehitysvaiheelle tulee tilaa. (Pruuki 2010, 56.)

3.3 Nuori ryhmän jäsenenä

Rippikoulussa nuorista muodostuu ryhmä, jossa on oma ryhmädynamiikkansa ja tietyt tunne- ja valtasuhteet. Jokainen yksilö tuo ryhmään jotain omasta taustastaan ja historiastaan. Ryhmään kuulumisen voi olla nuorelle tärkeä kokemus. Ryhmän muodostumiseen ja ryhmän yhteishenkeen vaikuttavat monet tekijät. Rippikoulun alkuvaiheessa ryhmän ohjaajan on tärkeää kiinnittää huomiota hyvän ilmapiirin syntymiseen esimerkiksi avoimen vuorovaikutuksen kautta. Hyvä ilmapiiri ryhmässä on tärkeä myös oppimismotivaation kannalta. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 14.)

Nuorten kaveriporukat palvelevat nuoren kasvua ja auttavat kotoa irrottautumisessa. Siksi ryhmällä on nuoruudessa erityinen merkitys. Nuorten ryhmät näyttävät olevan rakenteeltaan avoimia, mutta vaikka jäsenet voivat tulla ja mennä ryhmään, he ovat kuitenkin usein sitoutuneita ryhmän normeihin ja heillä on omat ryhmäroolinsa. Ryhmästä löytyy usein myös johtaja. Ryhmämentaliteetti on ryhmän jäsenten yhteinen kokemuksen ilmaus. Yksittäiset kokemukset liittyvät siinä yhdeksi tunteeksi ja toiminnaksi. Aikuisryhmä saattaa pitää yllä sovinnaisuutta, mutta nuorisoryhmä ei esimerkiksi peittele pettymystään vaan saattaa osoittaa sen protestoiden tai vetäytyen täysin passiiviseksi. Toisaalta myös myönteiset kokemukset tarttuvat koko ryhmän yhteiseksi elämykseksi. (Niemistö 2004, 91–92.)

Vaatii aikaa, ennen kuin ihmisjoukosta kasvaa ryhmä. Ryhmän kehitystä on kuvattu kehitysvaihemalleilla, joita esimerkiksi Bruce Tuckmanin (1965) mukaan ovat alkuvaihe, kuohuntavaihe, asettuminen, hyvä toiminta ja lopetus. Alkuvaiheessa tutustutaan ja haetaan omaa ryhmäroolia. Ryhmän jäsenet tunnustelevat ryhmän normeja ja huomioivat erityisesti ryhmän johtajaa ja hänen odotuksiaan. Alkuvaiheeseen kuuluu usein yhteenkuuluvuudentunteen saavuttaminen. Kuohuntavaiheessa ryhmän vuorovaikutussuhteissa ilmenee ristiriitaa. Ryhmässä reagoidaan ryhmän yhtenäistävää vaikutusta vastaan. Reaktiot voivat näkyä konflikteina, avoimena tai peitettynä vihana toisia ryhmäläisiä tai ohjaajaa kohtaan. Asettumisvaiheessa jäsenet asettuvat aloilleen ja suostuvat toimimaan yhdessä. Ryhmä pyrkii hakemaan kompromisseja, säilyttämään normit ja välttämään konfliktit. Hyvän toiminnan vaiheessa ryhmästä tulee kokonaisuus. Siinä hyväksytään jäsenten yksilöllisyys ja erilaiset ryhmäroolit. Lopetusvaiheessa ryhmä lopettaa perustehtävänsä ja ryhmäläiset jakavat tunteita, jotka ovat liittyneet ryhmäprosessiin. (Niemistö 2004, 87.)

Koulussa nuoret muodostavat oman yhteisönsä, mutta isoissa kaupungeissa rippikouluun tullaan eri kouluista, eri puolilta kaupunkia ja eri harrastuspiireistä. Onko rippikoulun seurakuntajaksolla mahdollista muodostua ryhmähenkeä ja yhteenkuuluvuutta? Tähän vaikuttaa olennaisesti se, millaisia tapaamisia seurakuntajakso pitää sisällään. Jotta yhteishenkeä syntyisi, tapaamisten sisällön täytyisi olla yhteisöllistä eikä esimerkiksi pelkästään itsenäistä jumalanpalvelukseen tai muihin seurakunnan tilaisuuksiin osallistumista. Kymmenen tapaamista kuuden kuukauden sisällä mahdollistaa varmasti jonkinlaisen ryhmäprosessin syntymisen, mikäli tapaamisissa on vuorovaikutusta ryhmän jäsenten välillä.

3.4 Rippikoulun pedagogiikka

Rippikoulusuunnitelman Elämä – Usko – Rukous 2001 yleistavoite on, että ”nuori vahvistuu uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakunnan yhteydessä” (Rippikoulusuunnitelma 2001, 18). Suunnitelman pedagogisena lähtökohtana on konstruktivistinen oppimiskäsitys. Sen mukaan oppiminen nähdään nuoren henkilökohtaisena

maailmankatsomuksen rakentamisprosessina. Se tarkoittaa, että rippikoulussa opitut asiat pyritään liittämään nuoren tavalliseen elämään. Rippikoulun yleistavoitteen perusteella voidaan rippikouluopetuksen perustaksi esittää myös konstruktivismin pohjalta nousevaa sosiokonstruktivistista oppimisenäkemystä. Siinä oppiminen ymmärretään yhteisöön osallistumisen ja sen jäsenyyteen integroitumisen prosessina. Merkittävää on myös oppimisen tilannesidonnaisuus eli kontekstuaalisuus. Kontekstuaalinen oppimiskäsitys liittyy konstruktivistiseen tiedonkäsitykseen. Sisäisen prosessoinnin lisäksi se korostaa uuden tiedon merkitystä mahdollisimman käyttökelpoisena, niin että se soveltuu käytettäväksi eri tilanteissa. Sosiokulttuurisissa teorioissa oppiminen nähdään toimintaan osallistumisen ja yhteisöön sosiaalistumisen prosesseina. Prosessin aikana opitaan vähitellen yhteisön toiminta- ja vuorovaikutuskäytäntöjä ja yhteisesti sovittujen normien merkitystä. (Repo 2002, 62–63; Pruuki & Tirri 2004, 41.)

Rippikoulun yleistavoite asettaa opetukselle myös haasteita ja rajoituksia. Opetuksen avulla voidaan luoda puitteita esimerkiksi hiljentymiselle ja rukouksen tuomalle vuorovaikutukselle Jumalan kanssa. Opettamalla voidaan myös auttaa nuorta ymmärtämään, mitä kristillinen usko on, millaiseen Jumalaan usko kohdistuu ja miten uskoa voi harjoittaa käytännössä. Opetuksen avulla ei kuitenkaan voida tuottaa uskoa. Uskon ja luottamuksen syntyminen edellyttää Jumalan omaa toimintaa sanan ja sakramenttien kautta. Kaste velvoittaa kirkkoa opettamaan kastettuja siitä, millaisen lahjan he ovat kasteessa saaneet. Rippikouluun kuuluu myös Jumalan sanan julistaminen, rukoileminen ja ehtoollinen, joissa Jumala itse synnyttää uskoa ja rakkautta. (Pruuki & Tirri 2004, 35–36; Repo 2002, 62.)

Rippikouluopetuksen perustaksi tarvitaan useita oppimiskäsityksiä. Esimerkiksi kristinuskon perusasioiden, uskontunnustuksen, 10 käskyn, Isä meidän – rukouksen ja muiden rukousten tai raamatunkohtien opetteleminen ulkoa edustaa behaviorismia. Opetuksen kautta kirkko siirtää kristillistä traditiota eteenpäin. Opettaja ei kuitenkaan voi siirtää tietoa suoraan oppilaan päähän. Ulkoläksyjen sisällön ja merkityksen pohtimisessa oppija voi olla aktiivinen ja muokata eli konstruoida tietoaan itse. (Repo 2002, 63; Pruuki & Tirri 2004, 38.) Rippikouluopetuksen haasteena on löytää tasapaino konstruktivismin ja teologian välillä sekä realismin ja oppilaan oman etsimisen välillä. Oppimisen tulisi perustua joidenkin olemassa olevien tosiasioiden varaan, mutta jättää kuitenkin tilaa erilaisten oppijoiden todellisuuksille. (Pruuki & Tirri 2004, 38; ks. myös Innanen & Niemelä 2009, 23–24.)

Kontekstuaalisen oppimiskäsityksen mukaan tieto sisäistyy osallistumisen ja esineellistymisen kautta. Tämä tarkoittaa, että rippikoulussa ei tule vain puhua rukoilemisesta tai opetella teoreettisesti jumalanpalveluksen osia, vaan siellä myös rukoillaan yhdessä ja osallistutaan yhdessä jumalanpalvelukseen. Pelkkä osallistuminen ei kuitenkaan ole tae oppimiselle. Osallistumisesta tulee oppimiskokemus esineellistämisen kautta. Esineellistäminen tarkoittaa sitä, että ajatusta tai abstraktiota käsitellään, ikään kuin se olisi konkreettinen ja todellinen objekti. Abstraktissa rukouksessa tällainen konkreettinen väline voi olla esimerkiksi käsien ristiminen tai ristinmerkin tekeminen. Osallistuessaan toimintaan rippikoululaiset oppivat käyttämään näitä välineitä sekä ymmärtämään niiden merkityksen. Osallistumisen ja ymmärtämisen kautta tapahtuu integroitumista seurakunnan yhteyteen ja jäsenyyteen. Olennaista integroitumisessa on myös kielen ja kulttuurin ymmärtäminen. Seurakunnassa tällaisia ovat kristilliset käsitteet, symbolit, vertauskuvat, Raamatun peruskertomukset, messu ja kirkolliset toimitukset. (Repo 2002, 64–65; ks. myös Pruuki 2010, 59–60.)

Hannele Repo esittää seurakuntaan integroitumisen prosessia Hakkaraisen (2000) kaaviota mukaillen. Integroituminen on sykli, joka lähtee liikkeelle kristinuskon perusasioiden opettamisesta. Perustietojen opettaminen tapahtuu osallistumisen ohella. Seurakunnan toimintaan osallistumisen tavoitteena on yhdessä tekeminen ja yhteyden kokeminen. Samalla rippikoulunuoren on mahdollista saada opettajalta henkilökohtaista ohjausta. Toimintaan osallistuessaan nuorilla on mahdollisuus tuoda mukanaan uusia ideoita ja ajatuksia seurakunnan kehittämiseen. Konfirmaation jälkeen nuoret ovat seurakunnan täysivaltaisia jäseniä ja osallistuminen voi jatkua itsenäisesti. (Repo 2002, 66–67.)

Rippikoululaisten aktiivinen osallistuminen opetukseen vaatii hyvää oppimismotivaatiota. Motivaatioon vaikuttavat monet asiat. Kodin uskonnollisuus voi olla yksi motivaatioon vaikuttava asia, vaikka uskontokriittisestäkin kodista tuleva nuori voi olla motivoitunut rippikouluopetukseen. Ryhmän ilmapiirillä on usein merkittävä vaikutus. Avoin ja turvallinen ilmapiiri kohottaa oppimismotivaatiota. Sosiaaliset tekijät voivat olla jopa merkittävin motivaatiotekijä. Tylsäkin opetus kestetään, jos ryhmässä vain on mukava olla. Opettajan haasteeksi tulee tehdä myös opetuksesta kiinnostavaa. Opettajan suhtautuminen nuoriin on myös merkittävää motivaation kannalta. Innostunut, innostava ja turvallinen opettaja lisää motivaatiota kun taas etäinen ja välinpitämätön laskee sitä. Opiskeltavaan sisältöön nuori voi motivoitua, mikäli hän pitää asiaa tärkeänä ja kiinnos-

tavana omassa elämässään. Opiskelijoiden kanssa on tärkeää keskustella siitä, mihin opiskeltavaa tietoa ja taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää. Nuorten arkielämästä nousevien aitojen kysymysten ja ongelmien käsitteleminen lisää motivaatiota, samoin oma-aloitteisuutta suosivien työtapojen ja yhteisen dialogin käyttäminen. Nuorten motivaatiota kasvattaa myös se, että heillä on mahdollisuus osallistua opetuksen suunnitteluun. Tämä antaa myös arvokasta tietoa opettajalle nuorten mielenkiinnon kohteista. (Pruuki 2010, 65–67.)

Lassi Pruuki toteaa kirjassaan Rippikoulun pikkujättiläinen rippikouluopetuksen olevan joko säilömistä tai osallistumista. Säilömisessä nuori on opetuksen kohde, jolle annetaan ja siirretään tietoa. Osallistumisessa oppija on aktiivinen subjekti, ja hänen kasvuun kohti yhteisön täyttä jäsenyyttä tuetaan. Pruuki tiivistää hyvän rippikouluopetuksen kriteerit seitsemään kohtaan. Näitä ovat yhteisöllisyys, dialogisuus, nuoren motivaation ja aktiivisuuden tukeminen, nuoren osallistuminen tavoitteiden asetteluun, konstruktivisuus, käytännössä oppiminen ja yhteys käytäntöön sekä reflektio. (Pruuki 2010, 67–68; ks. myös Pruuki & Tirri 2004 49-51.)

Pruuki esittelee teoksessa Rippikoulun todellisuus (2009) tutkimusta rippikoulun opettajien käyttämistä opetusmetodeista. Tutkimuksessa havainnoiduissa 25 rippikoulussa opetus oli valtaosaltaan opettajakeskeistä ja suurelta osin myös opettajan esitystä. Vaikka tutkimuksen tulokset eivät kerro koko totuutta suomalaisista rippikouluista, kyse tuskin on kuitenkaan marginaalisesta ilmiöstä. Pruuki vertaakin tulosta Niemelän pitkitäistutkimukseen, jonka mukaan nuorille jäivät vahvimmin mieleen rippikoulusta ilmapiiriin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät. Vain kaksi prosenttia mainitsi, että rippikoulusta jäivät mieleen oppitunnit. Pruuki pohtiikin, kertooko välinpitämättömyys opetuksesta juuri opetuksen opettajakeskeisyydestä. Nuorten arvostama opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus jää opettajakeskeisessä opetuksessa niukaksi. Pruuki toteaaakin, että opetusmetodien monipuolistaminen ja vuorovaikutuksen lisääminen on rippikoulun keskeinen kehittämishaaste. (Innanen & Niemelä 2009, 76 – 77; Niemelä 2007, 51–52.)

3.5 Sosiaalipedagogiikka kirkon kasvatustyön teoriana

Sosiaalipedagogiikka on pedagogisen ja sosiaalisen yhdistävä kasvatuksellinen oppiala, joka perustuu laajasti yhteiskuntatieteisiin (Kurki & Nivala 2006, 11). Sosiaalipedagogiikan käsite on monimerkityksellinen ja jännitteinen. Sosiaalipedagogiseen ajatteluun vaikuttavat erilaiset ihmis-, yhteiskunta-, moraal- ja tiedekäsitykset. Tulkintoja muovaavat sekä traditio että kunkin aikakauden yhteiskunnallinen todellisuus. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13.)

Nykyisessä määrittelyssä sosiaalipedagogiikalla nähdään kaksi tehtävää. Sosiaalipedagogiikan ensimmäinen tehtävä on auttaa ihmistä kasvamaan yhteiskuntaan ja yhteiselmään toisten ihmisten kanssa. Se on siis sosiaalista kasvatusta. Toinen tehtävä on syrjäytyneiden ihmisten kasvatuksellinen tukeminen. Tavoitteena on tukea arkielämää pedagogisin keinoin niin, että ihminen itse pystyy kehittämään omaa sekä yhteisönsä elämää inhimillisemmäksi ja täydemmäksi. (Kurki & Nivala 2006, 12; Ks. myös Hämäläinen & Kurki 1997, 14.)

Professori Jaume Trillan (2004) mukaan sosiaalipedagogiikka muodostuu sellaisista kasvatuksellisista prosesseista, joissa on mukana vähintään kaksi seuraavista kolmesta määritteestä:

1. Sosiaalipedagogiikka suuntautuu persoonien, subjektien, sosiaalisen kehityksen tukemiseen.
2. Se kohdistuu sosiaalisessa kriisissä olevien yksilöiden ja kollektiivien tukemiseen.
3. Sitä toteutetaan non-formaaleissa (muodollisen koulutusjärjestelmien ulkopuolissa) ympäristöissä ja non-formaalein menetelmin.

(Kurki & Nivala 2006, 117.)

Voiko seurakunnan ja rippikoulun kasvatustyötä määritellä sosiaalipedagogiseksi? Ensimmäinen kohta Trillanin kolmesta määritelmästä toteutuu ainakin Kirkon kasvatuksen strategisissa suuntaviivoissa. Niissä todetaan, että kirkon kasvatusta on kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja sen tukemista. Kirkon kasvatuksessa pyritään mahdollistamaan jokaisen kasvua omana itsenään, lähimmäisenä ja yhteisön jäsenenä. (Meidän kirkko, kasvamme yhdessä.) Rippikoulun tavoitteissa määritellään myös

sekä yksilöllisen kasvun että yhteisöllisen kasvun tavoitteita (Rippikoulusuunnitelma 2001, 22). Toisen kohdan toteutuminen ei varsinaisesti ole rippikoulun tavoitteena. Toisin rippikoulussakin kohdataan sosiaalisessa kriisissä olevia yksilöitä ja joudutaan miettimään toimenpiteitä heidän tukemisekseen. Tavoitteellisempaa sosiaalisessa kriisissä olevien tukeminen on kuitenkin seurakunnan muussa nuorisotyössä, esimerkiksi erityisnuorisotyössä tai diakoniatyön piirissä. Trillanin kolmas määritelmä sopii seurakuntaan, joka on kasvattajana muodollisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Näin voidaan siis todeta, että edellä esitetyt sosiaalipedagogian määritteet sopivat myös kirkon kasvatus-työhön. Toinen kysymys on, miten hyvin sosiaalipedagoginen kasvatus toteutuu seurakunnissa ja rippikouluissa.

Pekka Launonen (2007) toteaa, ettei kristillistä nuorisotyötä ole pyritty aikaisemmin hahmottamaan teoreettisesti. Launonen määrittelee kristillisen kasvatuksen hengelliseksi, sosiaaliseksi ja pedagogiseksi. Hengellistä on uskon ja sen harjoittamiseen liittyvä toiminta, pedagogista erilaiset nuorisotyössä käytettävät kasvattamisen ja opettamisen muodot ja sosiaalista pyrkimys ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Launonen kuvaa hengellisen, sosiaalisen ja pedagogisen kolmiyhteyttä kuviolla, jossa hengellisen ja pedagogisen ulottuvuuden välissä on kristillinen kasvatus ja hengellisen ja sosiaalisen välissä puolestaan diakonia. Sosiaalisen ja pedagogisen väliin asettuu sosiaalipedagogiikka. Sosiaalipedagogiikan käsitteen alle integroituu monia erilaisia näkemyksiä nuorisotyöstä sekä kirkon että yhteiskunnan puolelta. (Launonen 2007, 85.)

Launosen mukaan rippikoulussa kaikki kolme ulottuvuutta ovat läsnä. Rippikoulun lähtökohtana on hengellinen ulottuvuus, koska se perustuu kasteeseen ja tähtää kristittyinä elämiseen. Pedagoginen ulottuvuus tulee esiin rippikoulun oppimistavoitteissa sekä henkilökohtaisen kasvun tavoitteissa. Rippikoulun pedagogiikka hyödyntää myös sosiaalisia elementtejä, joita ryhmänä toimiminen sekä nuorten ja aikuisten muodostama yhteisö tarjoavat. Launonen pohtii myös, annetaanko kirkossa nuorten omaaloitteisuudelle tarpeeksi tilaa vai onko kirkon nuorisotyö perusluonteeltaan työntekijävetoista. (Launonen 2007, 86.)

3.6 Kristillinen identiteetti

Rippikoulusuunnitelmassa todetaan, että rippikoulun tulisi tukea kirkon jäsenen identiteettiä ja seurakuntayhteyden säilymistä läpi elämän. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 28.) Millainen on kirkon jäsenen identiteetti tai millaista identiteettiä kirkon kasvatuksella tavoitellaan?

Identiteetin käsitettä voidaan tulkita monella tavalla. Identiteetti tarkoittaa käsitystä itsestä sekä niistä yhteisöistä, joihin yksilö kuuluu. Identiteettiään pohtiessaan yksilö voi kysyä ”Kuka minä olen?” tai ”Keiden kanssa olen samanlainen? Mihin joukkoon kuulun?”. Psykoanalytikko E. H. Eriksonin mukaan voidaan erottaa subjektiivinen ja objektiivinen identiteetti. Tämä tarkoittaa, että yksilöllä on selkeä kuva itsestään ja että tämä kuva on sopusoinnussa ulkomaailman ja toisten ihmisten käsitysten kanssa. (Kii-lakoski 2007, 76; Hägglund ym. 1979, 64; Lehtinen & Kuusinen 2001, 31.)

Yksilön identiteettiin vaikuttavat monet psyykkiset, kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät. Voidaan puhua myös erilaisista identiteeteistä: minäidentiteetistä, kulttuurisesta identiteetistä, sosiaalisesta identiteetistä, ammatti-identiteetistä. (Hägglund ym. 1979, 63.) Tässä opinnäytetyössä pohditaan rippikoulun vaikutusta kristillisen identiteetin vahvistumiseen. Sen takia identiteettiä tarkastellaan nimenomaan sosiaalisen identiteetin näkökulmasta.

Nivalan (2008) mukaan nykyisissä identiteettiteorioissa identiteetti nähdään ihmisen itsensä rakentamana. Identiteetti muuttuu eri elämänvaiheissa. Sosiaalinen identiteetti rakentuu eri yhteisöjen jäsenyyksistä. Siihen vaikuttavat esimerkiksi kuuluminen tiettyyn perheeseen, uskonnolliseen yhteisöön tai ammatti- ja harrastusryhmään. Olennaista on, miten yksilö kokee eri yhteisöihin kuulumisen merkityksen. Kansalaisidentiteetti on Nivalan mukaan yksi sosiaalisen identiteetin osa-alue ja se vahvistuu, jos kokemus yhteisöön kuulumisesta on yksilölle merkittävää. (Nivala 2008, 153.)

Sosiaalista identiteettiä voidaan vahvistaa samaistumisen ja erottautumisen kautta. Yhteisön sisällä voidaan korostaa jäsenten samaistumista toisiinsa korostamalla esimerkiksi joidenkin piirteiden samankaltaisuutta. Erottautuminen puolestaan tarkoittaa, että korostetaan yhteisön jäsenten ja ulkopuolisten välillä olevia eroja. (Nivala 2008, 153–154.) Rippikoulussa erityisesti leirijaksolla tapahtuu samaistumista ja erottautumista

sekä tietoisesti että tiedostamatta. Yhdessä eletyn viikon aikana ryhmälle muodostuu omia ”sisäpiirijuttuja”, joita muiden on vaikea ymmärtää. Toisaalta esimerkiksi iltaohjelmissa laulettu laulut tai isosten esittämät sketsit ovat samanlaisia ympäri Suomea. (Vrt. esim. Hännikäinen 2006, 126–127; Innanen & Niemelä 2009, 110–111.) Tämä saattaa vahvistaa rippikoulun käyneiden nuorten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kokemusta siitä, että rippikoulu on vahva osa suomalaisten nuorten elämää. Mutta vahvistako se kristillistä identiteettiä? Mikäli uskonnollista identiteettiä pyritään vahvistamaan samaistumisen ja erottautumisen kautta, saattaa osa rippikoululaisista kokea tulevansa suljetuksi pois yhteisöstä, jonne vain ”jotkut tietyt” kuuluvat.

Sari Murtonen on tutkinut pro gradu -työssään rippikoulun merkitystä nuorten aikuisten uskonnollisessa elämänsäkaudessa. Hän käytti tutkimuksessaan Wengerin teoriaa yhteisöllisestä oppimisesta. Sen mukaan oppimista tapahtuu sekä muodollisessa, kuten koulussa tai rippikoulussa, että vapaamuotoisessa ympäristössä, kuten kotona tai ystävien parissa. Oppimista tapahtuu Wengerin mukaan merkityksissä, käytänteissä, yhteisössä ja identiteetissä. Murtonen mukaan uskonnollinen identiteetti muodostuu kaikissa näissä oppimisen tilanteissa. Siihen vaikuttavat yksilön omat uskonnolliset merkitykset, kuten käsitys Jumalasta ja muista kristinopin keskeisistä asioista, uskonnolliset tavat, osallistuminen uskonnon harjoittamiseen ja uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen. (Murtonen 2009, 331.)

Tapani Innanen toteaa Murtonen tutkimuksen pohjalta, että rippikoulu muokkaa ja jäsentelee nuoren aikaisemmin oppimia ja sisäistämisiä uskonnollisia asioita. Rippikoulu tarjoaa samaistumiskohteita ja madaltaa kynnystä tulla mukaan seurakuntaan. Rippikoulusuunnitelma 2001 tähtää yhteisöllisyyteen ja seurakuntayhteydessä elämiseen, mutta millainen on tuo yhteisö? Sitä Rippikoulusuunnitelma 2001 ei määrittele tarkasti. Yhteisön käytänteet ja merkitykset vaikuttavat kuitenkin merkittävästi identiteettiin, jonka nuori oppii. Pyritäänkö siis rippikoulussa luomaan yksittäisestä ryhmästä yhteisö ja vahvistamaan tuon yksittäisen rippikouluryhmän yhteenkuuluvuutta? Vai onko tavoitteena samaistua seurakuntanuoriin, isosiin tai löytää oma paikka jumalanpalvelusyhteisöstä? Rippikoulun opettajien tietoisena tai tiedostamattomana tavoitteena voi olla myös jonkun tietyn herätysliikkeen yhteisölliseen jäsenyyteen kasvattaminen. Yhtä hyvin rippikoulussa voidaan pyrkiä ohjaamaan väljään kansankirkolliseen yhteisöllisyyteen, jossa jäsenyys on lähinnä symbolista ja uskonnollisuus koskettaa häissä, hautajaisissa tai vaikkapa joulukirkossa. (Innanen & Niemelä 2009, 364.)

Rippikoululeiri on vahva yhteisöllinen kokemus. Leirillä nuorelle löytyy myös helppoja samaistumisen kohteita isosista tai leirin ohjaajista (esim. Pettersson & Simojoki 2009, 269–270; Niemelä, Innanen & Porkka 2009, 161.) Seurakuntajaksolla samaistumiskoh- teita ei ehkä löydy yhtä helposti. On merkittävää, millaisena nuori näkee ja kokee seu- rakunnan. Jos se ei vaikuta kiinnostavalta ja positiiviselta, nuori tuskin haluaa kuulua joukkoon ja olla seurakunnassa. Rippikoulutyössä on tärkeää pysähtyä miettimään, mi- kä tekee seurakunnasta nuorelle merkittävän. Jos nuorella ei ole ollut seurakuntaan mi- tään – tai hyvin vähän – kontaktia ennen rippikoulua, millaisen kuvan seurakuntajakso antaa seurakunnasta? Rippikoulun ohjaajalta vaaditaan herkkyyttä, jos rippikoulunuori, joka muodollisesti on kirkon jäsen, ei koe kuuluvansa kirkkoon eikä myöskään halua rakentaa kristillistä identiteettiä.

Tomi Kiilakoski pohtii artikkelissaan kriittistä pedagogiikkaa yhteiskunnallisen nuoriso- työn teoriana. Hän lainaa Freireä, jonka mukaan kasvatuksella tulee aina olla sisältö. Freiren mukaan kasvatuksen tavoitteena on jokin unelma, suunta. Siksi kasvatusta ei kos- kaan ole neutraalia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kasvattaja saisi ”tuputtaa omaa näkökulmaansa”. Kasvatuksen tulee olla eettistä toimintaa ja sen lähtökohtana tulee olla kasvatettavan identiteetti ja hänen kokemansa maailma. (Kiilakoski 2007, 59; ks. myös esim. Freire 2005, 102, 105–106.) Leena Kurki kiteyttää identiteettikasvatuksen merki- tystä toteamalla, että identiteetti on kasvatuksellisesti tärkeä asia. Ihmisellä voi olla mo- nia identiteettejä, mutta kasvatuksen avulla on mahdollista antaa identiteeteille mieltä ja yhtenäisyyttä. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että identiteettiä ei koskaan ole mahdol- lista antaa ulkoapäin, vaan ihmisen on itse oltava oman identiteettinsä isäntä. (Kurki & Nivala 2006, 129.)

4 OSALLISUUDEN EDELLYTYKSET JA TOTEUTUMINEN

4.1 Osallisuus kirkon kasvatustavoitteena

Osallisuus on käsite, joka on esillä sekä poliittisissa puheissa, yhteiskunnan nuoriso-työssä että kirkon piirissä. Sen käyttö yleistyi 1990-luvun loppupuolella, jolloin käynnistettiin hankkeita esimerkiksi kuntalaisten tai nuorten osallisuuden edistämiseksi (esim. Nivala 2008, 166; Gretschel 2007, 245). Itse käsite on vanha. Vapaus, osallisuus ja yhteisöllisyys ovat Suomessa olleet nuorisokasvatusliikkeen erityispiirteitä jo 1800–1900-lukujen vaihteessa (ks. esim. Niemi 2007, 48–49). Kirkon strategiaan osallisuus on kirjattu 2000-luvulla (Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Strategiatyöryhmän mietintö 2007, 1).

Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuodelle 2015 on nimeltään Meidän kirkko, osallisuuden yhteisö. Kirkon kasvatuksen linjaus on nimetty tätä mukailleen Meidän kirkko, kasvamme yhdessä. Linjauksen periaatteita ovat yhteisöllisyys, osallistuminen ja vaikuttaminen sekä arjen keskellä eläminen, yksilöiden kunnioittaminen ja kuunteleminen, avoimuus ja yhteistyö yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa. Hengellisenä perustana on kaste. Linjauksessa määritellään kaste kutsuksi kasvaa kristittyinä. Kirkon tavoitteena on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa on fyysinen, henkinen ja hengellinen kasvurauha. (Meidän kirkko, kasvamme yhdessä.)

Kirkon kasvatuksen linjauksen arvoja ovat Pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus. Kasvatuksen ytimessä on linjauksen mukaan Jumala, elämä, ihminen, usko ja armo. Kasvatuksen linjauksessa tulee esiin myös lasten ja nuorten subjektiivisuus. Lapset ja nuoret eivät ole kasvatuksen kohteita, vaan kasvatus ja kasvaminen nähdään koko yhteisön asiaksi. Strategisissa suuntaviivoissa todetaan, että kirkon kasvatustyössä kunnioitetaan ja arvostetaan jokaista, kohdellaan kaikkia yhdenvertaisesti ja syrjimättä. Jokaisen osallisuutta yhteisöstä tuetaan, ja jokainen pyritään näkemään ja kuulemaan. (Meidän kirkko, kasvamme yhdessä.)

Mitä osallisuus sitten tarkemmin määriteltynä on? Nuorisotutkimusverkoston tutkija Anu Gretschelin määritelmän mukaan osallisuus on yksilön tunne siitä, että hän on tarpeellinen osa yhteisöä ja yhteiskuntaa ja että hän saa oman osansa sekä yhteisön hyvinvoinnista että vaikuttamisesta. (Gretschell 2002, 49; 2007, 262.) Osallisuuden tunnetta kuvaavat Gretschelin mukaan empowerment-termin suomalaiset käännökset voimaantuminen ja valtautuminen. Osallisuutta kokeva yksilö tuntee pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittävänä. Tämän seurauksena hän pystyy tuomaan ilmi toiminnalle asettamia tavoitteita ja odotuksia sekä arvioimaan niiden toteutumista osana yhteisöä. (Gretschel 2002, 50.)

Elina Nivalan (2008) mukaan osallisuus tarkoittaa sisäpuolisuutta tai sisäpuolelle ottamista, jota englannin kielessä voidaan kuvata sanalla inclusion. Vastakohtana osallisuudelle on ulkopuolelle sulkeminen ja ulkopuolisuus eli exclusion. (Nivala 2008, 165–166.)

Osallisuus voi toteutua *yhteisöön kuulumisena*, jossa perustana on annettu jäsenyys eli muodollinen kansalaisuusasema. Osallisuus on myös oikeutta yhteisön hyvästä eli kaikesta positiivisesta, jota yhteisöllä on. Se voi olla esimerkiksi osallisuutta turvallisuudesta tai mielekkään toiminnan mahdollisuuksista. Osallisuus yhteisön hyvästä tekee yhteisöön kuulumisesta arvokasta ja toivottavaa. (Nivala 2008, 166–167.)

Osallisuus ei kuitenkaan toteudu pelkästään muodollisen jäsenyyden perusteella. *Mahdollisuus toimia* yhteisössä sekä osallistua toimintaan ja päätöksentekoon yksilönä sekä yhdessä muiden jäsenten kanssa tuo kansalaisen osallisuuden konkreettisemmalle tasolle. (Nivala 2008, 167.)

Kansalaisen itsensä kannalta osallisuus toteutuu vasta silloin, kun hän *kokee olevansa osallinen* yhteisön elämästä, toiminnasta, vuorovaikutuksesta sekä yhteisön jäsenyyden sisältämistä mahdollisuuksista. Kokemus rakentuu muodollisen aseman antamien oikeuksien ja niiden konkreettisen toteutumisen sekä yhteisön toimintaan osallistumisen pohjalta. Koettu osallisuus edellyttää myös kiinnittymistä yhteisöön ja yhteisön muihin jäseniin positiivisella tunnesuhteella. Kiinnittyminen yhteisöön tulee näkyväksi yksilön identiteetissä ja kiinnittyminen yhteisön muihin jäseniin puolestaan yhteenkuuluvuuden tunteena. (Nivala 2008, 168)

Osallisuus voidaan nähdä myös erilaisina tasoina tai portaina (esim. Flöjt 1999; Thitz 2011). Osallisuuden tasoja ovat Thitzin mukaan ideointiosallisuus, tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus, päätöksenteko-osallisuus, toimintaosallisuus ja arviointiosallisuus (Thitz 2011, 8). Osallisuuteen tähtäävässä toiminnassa voidaan pohtia, mille tasolle osallisuudessa pyritään.

Osallisuus ei ole yksilön tai yhteisön ominaisuus, vaan se on ihannetila, joka toteutuu kansalaisen ja yhteisön suhteessa (Nivala 2008, 168). Yhteisön näkökulmasta osallisuuden toteutuminen edellyttää, että yksilö tunnustetaan ja tunnustetaan täysivaltaiseksi jäseneksi. Nuorisotyössä pelkkä nuorten huomioiminen ei riitä, vaan nuorten ääntä on myös kuultava. Nuorilta kuultu viesti täytyisi myös ottaa vakavasti ja sillä tulisi olla vaikutusta tekoihin. Näennäisdemokratia on yksi osallisuuden tehokkaimmista esteistä. (Kiilakoski 2007, 73.)

4.2 Mitä tarvitaan osallisuuden syntymiseen?

Sosiaalipedagogisessa kansalaiskasvatuksessa on kyse kokonaisvaltaisesta yhteiskunnallisesta kasvatustehtävästä. Ihminen kasvaa ja kehittyy persoonana, kansalaisena sekä omaan elinpiiriin kuuluvien yhteisöjensä ja koko yhteiskunnan jäsenenä koko elämänsä ajan. (Nivala 2008, 330.) Elina Nivalan väitöskirjatutkimuksessa määritellään sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen tavoitteiksi osallisuus, toimijuus ja solidaarisuus (Nivala 2008, 174–176). Keskityn tässä opinnäytetyössä osallisuuden pohtimiseen ja jätän toimijuuden ja solidaarisuuden käsittelemisen vähäisemmäksi, sillä puoli vuotta kestävä seurakuntajakson tavoitteeksi aktiivisen toimijuuden ja solidaarisuuden syntyminen ovat mielestäni liian suuria haasteita. Toimijuuteen ja solidaarisuuteen tähtääviä toimintoja on myös rippikoulussa ja mahdollisesti seurakuntajaksollakin, mutta ajattelen niiden asettuvan enemmän rippikoulun jälkeisen nuorisotyön tavoitteiksi.

Kansalaisen osallisuuden, toimijuuden ja solidaarisuuden vahvistaminen ei rajoitu johonkin tiettyyn ikäkauteen, vaan se edellyttää koko elämän ajan jatkuvaa kasvatuksellista tukea. Kuitenkin osallisuuden ja toimijuuden kannalta lapsuus ja nuoruus ovat erityisen otollisia kansalaiskasvatuksen ajanjaksoja. Lapsuusajan eri yhteisöissä luodaan osal-

lisuuden sosiaalinen ja kulttuurinen perusta. Nuoruus on puolestaan toimijuuden tukemiselle luonnollista aikaa. (Nivala 2008, 330.)

Nivalan mukaan osallisuus ei ole yksilön tai yhteisön ominaisuus vaan se on ihannetila, joka toteutuu kansalaiseen ja yhteisön suhteessa. Jotta osallisuus toteutuisi, tarvitaan neljä perustekijää. Nämä ovat kansalaisyhteisön tarjoamat osallisuuden mahdollisuudet, kansalaisen valmiudet, osallistuminen sekä kokemus yhteisöön kuulumisesta. (Nivala 2008, 168.)

Osallisuuden mahdollisuuksilla tarkoitetaan yhteisön tarjoamia mahdollisuuksia osallisuuden toteutumiseksi. Näitä ovat esimerkiksi rakenteelliset ja toiminnalliset puitteet, joissa kansalaisen oikeudet toteutuvat. Olennaisia ovat esimerkiksi sellaiset oikeudet, jotka turvaavat yhteisön jäsenelle yksilöllisen vapauden ja osallisuuden yhteisön tarjoamasta hyvinvoinnista sekä toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia yhteisössä. (Nivala 2008, 169.) Osallisuus ei ole vain yksilötason asia tai subjektiivinen kokemus, vaan siihen kuuluu kyky vaikuttaa lähiympäristöön. Lähiympäristön tulee myös tunnustaa yksilön oikeus toimijana. Keskeistä on yksilön kokemus ja yhteisön vuorovaikutus. Yksilön on myös tunnistettava mahdollisuutensa vaikuttaa. (Kiilakoski 2007, 73.)

Toinen osallisuuden edellytyksistä onkin *kansalaisen valmiudet*. Ihminen tarvitsee tiedollisia, taidollisia, toiminnallisia ja sosiaalisia valmiuksia osatakseen hyödyntää osallisuuden mahdollisuuksia. Voidakseen osallistua ihminen tarvitsee sekä sosiaalisia taitoja että asenteellisia valmiuksia, kuten avoimuus, aloitteellisuus ja kiinnostus yhteisön asioita kohtaan. (Nivala 2008, 170.)

Kolmas osallisuuden edellytys on *osallistuminen*. Se tarkoittaa ihmisen toiminnallista läsnäoloa inhimillisissä suhteissa eli sitä, että kansalainen on eri tavoin mukana yhteisön toiminnassa ja elämässä. Osallisuuden sosiaalisen luonteen kannalta on olennaista, että osallistuminen on sosiaalista. Osallistuminen vahvistaa vuorovaikutussuhteita ja -verkostoja, joiden kautta yksilö kiinnittyy yhteisöönsä sosiaalisesti ja tulee sen yhteiselämästä osalliseksi. (Nivala 2008, 170–171.)

Kansalaisen osallistuminen voi olla monenlaista, esimerkiksi poliittista, sosiaalista tai kulttuurista. Osallistuminen voi olla myös eritasoista. Heikointa on osallistua vastaanottajana. Tällöin osallistuja voi olla passiivinen katselija ja ottaa vastaan muiden suunnitelmia ja toteuttamia toimintoja tai toimia hiukan aktiivisemmin mukana vaikuttamatta

kuitenkaan toiminnan sisältöön tai suuntaan. Osallistuminen kantaa ottajana on asteen vahvempaa osallistumista. Ulkoiset puitteet ovat edelleen ennalta annetut, mutta kansalaisella on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja ottaa kantaa itseään koskevaan asiaan. Vielä aktiivisempaa ja vahvempaa on osallistuminen toteuttajana. Tämä tarkoittaa osallistumista toiminnan määrittelyyn, suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Osallistujat toteuttavat toimintaa, ja osallistuminen vaatii sitoutumista sekä vastuun kantamista. Osallistumisen vahvuus vaikuttaa siihen, miten vahvaa osallisuutta sen pohjalta kehittyy. (Nivala 2008, 171.)

Horelli, Haikkola ja Sotkasiira (2007, 218 – 219) viittaavat Ari-Veikko Anttiroikon artikkeliin, jossa määritellään osallisuuden käsite kolmiportaiseksi. Osallistuminen on sosiaalista toimintaa, jossa ollaan mukana muiden toimijoiden kanssa. Vaikuttaminen on tätä vahvempaa: se tarkoittaa muutoksen aikaansaamista sosiaalisissa ja poliittisissa prosesseissa ja päätöksenteossa. Vaikuttava osallistuminen kuvaa puolestaan osallistumisen mielekkyyttä. Osallistuminen on oltava jollain lailla vaikuttavaa.

Anne Birgitta Yeung (2002) pohtii osallisuutta ja osallistumista seurakunnan nuorisotyössä. Hän viittaa Arnsteinin määritelmään, jonka mukaan osallisuus on vallan jakamista niin, että kansalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa. Yeung kysyy, tarvitseeko osallisuutta välttämättä liittää vallankäytön jakautumisen tai jakamisen tematiikkaan. Riittäisikö, että osallisuus olisi sitä, että yksilöillä on mahdollisuus osallistumiseen heille mielekkäillä tavoilla sekä mahdollisuus kokea kuuluvansa johonkin yhteisöön tai ryhmään, vaikka se ei näkyisikään heidän teoissaan? Tämä tarkoittaisi, että tarjolla pitäisi olla sekä aktiivisemmän että passiivisemmän osallistumisen mahdollisuuksia. (Yeung 2002, 87.) Myös Horellin (ym. 2007) artikkelissa pohditaan osallistumista nuorisotyön lähestymistapana. Artikkelissa todetaan, että osallistumisessa on merkittävää sen yhteisöllinen ulottuvuus. Keskeistä on yhteinen toiminta jonkun tavoitteen toteutumiseksi. On kuitenkin tärkeää huomioida, että kaikki nuoret eivät halua osallistua. (Horelli ym. 2007, 220.) Käytännössä vain harvalla nuorella on täysipainoiseen osallistumiseen tarvittavia voimavaroja tai osaamista. Nuorisotyön tehtävä onkin tukea nuoren osallistumista ja antaa onnistumisen kokemuksia. (Horelli ym. 2007, 217.)

Neljäntenä osallisuuden edellytyksenä on *kokemus yhteisöön kuulumisesta*. Kokemuksen perustana voi olla samaistuminen yhteisön muihin jäseniin, sitoutuminen yhteisön edustamiin periaatteisiin, arvoihin tai kiinnittyminen esimerkiksi yhteisön kulttuuripe-

rustaan. Kokemuksellinen suhde yhteisöön toteutuu yhteisön jäsenen identiteettinä sekä yhteenkuuluvuuden tunteena. Kokemuksellinen suhde näkyy myös lojaalisuutena ja solidaarisuutena yhteisön jäseniä ja itse yhteisöä kohtaan. (Nivala 2008, 171.)

Maritta Hännikäinen luonnehtii yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän myönteisiksi tunteiksi ja hyväksi keskinäissuhteiksi. Ryhmän jäsenet kokevat läheisyyttä, jakavat yhteisen identiteetin ja tuntevat olevansa ”me”. Yhteenkuuluvuuden tunne on kollektiivinen ja se ilmenee ryhmän vuorovaikutuksessa, toiminnassa ja tunnelmassa. (Hännikäinen 2006, 126.) Yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä oppimista edistävä tekijä (Hännikäinen 2006, 127).

Osallisuuden neljän edellytyksen täytyessä voi kehittyä kokemus osallisuudesta. Kokemus osallisuudesta on perustavanlaatuista sisäpuolisuutta omassa yhteisössä. Osallisuuden toteutumista ei voi arvioida vain ulkopuolelta. Vaikka osallisuuden mahdollisuudet toteutuisivat ja vaikka ihmisellä olisi valmiudet mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja osallistumiseen, hän saattaa silti kokea itsensä ulkopuoliseksi yhteisössään. Osallisuuden kokemus liittyy erityisesti kokemukseen yhteisöön kuulumisesta. Sen lisäksi tarvitaan myös muut osallisuuden edellytykset, jotta tietoisuus mahdollisuuksista elää ja toimia yhteisön jäsenenä voi kehittyä. (Nivala 2008, 172.)

Täytyvätkö osallisuuden edellytykset rippikoulun seurakuntajaksolla? Rippikoulun työntekijöiden tulee huolehtia, että seurakuntajaksolla on mahdollisuuksia osallisuuteen. Rippikoululaisen osallisuuden valmiuksiin sen sijaan vaikuttavat monet rippikoulun ulkopuoliset asiat, kuten kotona ja koulussa opitut asenteet tai nuoren sosiaaliset taidot. Oletettavaa on, että seurakuntajaksolla voi kokea monentasoista osallistumista. Jumalanpalveluksessa istuminenkin on osallistumista vastaanottajana. Seurakuntajaksoa suunnitellessa tulee miettiä, millaiseen osallistumisen tasoon toiminnassa tähdätään. Tavoitteiden asettelussa tulisi huomioida ryhmän valmiudet. Tämä on haastavaa, jos tavoitteet ja toiminta suunnitellaan ennen kuin ryhmää tunnetaan. Tavoitteita määriteltäessä on myös pohdittava, pyritäänkö seurakuntajaksolla osallisuuteen rippikouluryhmässä vai koko seurakunnassa.

4.3 Osallisuuden vahvistaminen käytännössä

Sosiaalipedagogisessa toiminnassa on olennaista tuntea se todellisuus, jossa toimitaan. Elina Nivalan mukaan keskeisimpiä sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen metodologisia periaatteita ovat yhteisöllisyys ja osallistuminen. Menetelmiä näiden vahvistamiseksi ovat yhteistoiminnallisuus, reflektiivisyys sekä dialogisuus. (Nivala 2008, 286.)

Yhteisöllisyys perustuu yhteisön jäsenten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Se edellyttää osallistumista yhteisön elämään ja yhteistoimintaan. Yhteisöllisyys kehittyy silloin, kun yhteisön jäsenet osallistuvat yhdessä toiminnan tarkoituksen, tavoitteiden ja keinojen luomiseen. Yhteisöllisyyden periaate tarkoittaa sitä, että kiinnitetään huomiota erityisesti sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen laatuun. (Nivala 2008, 287.)

Osallistuminen on Nivalan mukaan ”toiminnallista läsnäoloa sosiaalisissa suhteissa ja tarkoittaa yksilön muuttumista sosiaaliseksi toimijaksi” (Nivala 2008, 288). Koska yhteiselämään tarvitaan vuorovaikutusta ja aktiivista osanottoa, muuttaa osallistuminen pelkän rinnakkaiselon todelliseksi yhteiselämäksi (Nivala 2008, 288).

Yhteistoiminta tarkoittaa aktiivista osanottamista yhteisten tehtävien toteuttamiseen. Kyse ei siis ole vain yksilöllisestä osallistumisesta tai muiden toiminnan seuraamisesta. Kun toiminnassa edellytetään osallistujien aktiivisuutta, yhteistä päätöksentekoa sekä vastuun kantamista toiminnasta, saadaan aikaan sitoutumista sekä toimintaan että muihin osallistujiin. Konkreettisia esimerkkejä yhteistoiminnasta ovat erilaiset pelit ja leikit, joissa täytyy toimia tietyn sosiaalisen järjestyksen mukaan. Olennaista yhteistoiminnassa on osallistuminen ja vuorovaikutus sekä yhteisöllisten suhteiden vahvistuminen. Nämä kehittävät yhteiselämän ja osallistumisen valmiuksia. (Nivala 2008, 289.)

Jotta toiminnasta ja sen tuottamista kokemuksista voisi myös oppia, on olennaista reflektoida eli tarkastella ja pohtia yhdessä koettuja asioita. Yhteisessä reflektiossa yksilö oppii sekä omista kokemuksistaan että toisten kokemuksista, mielipiteistä ja ajatuksista. Dialoginen reflektio kehittää myös valmiuksia ymmärtää toista ja asettua toisen asemaan. (Nivala 2008, 289.) Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen reflektiivisyyden perustana on Paolo Freiren dialogikäsitys. Sen mukaan dialogi ei ole mitä tahansa vuorovaikutusta, vaan se on uskon, toivon, rakkauteen ja luottamukseen pohjautuva kommunikaatiosuhde. Siksi dialogi ei ole pelkkä tekniikka, vaan se vaatii toteutuakseen

vahvaa henkilökohtaista sitoutumista kasvatussuhteeseen ja kasvatuksen päämääriin. Dialogi voi toteutua sekä kahden ihmisen välisessä pedagogisessa suhteessa että yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa. Dialogissa on tärkeää ilmaista omia ajatuksia ja kuunnella, mutta myös tarkastella ja pohtia esitettyjä asioita kriittisesti. Yhteisessä toiminnan ja todellisuuden tarkastelussa voi löytyä itselle uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia. (Freire 2005, 97–102; Nivala 2008, 290–291.)

Sosiokulttuurisen innostamisen metodologia on konkreettinen esimerkki sosiaalipedagogisesta kansalaiskasvatuksesta, jossa sovelletaan osallistumisen ja yhteisöllisyyden periaatteita ja yhteistoiminnallisia, reflektiivisiä ja dialogisia menetelmiä. Sosiaalinen innostaminen on perusolemukseltaan toimintaa ihmisten aktiivisemmän osallistumisen ja yhteisöllisemmän elämänmuodon puolesta. Innostamisessa on tärkeää, että ihmiset osallistuvat kaikissa toiminnan vaiheissa. Olennaista on, että osallistujat eivät ole vain toiminnan vastaanottajia vaan koko ajan toiminnan toteuttajia. Tavoitteena on saada ihmisiä sekä osallistumaan että vahvistaa heidän osallistumisvalmiuksiaan ja osallistumishaluaan. (Nivala 2008, 292; Kurki 2000 23–24; ks. myös Hämäläinen & Kurki 1997, 200–207.)

Sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohtana on aina sen yhteisön todellisuuden tunteminen, jossa toimitaan ja jossa osallistujat elävät. On myös tärkeää työskennellä sellaisten asioiden parissa, jotka ovat osallistujien elämässä tärkeitä. Innostamisen toteuttamisessa käytettävät menetelmät voivat olla luovia, taiteellisia, urheilullisia, viihdyttäviä, virkistysellisiä, tiedollisia, sivistyksellisiä tai esimerkiksi poliittisia. Aktiviteettien sosiokulttuurinen sisältö tai joidenkin menetelmien soveltaminen eivät itsessään kuitenkaan tee toiminnasta innostamista. Innostaminen perustuu suunniteltuun ja päämäärätietoiseen toimintaan, jonka perustana on filosofis-ideologinen, humaani ja syvä käsitys ihmisestä ja yhteiskunnasta. Innostamisen toimintojen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin pohjana tulee olla pohdinta siitä, mitä ihminen yhteisössään, alueellaan ja yhteiskunnassaan on. Innostamisen toiminnan ja sen menetelmien tulee perustua todelliseen osallistumiseen ja saada aikaan reflektiota ja dialogia sekä vahvistaa yhteiselämää ja yhteisöllisiä suhteita. Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään aktiviteettien ja vuorovaikutuksen kautta luomaan tilanteita, joissa osallistujat sivustaseuraamisen ja vaikeamisen sijasta rohkaistuvat ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja osallistumaan. (Nivala 2008, 294–295; Kurki 2000, 23–28.)

Sosiokulttuurisen innostamisen metodeja on käytetty Suomessa esimerkiksi yhteiskunnallisessa nuorisotyössä, kuten nuorten osallisuushankkeissa (ks. esim. Flöjt 1999; Gretschel 2002, erityisesti 31–60). Menetelmä soveltuu hyvin toimintaan, jossa on tarkoituksena saada aikaan yksilöiden aktivoitumista ja muutosta yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisessa todellisuudessa (Hämäläinen & Kurki 1997, 205). Entä soveltuuko sosiokulttuurinen innostaminen rippikouluun ja rippikoulun seurakuntajaksoon? On tärkeää pohtia, onko seurakuntajakson kasvatuksellinen tavoite ylhäältä alaspäin tuleva kulttuurin siirtäminen vai annetaanko nuorten omalle vaikuttamiselle tilaa ja mahdollisuuksia. Mikäli nuoret innostuisivat ideoimaan muutosta seurakuntaan, otettaisiinko heidän ajatuksensa todesta tai vaikuttaisivatko ne seurakunnan olemassa oleviin käytäntöihin? Ehkä seurakuntajaksolla voidaan pyrkiä herkistämään ja motivoimaan (ks. Kurki 2000, 133) nuoria, jotta he rippikoulun aikana ja sen jälkeen voisivat vähitellen kasvaa toimijuuteen ja päästä konkreettisesti vaikuttamaan seurakunnassa.

Kurki toteaa, että ihmiset ovat nykyisin passiivisia, eivätkä halua osallistua yhdistyselämään tai muihin aktiviteetteihin. Valmiin viihteen katsominen televisiosta on helppoa. Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaan ihmisten herättelemistä, tietoisuuden koskettamista sekä huomion kiinnittymistä johonkin ihmisille itselleen arvokkaaseen asiaan. (Kurki 2000, 133.) Toisaalta voidaan todeta, että yhä useammassa televisio- ja radio-ohjelmassa on interaktiivisuutta ja osallistumista. Ohjelmiin voi ottaa kantaa ja vaikuttaa soittamalla, tekstiviesteillä tai sosiaalisen median välityksellä. Viihteen katsojat voivat toimia ratkaisevassa asemassa esimerkiksi äänestäjinä. Mielenkiintoista onkin, että viihdeohjelmat saavat ihmiset osallistumaan, mutta yhteiskunnallinen vaikuttaminen on passiivista. Ehkä yhteiskunnallinen vaikuttaminen koetaan vaikeaksi tai näennäiseksi. Viihde sen sijaan tulee ihmistä lähelle tunnetasolla. Ehkä se juuri siksi koskettaa ihmisten tietoisuutta ja herättää ihmisen osallistumaan.

Osallisuuden edellytyksenä oleva osallistuminen ei voi toteutua, jos kansalaista ei kiinnosta osallistua. Tämän vuoksi yksi sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen tehtävä on herättää ihmisissä yhteiskunnallista kiinnostusta, positiivista perusasentoitumista ja osallistumishalua. Tähän pyritään käyttämällä osallistumiseen perustuvia menetelmiä sekä kehittämällä todellisia osallistumismahdollisuuksia. Osallistuminen saa aikaan kokemuksen yhteisöön kuulumisesta. Kokemus puolestaan vahvistaa osallistumishalua ja saa aikaan osallistumista. (Nivala 2008, 310–311.) Tämän perusteella myös rippikoulun seurakuntajaksolla osallistumiseen perustuvat menetelmät vahvistavat nuorten tunnetta

seurakuntaan kuulumisesta. Näin ollen ne lisäävät nuorten osallistumishalua ja osallistumista seurakunnassa.

4.4 Kansalaisuus ja kirkon jäsenyys globaalissa ajassa

Jäsenyyden vahvistaminen sekä jäsenyyden hengellisen merkityksen korostaminen ovat olleet pitkään tärkeitä tavoitteita kirkossa. Kirkon strategiassa kiinnitetään erityisesti huomiota nuorten ja nuorten aikuisten jäsenyyteen. (Haastettu kirkko 2012, 73–74.) Kirkon strategiassa visioidaan, että vuoden 2015 kirkossa jäsenyys on merkityksellistä ja kirkkoon kuuluminen tietoisista sekä perusteltua (Meidän kirkko -strategian työryhmän mietintö, 37).

Aikaisemmissa luvuissa todettiin, että rippileiri on yhteisöllinen kokemus, mutta muuten seurakunta ei ehkä houkuttele nuorta kuulumaan joukkoon. Todettiin myös, että osallisuus yhteisön hyvästä tekee yhteisöön kuulumisesta arvokasta ja toivottavaa. Vuosien 2008–2012 aikana kirkosta erosi enemmän jäseniä kuin minkään aikaisemman nelivuotiskauden aikana (Haastettu kirkko 2012, 83). Jäsenkatoon on varmasti monia syitä. Ehkä yksi syy on siinä, että kirkon tarjoama ”yhteinen hyvä” ei ole ihmisille tuttua tai sitä ei koeta arvokkaaksi.

Helven (2002) mukaan nykynuoret edustavat ”uudenlaista maailmaa”, jossa erilaisten teknologian tuotteiden ja järjestelmien kautta kaukaisetkin tapahtumat ovat tulleet osaksi ihmisten arkielämää. Globalisoitumisen myötä maailmaa uhkaavista vaaroista ollaan tullut tietoisiksi ja ne vaikuttavat myös maailmankuvaan ja arvoihin. (Helve 2002, 15.) Sekä suomalaisessa että eurooppalaisessa yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia, jotka näkyvät esimerkiksi auktoriteettien kunnioituksen vähenemisenä, työ- ja sukupuolietiikan höllentymisenä ja muutoksina kulutustottumuksissa. Vaikka kristinuskolla on vielä vahva vaikutus lasten ja nuorten kasvatukseen Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, harvalle nuorelle on muodostunut kristillistä maailmankuvaa. (Helve 2002, 18.)

Suomen kirkon nelivuotiskertomuksessa kuvataan vuosia 2008–2012 haastavaksi ajaksi. Seurakuntien rakenteet ovat muutoksessa kuntaliitosten myötä. Talouskehitys tuo mu-

kaan omat haasteensa. Individualismi on haastanut myös kirkon piirissä ja uskonnollisessa elämässä perinteiset yhteisöön kuulumisen ja osallistumisen tavat. Kristillisillä uskomuksilla on yhä vähemmän merkitystä suomalaisille. Vaikka tutkimusten mukaan Suomessa edelleen arvostetaan kirkkoa, tapa ja perinne eivät riitä kantamaan kristillisen elämäntavan säilymistä yhteiskunnassa. (Haastettu kirkko 2012, 7, 58.)

Elina Nivalan (2008) mukaan suomalainen yhteiskunta on globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunta. Se on sosiaaliselta luonteeltaan aiempaa kansallisvaltiollista kansalaisyhteisöä avoimempi, moninaisempi ja markkinaehtoisempi. (Nivala 2008, 246, 269.) Kansalaisuus määrittyy pääasiassa yksilöllisten valintojen seurauksena. Kansalainen liittyy erilaisten yhteisöjen jäseneksi oman kiinnostuksensa perusteella. (Nivala 2008, 238.) Yksilöllistyminen ja yhteisöihin sitoutumisen valinnaistuminen näkyvät kansalaistoiminnan muodoissa. Kansalaisten yhteiskunnallinen aktiivisuus on usein nopeatempoista ja projektiluonteista. Ihmisten elämäntilanteet vaihtuvat nopeasti, joten pitkäaikaiseen ja vahvaan sitoutumiseen ei useinkaan olla valmiita. Myöskään kansalaisidentiteetti ei ole enää syntyperän määrittämää, vaan yhä useammin se on omien valintojen tulos. Merkittävää on se, miten ihminen itsensä määrittelee ja mitkä tekijät hän kokee merkittäviksi. (Nivala 2008, 239.)

Globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa kansalaisuus määrittyy vahvasti myös kuluttajuutena, joka perustuu siihen, että kansalainen on työntekijä ja saa työstään palkkaa. Myös solidaarisuus ja eettinen toiminta tuotteistetaan, jolloin kansalainen voi kuluttaa ja saada siitä elämyksiä, nautintoa ja kokea toimivansa oikein. Hyväntekeväisyyskonsertit tai reilun kaupan tuotteet ovat esimerkkejä tuotteistetusta solidaarisuudesta. (Nivala 2008, 242.)

Jari Kekäle (2006) kirjoittaa artikkelissaan *Katsomossa vai yhteisössä?* Jeremy Rifkin yhteiskuntakäsityksestä. Rifkin mukaan länsimaisessa yhteiskunnassa on siirrytty kevyeen hyperkapitalismiin, jonka tuntomerkkejä ovat kulttuuristen rituaalien, yhteiskunnallisten tapahtumien, taiteen, urheilun ja uskonnollisuuden muuttuminen kaupalliseksi. (Kekäle 2006, 228.) Kevyen hyperkapitalismin aikana markkinat käsittävät monia henkisiä ja ei-materiaalisia asioita, kuten palvelut, elämykset, konseptit ja hyvinvointi. Näin ollen myös uskonnollisuudella ja kristillisyydellä on oma paikkansa markkinoilla. (Kekäle 2006, 229.)

Kekäle pohtii kirkon asemaa nykymaailmassa, jossa kaiken kaupallisen tai aatteellisen toiminnan avain on mediassa. Hänen mukaansa nykyisessä mediassa pääsevät esiin pahoista asioista kertovat uutiset eli niin sanotut katastrofiuutiset. Niille on ominaista, että uutisten kuulija ei voi tehdä kuulemalleen ikävälle asialle mitään. Kekäle lainaa Marshal McLuhania, jonka mukaan television hyvät uutiset tulevat mainoksissa. Mainokset kertovat, miten ihmisten erilaiset ongelmat saadaan ratkaistua ja miten onnellisuus saavutetaan. Pahojen uutisten suhteen ihmiset ovat usein voimattomia, mutta mainokset tarjoavat aktiivisen toimijan roolin, kuluttamisen. Kekäle kysyy, miten kirkon hyvä uutinen eli evankeliumi pärjää mainosten seassa ja muuttuuko evankeliumikin mainokseksi. (Kekäle 2006, 299–230.) Myös Kiilakoski (2007, 62) arvioi median vaikutusta kasvatuksessa. Media kasvattaa nuoria kuluttajiksi. Media vaikuttaa vahvasti myös tunneta-solla. Siksi virallisten kasvatustahojen on vaikea kilpailla median kanssa.

Kansalaisen rooli kuluttajana on huomioitu myös kirkon piirissä. Kirkko 2020 – kirkon tulevaisuusselonteossa (2010, 64–70) otetaan kantaa yhteiskunnan muuttumiseen ja pohditaan kirkon asemaa tulevaisuudessa. Siinä esitetään erilaisia seurakunnan malleja, joissa kirkon jäsenyys mielletään eri tavoin. Malleja ovat olemisen kirkko, asiakkuuden kirkko sekä vahvan profiilin kirkko. Malleja voidaan verrata Nivalan (2008, 119) määrittelemiin kansalaisyhteisön tyyppeihin, joita ovat muodolliseen suhteeseen perustuva yhteisö, vuorovaikutuksellinen yhteisö sekä koettuun yhteenkuuluvuuteen perustuva yhteisö.

Asiakkuuden kirkossa jäsenyys on asiakkuutta. Asiakkuuden arvo muotoutuu kirkon ja jäsenen välisissä kohtaamisissa. Postmoderni ihminen näkee kirkon palveluiden tarjoajana ja etsii itselleen sopivaa ”kulutettavaa”. Asiakkuusajatteluun perustuvaan seurakuntaan mahtuu erilaisia jäseniä ja erilaisia toiveita sekä erilaisia käsityksiä kirkosta. Kaikki eivät kaipaa henkilökohtaista yhteyttä yhteisöön. ”Asiakaskontaktin” säilymiseksi kirkon on näyttävä julkisuudessa median kautta. Kirkosta ja sen työstä on kerrottava monipuolisesti ja mielenkiintoisesti. Kirkon tulee tarjota erilaisia toimintamuotoja ja hengellisiä osakulttuureja, jotta erilaiset asiakkaat löytäisivät oman hengellisen kodin kirkon piiristä. Asiakkuusmallissa kirkon jäsen ei sitoudu seurakuntaan kiinteästi. Sitoutuminen on määräaikaista ja projektiluontoista. Jäsenen kysymys on: Miksi kuuluisin kirkkoon? (Kirkko 2020 – kirkon tulevaisuusselonteko 2010, 67–68.)

Asiakkuusmallissa kirkon jäsenyys on muodollista. Muodolliseen suhteeseen perustuva yhteisö on sosiaaliselta luonteeltaan heikko. Yhteisön jäsenien kuuluminen yhteisöön perustuu yksilön ja yhteisön väliseen muodolliseen sopimukseen eli kansalaisuusasemaan. Siksi tällaisen yhteisön sosiaalisuus on ainoastaan nimellistä ja muodollista. Jäsenten toiminta ei vaikuta yhteisöön kuulumiseen eikä yhteisön olemassaolo perustu sosiaalisiin siteisiin, vuorovaikutukseen, yhteistoimintaan tai kokemukseen yhteenkuuluvuudesta. Yhteisön jäsenet jakavat saman kansalaisuusaseman ja ovat sen myötä keskenään tasavertaisia. (Nivala 2008, 120.)

Rippikoulutyössä asiakkuusmalli on todellista esimerkiksi silloin, kun rippikoululaiset vanhempineen haluavat päästä tiettyyn rippikouluun ja ”kerätä kirkkomerkinnät” omassa aikataulussaan ja omalla tavallaan. Seurakunta nähdään palvelun tarjoajana ja palvelun laatua voidaan arvioida kriittisesti. Asiakkuusmalli ei ole kuitenkaan ainut rippikouluun sopiva seurakuntamalli. Olemisen seurakunnassa on samanlainen ajatus kuin Rippikoulusuunnitelma 2001:ssä. Rippikoululainen on jo seurakunnan jäsen eikä tule sel-laiseksi vasta konfirmaation tai uskonratkaisun jälkeen.

Olemisen kirkossa oleminen on seurakunnan lähtökohta ja itseisarvo. Seurakunnan täytyy ensin olla, ennen kuin se voi toimia. Seurakunta on Kristuksen ruumis eikä tule sel-laiseksi vasta toiminnan kautta. Seurakunnan jäsen on osallinen Kristuksesta. Osallisuus ei perustu omaan aktiivisuuteen tai uskonnolliseen mielenlaatuun vaan siihen, että Kristus on ruumiissaan läsnä maailmassa. Olemisen kirkossa jäsenyydelle ei ole kriteereitä. Jäsenet ovat tasa-arvoisia. Seurakunnan oleminen nähdään suhteisiin perustuvana. Kas-teessa luotu yhteys vahvistuu ehtoollisessa. Tämän seurauksena kristittyä ei voi nähdä irrallaan Kristuksesta tai muista kristityistä. Seurakunnan jäsenyys toteutuu tavallisessa elämässä arjen keskellä. (Kirkko 2020 – tulevaisuusselonteko 2010, 64–65.)

Olemisen kirkko on toisaalta muodolliseen jäsenyyteen perustuva ja toisaalta vuorovai-kutuksellinen yhteisö. Nivalan (2008) mukaan vuorovaikutuksellinen yhteisö on sosiaa-liselta luonteeltaan vahva. Sen sosiaalisuus on välitöntä ja se toteutuu konkreettisesti ihmisten kohtaamisena. Yhteisön jäsenyys on osallistuvaa ja aktiivista eikä kansalaisuus tässä yhteisössä toteudu ilman osallistumista ja vuorovaikutusta. (Nivala 2008, 119.) Olemisen kirkossa ei vaadita aktiivista osallistumista tai vuorovaikutusta. Oleminen, eli muodollinen jäsenyys riittää. Silti yhteys toisiin jäseniin ja Kristukseen nähdään merkit-tävänä. Oleminen perustuu suhteisiin ja vuorovaikutukseen.

Kolmas seurakuntamalli on vahvan profiilin kirkko. Siinä henkilökohtainen uskonratkaisu ja sitä seuraava kilvoittelu jäsentävät hengellistä elämää. Vahvan profiilin kirkko edellyttää jäseniltään sitoutumista ja piirtää rajan ympärilleen kielen ja sosiaalisen kontekstin kautta. Jäsenyys on henkilökohtaisen aktiviteetin varassa. Seurakunnista muodostuu ydinryhmän toimesta eläviä ja toiminnallisesti vilkkaita keskuksia. Todellisia seurakuntalaisia ovat todelliset uskovaiset. Ympäröivää maailmaa pyritään evankelioimaan ja vieraantuneita jäseniä kutsutaan täyteen jäsenyyteen, muuttumaan todellisten uskovien kaltaisiksi. Vahvan profiilin kirkossa vallitsee vahva yhteisöllisyys ja seurakuntaidentiteetti. Se ei kuitenkaan ole enää koko kansan kirkko, vaan asettuu yhteiskunnallisesti marginaaliin. Kristillisyyks ei voi olla nimellistä, vaan sen tulee näkyä elämänvalinnoissa. (Kirkko 2020 – kirkon tulevaisuusselonteko 2010, 68–70.)

Vahvan profiilin kirkko on sekä vuorovaikutuksellinen että koettuun yhteenkuuluvuuteen perustuva yhteisö. Nivalan mukaan koettuun yhteenkuuluvuuteen perustuva yhteisö voi olla sosiaaliselta luonteeltaan vahva, kuten vuorovaikutuksellinenkin yhteisö. Sen sosiaalisuus on kuitenkin symbolista ja abstraktia. Yhteisö voi olla niin suuri, että konkreettinen vuorovaikutus jäsenten välillä on mahdotonta. Yhteisön sosiaalinen luonne muodostuu kokemuksellisesta yhteydestä. Yhteenkuuluvuuden perustana on mielikuva muista merkittävällä tavalla samanlaisista ihmisistä. Vaikka yhteisön jäsenistä tunnetaan henkilökohtaisesti vain pieni osa, kokemus yhteydestä on olemassa myös tuntemattomien henkilöiden kanssa. (Nivala 2008, 119–120.)

Vahvan profiilin mallin ajatus vahvasta yhteisöllisyydestä ja seurakuntaidentiteetistä lähestyy Rippikoulusuunnitelma 2001:n tavoitetta nuoren kristillisen identiteetin vahvistamisesta ja seurakuntayhteydessä elämisestä. Vahvan profiilin mallin vaatimus sitoutumisesta, uskonratkaisusta tai ”todellisesta uskovaisuudesta” ei kuitenkaan palvele rippikoulua, jossa nuorelle halutaan antaa tilaa kysellä ja etsiä omaa tietään. Rippikoulussa tulisi tavoitella koettuun yhteenkuuluvuuteen ja vuorovaikutukseen perustuvaa yhteisöllisyyttä, mutta rippikoulu yhteisön on säilytettävä avoimuus ja hengittävyys. Kirkko 2020 tulevaisuusselonteossa todetaan, että mikään kolmesta seurakuntamallista ei yksistään ole riittävän hyvä. Selonteon mukaan kirkon elämässä on merkittävää ”olemisen” ensisijaisuus. Jäsenlähtöisyydessä nähdään hyvänä se, että seurakunnan jäsenet huomioidaan ja tunnustetaan aikuisiksi. Vahvan profiilin kirkossa esiintyvä kristityn identiteetin korostaminen ja selkeys nähdään myös tärkeänä. (Kirkko 2020 – tulevaisuusselonteko 2010, 71.) Ehkä nämä kaikki kolme näkökulmaa voisivat olla läsnä myös rippikou-

lun seurakuntajakson tavoitteissa ja siinä kristillisessä identiteetissä, jota rippikoulun tulisi vahvistaa.

Nivalan (2008) mukaan globaalin ajan kansalaiskasvatuksen haasteena on saada aikaan kokemus yhteiskuntaan kuulumisesta. Pelkkä yksilöllisten vaikuttamis- tai kuluttamismahdollisuuksien kehittäminen ei tarjoa riittävää perustaa osallisuuden kokemuksen vahvistumiselle. Myöskään pelkän taloudellisen tai poliittisen toimintakyvyn tukeminen ei riitä. Kansalaiskasvatuksen haasteena on osallistumisen mahdollisuuksien, valmiuksien ja osallistumishalun vahvistaminen kokonaisvaltaisesti. (Nivala 2008, 271.)

Kansalaiskasvatus tähtää ihmisen hyvinvointiin yhteiskunnassa. Kirkon perustehtävä on hengellinen. Kuten luvussa 2.1 todettiin, kirkon tehtävä on julistaa evankeliumia ja huolehtia sakramenteista. Kirkon jäsenet tarvitsevat toisiaan voidakseen uskoa ja elää kristittyinä. Gallup Ecclesiastica 2011 – tutkimuksen mukaan ihmiset kuuluvat kirkkoon kirkollisten toimitusten ja kirkon auttamistyön takia. Hengelliset syyt olivat tärkeitä alle puolelle jäsenistä. (Haastettu kirkko 2012, 73, 77–78.) Nivalan perusteella voidaan todeta, että pelkästään palveluiden tuottaminen ei vahvista ihmisten halua kuulua kirkkoon tai heidän kokemustaan jäsenyyden merkittävydestä. Kuitenkin suurimmalle osalle seurakunnan tuottamat palvelut näyttävät olevan suurin syy kirkkoon kuulumiseen. Esimerkiksi jumalanpalveluksella ei ole kirkon jäsenille suurta merkitystä. Kirkon nelivuotiskertomuksessa todetaan, että noin kuusi prosenttia suomalaisista käy jumalanpalveluksissa kerran kuussa ja 14 prosenttia käy muutamia kertoja vuodessa. Erityisesti pääjumalanpalvelusten kävijämäärät ovat laskeneet 25 viimeisen vuoden aikana. Jumalanpalveluksiin panostaminen on kuitenkin joissain seurakunnissa saanut kävijämäärät nousemaan. (Haastettu kirkko 2012, 96–97, 119.)

Rippikoulun käy edelleen enemmistö suomalaisista nuorista (Haastettu kirkko 2012, 150). Rippikoululla on siis merkittävä mahdollisuus vahvistaa seurakunnan jäsenyyttä. Jäsenyyttä vahvistavan osallisuuden toteutuminen on rippikoulussa tärkeää. Vaikka osallisuuden kokemus jäisi hetkelliseksi, sillä voi olla myönteisiä vaikutuksia. Rippikoulussa koettu yhteisöllisyys voi vahvistaa osallisuuden kokemusta omassa elämässä ja yhteiskunnassa. (vrt. Gretschel 2002, 51–51). Rippikoulututkimusten (Niemelä 2007, 2010) mukaan rippikoulu vahvisti myös nuorten uskonnollisuutta ja vaikutti myönteisesti vielä viisi vuotta rippikoulun jälkeenkin.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa rippikoulujen seurakuntajakson kehittämismahdollisuuksia ja haasteita Vaasan suomalaisessa seurakunnassa. Mahdollisesti tulokset ovat käyttökelpoisia myös laajemmassa rippikoulusta käytävässä keskustelussa. Tutkimuksen lähtökohtana ovat kuitenkin vaasalainen rippikouluperinne sekä Vaasan suomalaisen seurakunnan puitteet, resurssit ja haasteet. Opinnäytetyössä tutkitaan rippikoululaisten käsitystä seurakunnasta sekä heidän odotuksiaan ja kokemuksiaan seurakuntajaksosta. Tutkimuksen ja teorian perusteella pyritään selvittämään, millainen seurakuntajakso vastaisi sekä Rippikoulusuunnitelma 2001:n tavoitteisiin että olisi mielekäs ja toimiva sekä nuorille että työntekijöille.

Opinnäytetyössä kartoitetaan, millainen käsitys vaasalaisilla rippikoululaisilla on seurakunnasta heidän aloittaessaan rippikoulun tammi-helmikuussa sekä seurakuntajakson päättyessä toukokuussa. Lisäksi rippikoululaisilta kysytään heidän odotuksiaan ja kokemuksiaan seurakuntajaksosta. Toisen näkökulman opinnäytetyöhön tuo rippikoulun opettajien odotukset puolivuotista rippikoulua kohtaan. Opinnäytetyössä selvitetään, millaisia tavoitteita työntekijät asettavat seurakuntajaksolle ja miten näihin tavoitteisiin pyritään. Jakson jälkeen työntekijät raportoivat, miten he kokivat onnistuneensa tavoitteissaan. Työntekijöiden tavoitteita verrataan Rippikoulusuunnitelma 2001:n tavoitteisiin sekä muihin kirkon kasvatustavoitteisiin. Olennaisia kysymyksiä ovat:

Miten seurakuntayhteys ja osallisuus toteutuvat rippikoulussa ennen leirijaksoa?

Mitkä seurakuntajaksolla käytetyt menetelmät tukevat yhteyttä ja osallisuutta?

Mikä estää tai haittaa yhteyden ja osallisuuden toteutumista seurakuntajaksolla?

Osallisuuden toteutumista arvioidaan Elina Nivalan sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen tavoitteiden ja metodien pohjalta. Nivalan mukaan osallisuuden edellytyksiä ovat yhteisön luomat osallisuuden mahdollisuudet, yksilön omaamat osallisuuden valmiudet, osallistuminen sekä kokemus osallisuudesta. (Nivala 2008, 168.) Osallisuutta tukevia metodeja ovat yhteisöllisyys, osallistuminen, yhteistoiminnallisuus, reflektiivisyys ja dialogisuus. (Nivala 2008, 286.)

Rippikoulu on sosiaalisesti vahva kokemus. Niemelän tutkimuksen mukaan rippikoulun kokonaisilmapiiri selittää eniten nuorten kokemusta rippikoulun onnistumisesta. Ilmapiiriin vaikuttaa Niemelän mukaan ryhmän toimivuus ja avoin vuorovaikutus. Tämän edellytyksenä ovat tutustuminen ja luottamus. (Niemelä 2002, 179.) Osallisuuden kokemus on helpompaa saavuttaa leirijaksolla, jossa ryhmä on intensiivisesti yhdessä. Voisiko jotain tästä intensiivisyydestä, vuorovaikutuksesta ja nuoren kokonaisvaltaisesti kohtaamisesta tavoittaa jo seurakuntajaksolla?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä oli kvalitatiivinen kenttätutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan tutkia yksittäisiä tapauksia ja saada niiden perusteella selville asioita, jotka kuvaavat suurempaa ilmiötä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 171.) Tutkimuksessa jostain aiheesta pyritään saamaan havaintoja eli johtolankoja. Niitä tulkitsemalla pyritään näkemään havaintojen taakse, ymmärtämään niitä ja saamaan tutkimustuloksia. (Alasuutari 1993, 60.) Kun tutkitaan merkitysrakenteita eli sitä, miten ihmiset hahmottavat eri asioita ja jäsentävät niitä, täytyy aineistossa antaa tilaa ihmisten omalle puheelle. Merkitysrakenteita ei voi tutkia strukturoiduilla kysymyksillä. (Alasuutari 1993, 65.) Tässä tutkimuksessa rippikoululaisten odotuksia, asenteita ja kokemuksia kysyttiin kysymyslomakkeella seurakuntajakson alussa ja lopussa (liitteet 3 ja 4). Kysymyslomakkeessa oli viisi erilaista tehtävää tai kysymystä. Ensimmäisessä tehtävässä vastaajia pyydettiin valitsemaan yhdeksästä kuvasta yksi kuva, joka kertoo parhaiten seurakunnasta ja kirjoittamaan kuvan perusteella, millainen seurakunta on. Kuvien käyttämisen tarkoituksena oli sekä aktivoida nuorten ajatuksia, herättää mielenkiintoa vastaamiseen

sekä auttaa abstraktin seurakunta-käsitteen sanoittamisessa. Nuoret elävät media- ja informaatioyhteiskunnassa (esim. Helve 1997, 2002), jossa kuvilla on suuri merkitys. Myös tässä tutkimuksessa kuvien tarkoitus oli aktivoida nuorten ajatuksia. Tehtävään pyrittiin valitsemaan eri-ikäisten ihmisten kuvia sekä helposti seurakunnan toiminnaksi tunnistettavia kuvia.

Toisessa tehtävässä vastaajia pyydettiin kertomaan avoimien lauseiden avulla, mikä seurakunnassa on heidän mielestään tuttua, outoa, tärkeää tai turhaa. Nämä tehtävät olivat samanlaisia molemmissa kyselyissä. Kolmantena molemmissa kyselyissä toistuvana tehtävänä oli kirjoittaa kolmeen sarjakuvaruutuun vuorosanat. Jakson alussa sarjakuvan otsikko oli ”Ensimmäinen riparitapaaminen” ja jakson lopussa ”Tapahtui seurakuntajaksolla.” Sarjakuvatehtävän tarkoituksena oli tuottaa tarinoita nuorten odotuksista ja kokemuksista. Oletuksena oli, että nuoret vastaisivat esimerkiksi pelkkään ”Millaista seurakuntajaksolla oli?” kysymykseen lyhyesti ”ihan kivaa, tylsää” tai ”en tiedä”. Sarjakuvatehtävän toivottiin herättelevän nuorten mielikuvitusta, mutta kertovan kuitenkin aidoista odotuksista ja kokemuksista. Jakson alussa pyydettiin lisäksi kertomaan avoimilla lauseilla, mitä haluaisi tai ei haluaisi seurakuntajaksolla olevan. Alussa kysyttiin myös tietoja aikaisemmasta osallistumisesta seurakunnan toimintaan. Jakson lopussa kysyttiin seurakuntajaksolla opittuja ja koettuja asioita sekä monivalintatehtävällä että avoimilla lauseilla. Strukturoitujen ja avointen vastausten toivottiin antavan monipuolista tietoa nuorten kokemuksista.

Työntekijöiden odotuksia, tavoitteita ja kokemuksia seurakuntajaksosta kysyttiin alussa ja lopussa avoimin lausein. Työntekijöitä pyydettiin kertomaan, millainen on heidän mielestään onnistunut seurakuntajakso ja miten se toteutuu. Lisäksi heiltä kysyttiin, mitkä asiat heidän mielestään tukevat nuoren kristillistä identiteettiä sekä seurakunnan jäsenyyttä. Työntekijöitä pyydettiin myös arvioimaan monivalintatehtävien avulla itselleen ja nuorille tärkeitä asioita seurakunnassa sekä seurakuntajakson kuormittavuutta. Jakson jälkeen työntekijät antoivat kirjallista palautetta, mikä jakson aikana onnistui, mitä he haluaisivat säilyttää ja mitä muuttaa sekä miten heidän seurakuntajaksolle asettamansa tavoite toteutui. Kyselyn lisäksi työntekijöiden kanssa pidettiin ryhmähaastattelun verrattava yhteinen palaveri jakson alussa ja lopussa. Palavereissa käytiin läpi tutkimukseen osallistuvien ryhmien tavoitteita, toimintatapoja sekä erityispainotuksia. Ryhmät nimettiin erityispainotusten mukaan. Opinnäytetyössä ryhmistä käytetään kuitenkin yksinkertaisuuden vuoksi numeraalisia nimiä.

5.3 Aineiston kerääminen

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kolmen vaasalaisen leirimuotoisen rippikouluryhmän nuorilta sekä ryhmän ohjaajilta. Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan 72 nuorta ja seitsemän työntekijää. Kaikki nuoret eivät olleet mukana sekä alku- että loppukyselyssä. Alkukyselyyn osallistui 61 ja loppukyselyyn 63 nuorta. Nuorista 52 oli mukana sekä alussa että lopussa. Työntekijät edustivat eri ammatteja. Mukana tutkimuksessa oli pappeja, nuorisotyönohjaajia sekä kanttori ja diakoni. Eri ryhmien työntekijätiimit esitellään taulukossa 1. Tutkijalla oli opinnäytetyössä kaksoisrooli, sillä hän toimi yhden rippikouluryhmän ohjaajana. Häntä ei kuitenkaan ole laskettu seitsemän työntekijän joukkoon eikä hän osallistunut työntekijöille tehtyyn kyselyyn.

Syksyllä 2011 opinnäytetyön aiheesta kerrottiin rippikoulutyöntekijöiden palaverissa. Kiinnostuneita rippikoulutyöntekijöitä pyydettiin ilmoittautumaan hankkeeseen mukaan. Tutkimuksesta kiinnostuneita oli useita, mutta lopulta kolmen ryhmän ohjaajilla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen. Tutkimuksesta rajattiin pois tema-, retki- ja kaupunkirippikoulut. Laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole tuottaa tilastollisia yleistyksiä vaan kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa tai ymmärtää jotain tiettyä toimintaa (Tuomi & Sarajarvi 2002, 87). Näin ollen kolme rippikouluryhmää tuntui riittävältä tutkimuksen aineistoksi. Rippikoululaisten kysely toteutettiin ensimmäisessä rippikoulutapaamisessa tai mahdollisimman aikaisessa vaiheessa seurakuntajaksoa sekä viimeisessä tapaamisessa ennen leiriä. Tutkija oli itse ryhmien tapaamisissa paikalla tekemässä kyselyä.

Opinnäytetyön aineiston keräämisessä käytettiin kontrolloitua kyselyä. Tutkimuksen tekijä jakoi lomakkeet henkilökohtaisesti ja kertoi tutkimuksen tarkoituksesta. Vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä lomakkeesta. (Ks. Hirsjärvi ym. 2006, 186.) Rippikoululaiset vastasivat kysymyksiin yhteisessä tilanteessa, jossa tutkija oli koko ajan läsnä. Nuorille kerrottiin, että kysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia. Heitä kannustettiin myös vastaamaan hiljaisuuden vallitessa ja keksimään vastaukset itse eikä katsomaan kaverin vastauksia. Kaikissa vastaustilanteissa ei ollut mahdollista järjestää nuoria istumaan etäällä toisistaan, joten on mahdollista, että he ovat katsoneet tai kopioineet toistensa vastauksia. Vastaaminen oli nuorille vapaaehtoista. Ryhmän 1 ensimmäisessä kyselytilanteessa vapaaehtoisuus mainittiin, jonka seurauksena noin kol-

mekymmentä prosenttia ryhmäläisistä jätti vastaamatta kyselyyn. Seuraavien ryhmien kanssa vapaaehtoisuutta ei korostettu, vaan tilanne järjestettiin niin, että kaikkien oli luontevaa osallistua kyselyyn. Nuoria ei kuitenkaan pakotettu tai painostettu vastaamaan, sillä nuori saattoi jättää halutessaan tyhjän kyselylomakkeen. Vastaustilanteessa korostettiin, että vastaukset tulevat vain tutkimuksen tekijän käyttöön, eikä vastauslomakkeita näytetä esimerkiksi ryhmän omille rippikouluopettajille. Poikkeuksena tästä oli ryhmä 3, jossa tutkimuksen tekijä oli itse ohjaajana. Kysymyslomakkeissa kysyttiin nimeä, jotta alussa ja lopussa tehdyt vastauslomakkeet voitiin koodata vertailua varten.

Koska rippikoululaiset ovat alaikäisiä, tutkimuksesta tiedotettiin vanhemmille kirjeitse ennen ensimmäistä kyselyä. Tiedotteessa pyydettiin vanhempia ottamaan yhteyttä tutkimuksen tekijään, mikäli heillä on kysyttävää tutkimuksesta. Koska kyseessä ei ollut syvähaastattelu eikä kyselyissä kysytty rippikoululaisilta vaikeita tai intiimejä asioita, ei tutkimuslupaa kysytty kirjallisena.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta löydettävät yksittäiset havainnot ovat merkittäviä. Kun yksittäisiä havaintoja on paljon ja niistä löytyy yhdenmukaisuutta, voidaan havainnot tyypitellä ryhmiin ja esitellä taulukkona. Taulukointi osoittaa aineiston systemaattista käyttöä. (Alasuutari 1993, 150–151.)

Laadullista aineistoa voi argumentoida myös kvantitatiivisesti, mikäli tapauksia on riittävästi. Laadullisissa aineistoissa havaintoyksikkönä voi yksilön sijaan olla puhe-, toiminta- tai tekstinäyte. Tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin voidaan etsiä vastauksia näytteiden rakennetta tutkimalla. (Alasuutari 1993, 161, 163.) Havaintojen esittely on vastaamista mitä-kysymykseen. Tavoitteena on kysyä havaintojen pohjalta miksi-kysymyksiä ja löytää niihin vastauksia. (Alasuutari 1993, 175.)

Tässä opinnäytetyössä rippikoululaisten sekä työntekijöiden avoimia vastauksia analysoitiin etsimällä niistä yhdenmukaisuuksia ja tyypittelemällä niitä eri ryhmiin. Vastauksia esitellään taulukoissa. Eri tehtävien vastauksista nousevia tyyppisiä voidaan vertailla

keskenään sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Myös nuorten ja aikuisten vastauksia voidaan verrata keskenään, samoin kuin kolmen eri rippikouluryhmän vastauksia.

Laadullinen tutkimus ei ole vain ennalta arvattujen tai tiedettyjen asioiden todistelua, vaan aineistosta opitaan uusia asioita ja saadaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Tämän pohjalta nostetaan esiin erilaisia ihmetyksen aiheita, joita ei tutkimuksen alussa osattu vielä arvata. (Alasuutari 1993, 177.) Haasteen miksi-kysymyksiin kysymiseen tuo omaa itseä lähellä oleva tutkimuskohde. Miksi-kysymysten tuottamisessa voidaan käyttää apuna erilaisia metodeja. Jos tutkimuksen problematiikka on tutkijalle itsestään selvää, voidaan sitä verrata toiseen, vieraampaan kulttuuriin tai toiseen ilmiöön. Toinen tapa on verrata tutkimuskohdetta aikaisempiin tutkimuksiin ja etsiä mahdollisia ristiriitaisuuksia. Tutkimusaineiston ilmiöitä voi verrata myös julkisuuskuvaan ja vallitsevaan käsitykseen. Yksi keino on tehdä aineistosta tyypittelyjä ja verrata niitä keskenään. Aineistosta voi löytyä myös ristiriitaisuuksia tai normatiivisia lausumia. (Alasuutari 1993, 175–189.)

Edellä mainituista keinoista tähän opinnäytetyöhön sopivat ainakin toiseen tutkimukseen vertaaminen, vieraampaan kulttuuriin (yhteiskunnallinen nuorisotyö, kansalaiskasvatus, eurooppalainen rippikoulu) vertaaminen sekä vastausten ristiriitaisuuksien ja normatiivisten ilmauksien etsiminen. Tutkijan ennako-oletus oli, että niin työntekijöillä, rippikoululaisilla kuin heidän vanhemmillaankin on rippikoulun seurakuntajaksosta vahva julkisuuskuva. Ennako-oletuksen mukaan tämä julkisuuskuva on ristiriidassa Rippikoulusuunnitelma 2001 tavoitteiden kanssa. Opinnäytetyössä pyrittiin löytämään sekä mielenkiintoisia kysymyksiä aineiston perusteella että pohtimaan ja löytämään vastauksia kysymyksiin.

6 ”TAPAAMISISTA NIIN MUKAVAA, ETTEI KUKAAN HALUA OLLA POISSA”

6.1 Tutkimukseen osallistuvat ryhmät

Tutkimukseen osallistuvilla kolmella ryhmällä on seurakuntajaksolla erilaiset painotukset. Työntekijöiden yhteisessä palaverissa ryhmät nimettiin erityispainotuksensa mukaan. Taulukossa 1 vertaillaan ryhmien seurakuntajakson sisältöä.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuvat ryhmät

	Ryhmä 1: Diakonia- painotteinen ryhmä	Ryhmä 2: Isoet voimavarana	Ryhmä 3: Yksilön kohtaaminen
tiimi	pappi , nuorisotyönohjaaja diakoni	pappi, nuoriso- työnohjaaja, isonet (noin 2 tapaamisessa)	pappi, nuorisotyönoh- jaaja, kanttori, isonet (noin 4 tapaamisessa)
kokoontumisia	9	10	9
infotilaisuuksia	2	2	2
jumalanpalveluksia	3	5 (yksi jumalan- palveluksista nuor- ten messu)	4 (1-2 jumalan- palveluksista nuorille suunnattuja)
nuorten tilaisuuksia	1	1	1
musiikkitilaisuuksia	1	1	1
diakoniaan liittyviä tilaisuuksia	1	-	-
muu	1 (jumalanpalvelus- opetus)	2 (tutustuminen ryhmään + vapaasti valittava seurakun- nan tilaisuus)	1 (jumalanpalvelus- opetus)
tehtäviä	2 (kirje ohjaajille + läheisen auttaminen)	-	1 (kirje ohjaajille + mahdollisuus liittyä facebook-ryhmään)
rippikoululaisia ryhmässä / osallistui tutkimukseen	25 / 17 alussa 25 lopussa	25 / 24 alussa 20 lopussa	23 / 20 alussa 18 lopussa

Diakoniapainotteinen ryhmä. Ensimmäisen ryhmän nimeksi työntekijöiden yhteispa-laverissa annettiin “diakoniapainotteinen ryhmä”. Työntekijät pitivät rippikoulun oh-jenuorana kultaista sääntöä: Tee toisille niin kuin toivoisit itsellesi tehtävän. Rippikou-lun seurakuntajakson tavoitteena oli korostaa sitä, miten usko näkyy arjessa, ja auttaa nuorta huomaamaan, millaisia pieniä tekoja hän voi tehdä lähimmäisen huomioimiseksi.

Rippikoululaiset saivat ennakotehtävän, jossa heidän tuli auttaa lähimmäistään ja kir-joittaa siitä raportti. Seurakuntajaksoon kuului myös tutustumista diakoniatyöhön. Rip-pikoululaiset saivat itse valita, haluavatko he osallistua Yhteisvastuukeräyksen keräämi-seen, perhetapahtumaan, kotikäynnille tai kuurojen kirkkoon. Vaihtoehtoina oli myös vierailu palvelutalossa vai askartelu Yhteisvastuumyyjäisiin. Seurakuntajaksoon kuului myös kirjeen kirjoittaminen leirin vetäjille. Kirjeessä rippikoululaisia pyydettiin kerto-maan itsestään, perheestään, harrastuksistaan ja rippikouluodotuksistaan.

Isotet voimavarana. Toisen ryhmän tavoitteena oli luoda seurakuntajaksole yhteyttä isosten kautta. Ryhmän tapaamisiin kutsuttiin isosia, joiden tarkoitus oli kulkea ryhmän mukana koko seurakuntajakson ajan. Toiveissa oli, että ainakin osa isosista olisi ollut samoja kuin kesän leirillä. Kesän isospaikat kuitenkin jaettiin vasta helmi-maaliskuussa. Toisen ryhmän seurakuntajakso puolestaan alkoi jo tammikuun lopulla.

Seurakuntajaksolla isosten tehtäviksi suunniteltiin rippikoululaisten kanssa oleminen messussa, nuorisotyön tutustumisillassa sekä varhaisnuorten kirkossa, jossa rippikoulu-laisten ja isosten piti olla yhdessä auttamassa esimerkiksi tarjoilussa.

Yksilöt tutuiksi. Kolmannen ryhmän työntekijöiden tavoitteena oli tutustua seurakunta-jakson aikana rippikoululaisiin yksilöinä. Kohtaamiseen oli tarkoitus panostaa jokaisella tapaamiskerralla. Myös tällä ryhmällä oli isosia mukana osassa seurakuntajakson ta-paamisista. Rippikoululaisten ja isosten kanssa oli tarkoitus valmistella nuorten messua. Rippikoululaiset jaettiin jakson aikana pienryhmiin. Isotet kävivät oman pienryhmänsä kanssa itsenäisesti yhdessä jumalanpalveluksessa.

Rippikoululaisiin pyrittiin tutustumaan myös kirjoitustehtävän kautta. Rippikoulun vetä-jät esittelivät itsensä nuorille kirjeen avulla ja pyysivät vastavuoroisesti nuoria kirjoit-tamaan itsestään. Nuorilla ja heidän vanhemmillaan oli myös mahdollisuus liittyä face-book-ryhmään, joka oli luotu tälle rippikouluryhmälle.

6.2 Rippikoulun ohjaajien tavoitteet seurakuntajaksolle

”Millä saisi tapaamisista niin kivaa, ettei niistä halua olla poissa?” kysyttiin tutkimukseen osallistuvien työntekijöiden kanssa pidetyssä palaverissa seurakuntajakson jälkeen. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan, millaisia tavoitteita tutkimukseen osallistuneiden ryhmien työntekijät antoivat rippikoulun seurakuntajaksolle ja miten he kokivat tavoitteiden onnistuneen. Vastaajia oli yhteensä seitsemän.

Rippikoulun ohjaajien ajatuksia seurakunnasta kartoitettiin strukturoiduilla kysymyksillä. Heitä pyydettiin ensin vastaamaan, mikä heille itselleen on seurakunnassa tärkeää ja sen jälkeen kuvittelemaan, mitä nuoret ajattelevat samoista asioista. Työntekijöiden vastauksissa korostuivat uskoa vahvistavat elementit eli kristittyjen yhteys, rukous, Raamattu ja ehtoollinen. Myös musiikki, uskonasioista keskustelu ja ystävät olivat vastauksien perusteella rippikoulun ohjaajille seurakunnassa merkittäviä. Valinnat painotuivat toisella tavalla, kun aikuiset miettivät, mitä nuoret ajattelevat seurakunnasta. Nuorille oletettiin olevan tärkeintä ystävät, uskon asioista keskustelu, harrastusmahdollisuudet sekä konsertit ja muu kulttuuritarjonta.

Työntekijöille seurakuntajakson alussa tehdyn kyselyn kolme ensimmäistä kysymystä kartoittivat ajatuksia seurakuntajakson tavoitteesta. Ensimmäinen kysymys ”Mikä on mielestäsi rippikoulun seurakuntajakson tavoite?” tuotti yhdeksän erilaista vaihtoehtoa. Monella vastaajalla oli kaksi tai kolme tavoitetta jaksolle. Taulukossa 2 vertaillaan työntekijöiden vastauksia Rippikoulusuunnitelma 2001:ssä annettuihin tavoitteisiin.

TAULUKKO 2. Seurakuntayhteyden ja seurakuntajakson tavoitteet

RKS 2001		Seurakuntajakson tavoitteena on työntekijöiden mielestä	mainintoja
seurakuntayhteys	Tavoitteena on, että nuori tuntee seurakunnan ja kirkon toimintaa	tutustuttaa seurakunnan toimintaan, jumalanpalveluksen ”avaaminen”, tutustuminen tiloihin, osallistuminen ja tutustuminen diakoniatyöhön	8
	ja elää seurakuntayhteydessä	osallistua monipuolisesti toimintaan, löytää oma paikka seurakunnasta, antaa tunne, että on tervetullut seurakuntaan, että kiinnostuisi toiminnasta	6
aloitusjakso	Tavoitteena on, että nuori tuntee kuuluvansa ryhmään ja suuntautuu yhteiseen oppimiseen ja rippikoulutyökentelyyn.	tutustua ryhmään, tutustua vetäjiin, saada aloitettua rippikoulu hyvin, saada kaikki ymmärtämään, miten suuri mahdollisuus rippikoulu on	4

Tutkimukseen osallistuvien kolmen ryhmän työntekijöiden vastaukset olivat helposti rinnastettavissa Rippikoulusuunnitelma 2001:ssä mainittuihin seurakuntayhteyden tavoitteisiin. Useimmissa vastauksissa oli jakson ensimmäiseksi tavoitteeksi määritelty ”tutustuttaa nuori seurakunnan toimintaan”. Tärkeäksi nähtiin myös jumalanpalveluksesta opettaminen ja sen tapahtumien ja käsitteiden avaaminen. Yhden ryhmän diakoniatyöpainotteisuus näkyi myös tavoitteiden asettelussa.

Seurakuntayhteydessä eläminen on vaikeasti määriteltävä asia, eikä sitä ole rippikoulusuunnitelmassakaan määritelty tarkasti (vrt. Innanen & Niemelä 2010, 363). Työntekijöiden vastauksissakaan ei mainita seurakuntayhteys-termiä. Samasta asiasta lienee kuitenkin kyse, kun puhutaan oman paikan löytymisestä seurakunnasta. Työntekijöiden tavoitteita olivat myös osallistuminen seurakunnan toimintaan ja kokemusta siitä, että on tervetullut seurakuntaan.

Neljässä vastauksessa seurakuntajakson tavoitteeksi määriteltiin rippikouluryhmään, ohjaajiin tai seurakunnan tiloihin tutustuminen tai motivoiminen rippikoulun käymiseen. Nämä tavoitteet ovat yhteneviä Rippikoulusuunnitelma 2001 aloitusjakson tavoitteiden kanssa. Tämä onkin luontevaa, sillä Vaasan suomalaisen seurakunnan seurakun-

tajaksossa yhdistyvät sekä aloitusjakso että seurakuntayhteys. Tavoitteiden lähtökohta on seurakunta ja rippikoulu, ei niinkään nuorten maailma tai nuorten kiinnostuksen kohteet. Työntekijät arvelivat, että nuorille on seurakunnassa tärkeää ystävät, uskonasioista keskustelu sekä harrastusmahdollisuudet, konsertit ja muu kulttuuritarjonta. Tavoitteissa on huomioitu vain ryhmään tutustuminen ja kokemus siitä, että on tervetullut. Toisaalta ”monipuolinen osallistuminen toimintaan” ja ”osallistuminen diakoniatyöhön” voivat pitää sisällään harrastamiseen rinnastettavaa toimintaa.

Seurakuntajakson suunnittelussa pitää vastaajien mielestä kiinnittää huomiota toimintaan, ilmapiiriin ja kohtaamiseen. Onnistunut jakso sisältää osallistumista, opetusta, kokemuksia välittämisestä sekä monipuolisesti seurakunnan toimintaa ja tutustumista. Ryhmään tulee luoda positiivista asennetta. Nuorille tulee antaa tilaa olla oma itsensä ja osallistua toimintaan, joka on nuorille mielekästä. Toiminnan on hyvä tapahtua seurakunnan eri tiloissa. Tavoitteiden toteutumista tukevat turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen. On myös tärkeää kutsua ryhmä kokoon mahdollisimman aikaisin, jotta rippikoulun puolivuotisuus toteutuisi. Selkeiden ohjeiden ja informaation jakaminen koettiin myös tärkeäksi.

Työntekijöiden vastauksissa tulee esiin nuorten subjektiivisuus. Nuoret nähdään useassa vastauksessa aktiivisina osallistujina ja toiminnan toteuttajina. Onnistunutta seurakuntajaksoa kuvataan sellaiseksi, jossa tekemistä ja olemista on sopivassa suhteessa. Nuorilla on seurakunnassa kotoisa ja hyvä olo, he pääsevät itse toteuttamaan jumalanpalvelusta ja saavat opetusta siitä, mitä symboliikka tai jumalanpalveluksen eri osat tarkoittavat. Nuori saa kokea, että hänen panoksensa on tärkeä. Nuoret toimivat isosten johdolla, ottavat kantaa ja kyselevät sekä kyseenalaistavat.

Nuorille halutaan isosten lisäksi antaa monipuolisesti samaistumisen kohteita. Erään vastaajan mukaan onnistuneella seurakuntajaksolla nuori näkee, että seurakuntaan kuuluu monenlaisia ryhmiä. Rippikoululaiset voisivat osallistua esimerkiksi kehitysvammaisten kirkkopyhään – ei pelkästään rock-messuihin. Onnistuneella jaksolla nuoret ymmärtävät, että rippikoulua ei käydä vain rippikoulun takia vaan jokaisen omaa elämää varten. Jakso tuntuu sekä nuorista että ohjaajista mielekkäältä.

Työntekijöiden mukaan nuorille on seurakunnassa tärkeintä ystävät, uskonasioista keskustelu, harrastusmahdollisuudet sekä konsertit ja muu kulttuuritarjonta. Työntekijöiden seurakuntajaksolle asettamat tavoitteet vaikuttavat nousevan kuitenkin Rippikoulusuun-

nitelma 2001:stä. Onko seurakuntajakson suunnittelu siis työntekijälähtöistä tai seurakunnan kulttuurin siirtämistä, opettamista ja säilömistä (vrt. Pruuki 2010, 67–68)? Kuvattaessa ihanteellista seurakuntajaksoa työntekijät haluavat antaa nuorille monia osallistumisen mahdollisuuksia. Työntekijöiden vastauksissa mainitaan monen tasoista osallistumista, kuten kantaa ottaminen, jumalanpalveluksen toteuttaminen ja ajatus, että nuoren panos on tärkeä. Eri ryhmien seurakuntajaksot sisälsivät eri tasoisia osallistumismahdollisuuksia. Vahvinta osallistuminen oli ryhmän 1 diakoniatehtävässä. Nivalan (2008, 171) mukaan osallistuminen toteuttajana tarkoittaa toiminnan määrittelyyn, suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin osallistumista. Tämä vaatii sitoutumista ja vastuun kantamista. Vahvan osallistumisen pohjalta kehittyi Nivalan mukaan myös vahvaa osallisuutta. Myös Horellin ym. (2007, 218–219) mukaan osallistumisen on oltava jollain lailla vaikuttavaa. Nuorten vastauksien analyysissä arvioidaan, toteutuiko tämä yhtälö seurakuntajaksolla.

Työntekijät näkevät oman roolinsa seurakuntajaksolla mahdollistajaksi ja innostajaksi, rinnalla kulkijaksi, aktiiviseksi mukanaolijaksi ja organisoijaksi. Kolmessa vastauksessa mainittiin, että työntekijän tehtävä on olla läsnä tai olla aktiivisesti mukana. Kolmessa vastauksessa mainittiin, että työntekijän tehtävä on tutustua nuoriin. Tutustumiseen kuuluu yhden vastauksen perusteella esimerkiksi nuorten tervehtiminen jokaisessa tapaamisessa, nimien opettelu ja ottaminen selvää nuorten kiinnostuksen kohteista. Yhdessä vastauksessa todettiin myös, että ihanteellista olisi olla yhdessä nuorten kanssa tekemässä ja osallistumassa eikä olla komentelijana. Työntekijöiden ajatukset ovat yhteneviä Pruukin (2010, 65–67) kanssa. Hänen mukaansa opettajan suhtautuminen nuoriin vaikuttaa merkittävästi nuorten opiskelumotivaatioon. Innostava ja turvallinen opettaja lisää opiskelumotivaatiota, kun taas etäinen ja välinpitämätön laskee. Pruukin mukaan nuorten opiskelumotivaatio kasvaa, jos heillä on mahdollisuus itse osallistua opetuksen suunnitteluun. Jos tähän olisi seurakuntajaksolla mahdollisuus, voisi jakso todella lähteä nuorten kysymyksistä liikkeelle. Mutta rippikouluun aloittavat nuoret ovat toisilleen vieraita, eikä keskustelun aloittaminen ja toiveiden esittäminen jakson alussa ole välttämättä kovin helppoa.

6.3 Kohti vahvempaa identiteettiä

Teoriaosuuden luvussa 3.6 todettiin, että kokemus yhteisöön kuulumisesta vahvistaa sosiaalista identiteettiä. Seurakunta voi näyttäytyä monenlaisena yhteisönä, kuten luvuissa 3.6 ja 4.4 pohdittiin. Tutkimukseen osallistuneiden rippikouluohjaajien ajatukset seurakunnan jäsenyyttä ja kristillistä identiteettiä vahvistavista asioista voi luokitella neljään ryhmään. Näitä ovat sosiaalinen ympäristö, osallistuminen, tutuksi koetut asiat sekä hengellisyys tai hyöty.

Vastaajien mielestä erityisesti hyväksytyksi tulemisen tunne vahvistaa kokemusta seurakunnan jäsenyydestä. Hyväksymisestä kertovat nuoren aito kohtaaminen, muiden seurakuntalaisten ystävällinen suhtautuminen nuoriin ja se, että nuori kokee olevansa tärkeä ja arvostettu. Nuoren mielipiteiden kuunteleminen on merkittävää.

Vastauksissa nähtiin tärkeänä, että nuori voi olla aktiivinen osallistuja, ei vain passiivinen sivustaseuraaja. Kokemusta jäsenyydestä vahvistaa se, että hänelle annetaan seurakuntajaksolla valinnanvapautta ja että hän voi kantaa vastuuta. Jäsenyyttä vahvistaa myös se, että ymmärtää, mitä ympärillä tapahtuu. Tutut paikat ja ihmiset sekä jumalanpalveluksen järjestyksen ja symboliikan ymmärtäminen luovat turvallisuutta ja sisäpuolisuuden tuntua. Vastauksissa pidettiin tärkeänä myös sitä, että seurakunnan toiminta tuntuu mielenkiintoiselta ja että nuori saa käsityksen, mitä seurakunta voi tarjota hänelle.

Nivalan (2008, 166–167) mukaan osallisuus on muun muassa oikeutta nauttia yhteisön hyvästä eli kaikesta positiivisesta, jota yhteisöllä on. Se voi olla esimerkiksi osallisuutta turvallisuudesta tai mielekkään toiminnan mahdollisuuksista. Osallisuus yhteisön hyvästä tekee yhteisöön kuulumisesta arvokasta ja toivottavaa. Millaista on seurakunnan tarjoama yhteinen hyvä? Mitä annettavaa seurakunnalla on nuorille? Tarkoitetaanko tässä esimerkiksi seurakunnan tarjoamia harrastusmahdollisuuksia, joita työntekijät arvioivat nuorten pitävän seurakunnassa tärkeänä. Vai tarkoittaako seurakunnan tarjoama yhteinen hyvä jotain hengellistä, kenties pelastusta tai Jumalan huolenpitoa?

Työntekijöille seurakunnassa tärkeää, ”yhteisön hyvää”, olivat etupäässä hengelliset asiat, vaikkakin yhteisöllisyys ja ystävät olivat myös merkittäviä. Jos rippikouluun tuleva nuori ei usko Jumalaan eivätkä hengelliset asiat ole lähellä hänen maailmaansa, ne

eivät myöskään tee seurakuntaan kuulumisesta nuorelle tärkeää. Rippikoulun opettajien on varmasti hyvä tunnistaa omat motiivinsa. Tämän tutkimuksen vastauksissa seurakunnan jäsenyyttä vahvistaviksi asioiksi mainittiin pääasiassa sosiaaliseen ympäristöön liittyviä asioita. Seurakuntajakson suunnitteluun ja toteutukseen voivat kuitenkin vaikuttaa myös toiset, tiedostamattomat motiivit (ks. myös Innanen 2010, 17, 364). Työntekijöiden, nuorten sekä nuorten perheiden tarpeet voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Myös käsitys seurakunnasta voi olla hyvin erilainen. Jos nuoren käsitys seurakunnasta vastaa asiakasseurakuntamallia, osallistuminen ja sitoutuminen eivät todennäköisesti kiinnosta häntä. Siitä huolimatta hän voi kokea osallistumisen mukavaksi. Toisaalta nuori ja hänen perheensä saattavat myös edustaa vahvan profiilin seurakuntaa. Tällöin työntekijän tarjoama kevyt projektiluontoinen seurakuntajakso ei ehkä vastaa nuoren ja perheen odotuksia.

Vastaaajien mielestä nuoren kristillistä identiteettiä vahvistavat monet samat asiat kuin kokemusta seurakunnan jäsenyydestäkin. Vastauksissa korostuivat kuitenkin enemmän hengelliset asiat. Kasteen ja konfirmaation korostaminen sekä konfirmaatio itsessään toimituksena koettiin kristillistä identiteettiä vahvistavana. Uskonasioiden esillä pitämistä ja niistä keskustelemista pidettiin tärkeänä. Kristillisen identiteetin ajateltiin vahvistuvan myös henkilökohtaisten kokemusten kautta.

Sosiaalisesta ympäristöstä mainittiin kotikasvatus ja perheen ”perintö”, kaverit ja rippikouluryhmä, yhteys muihin nuoriin kristittyihin mutta myös kotiseurakunnan aikuiset. Myös Sari Murtosen tutkimuksessa todettiin, että rippikoulun lisäksi monet muut oppimisympäristöt olivat merkittäviä nuorten uskonnollisessa kasvussa. Uskonnollisia opastajia löytyi sekä lähipiiristä että satunnaisista kohtaamisesta tai kulttuurin, esimerkiksi kirjallisuuden tai musiikin parista. Eri oppimisympäristöt tukivat uskonnollista kasvua ja oppimista merkityksissä, käytänteissä, osallistumisessa sekä identiteetin rakentumisessa. Rippikoulu oli tutkimuksen mukaan monella käännteentekevä etappi, jossa aikaisemmin opittua jäsenettiin uudella tavalla. (Murtonen 2009, 348.)

Työntekijöiden vastauksissa todettiin edellisten lisäksi yhteyden kokemisen, oman paikan löytämisen seurakunnassa ja yhdessä tekemisen vahvistavan nuoren kristillistä identiteettiä. Nivalan (2008, 153–154) mukaan kansalaisidentiteetti vahvistuu, jos yhteisöön kuulumisen on yksilölle merkittävää. Samoin voisi ajatella, että kristillinen identiteetti ja seurakunnan jäsenyys vahvistuvat, jos kristillisyyden ja seurakunnan jäsenyys koetaan

tärkeinä. Vertaus on ehkä päivänselvä, mutta mikä tekee kristillisyydestä ja seurakunnan jäsenyydestä ihmisille ja erityisesti nuorille tärkeää? Tähän ei ole olemassa helppoa tai yhtä oikeaa vastausta. Voisi todeta, että onnistunut seurakuntajakso sisältää osallistumista ja osallistuminen vahvistaa kristillistä identiteettiä. Sosiaaliset tekijät oletettavasti helpottavat nuorten osallistumista, mutta riittävätkö pelkästään sosiaaliset tekijät vahvistamaan seurakuntaan kuulumista? Työntekijät mainitsivat vastauksissaan, että jäsenyyttä vahvistaa myös asioiden tuttuus, se että ymmärtää, mitä ympärillä tapahtuu. Yhteisen kulttuurin ymmärtäminen on osa samaistumista.

6.4 Työntekijöiden kokemukset seurakuntajaksosta

Tutkimukseen osallistuvien ryhmien työntekijät vastasivat jakson lopussa kyselyyn, jossa arvioitiin seurakuntajakson onnistumista ja tavoitteiden toteutumista. Yhteisessä palaverissa käytiin asioita myös suullisesti läpi. Pääosin ryhmien ohjaajat olivat tyytyväisiä seurakuntajaksoihin.

Diakoniapainotteinen ryhmä. Onnistumisen kokemuksia oli koettu erityisesti ryhmässä 1, jossa diakoniatyö oli ollut painopisteenä. Ryhmän kaikki kolme ohjaajaa kokivat diakoniapainopisteen tuoneen jotain uutta ja hyvää seurakuntajaksoon. Ryhmän ohjaajana olleen diakonin mukaan seurakuntajakson tavoite toteutui odotettua paremmin.

Yksilöllisessä diakonian auttamistehtävässä oli tarkoituksena palvella lähimmäistä tavallisessa arjessa kotona tai lähipiirissä. Diakonin mukaan nuoret olivat esimerkiksi hoitaneet lemmikkiä, korjanneet naapurin pyörää ja tietokonetta, laittaneet ruokaa, hoitaneet pikkusisaruksia ja auttaneet isoäidin hautajaisissa. Diakoni kävi nuorten palautetta läpi rippileirin diakoniatunnilla. Hänen mukaansa palautetta oli mukava lukea, vaikka kaikki eivät suorittaneet tehtävää. Diakoni kirjoitti, että ”oli hauskaa seurata nuorten ilmeitä ja kuulla kommentteja, kun nimettömänä kävin lomakkeita läpi”. Diakoni oli antanut nuorille hyvää palautetta ja rohkaissut tekemään arkidiakoniaa päivittäin. Hän uskoi tehtävän opettaneen nuorille paljon enemmän kuin varsinaiset rippikoulun diakoniatunnit.

Myös ryhmän 1 kirkkoon tutustuminen tuntui ohjaajien mielestä onnistuneelta. Tutustuminen oli toiminnallista ja siinä kierrettiin eri pisteissä kirkossa.

Ryhmän ohjaajat toteuttaisivat mielellään seuraavissakin rippikouluissa diakoniatehtäviä. Papin ja nuorisotyönohjaajan toiveina oli, että diakoni voisi jatkossakin olla osa tiimiä alusta asti. Ohjaajat kokivat myös hyvänä sen, että nuoret olivat diakoniatehtävissä jakautuneet pienryhmiin. Tämä auttoi tutustumisessa. Ohjaajat miettivät kuitenkin, että ryhmäyttämistä ja tutustumista nuoriin voisi jakson aikana olla enemmänkin, samoin kuin nuorten motivoimista. Arkidiakoniatehtävän tehtävänanto pitäisi myös miettiä selkeämmäksi, jotta tehtävän suorittaminen olisi kaikille mielekästä ja nuoret ymmärtäisivät, mitä tehtävällä haetaan.

Isoset voimavarana. Toisen ryhmän painopisteenä oli isosten mukanaolo. Tämän ryhmän painopistetavoite ei toteutunut suunnitelmien mukaan. Isoset olivat mukana vasta kahdessa viimeisessä tapaamisessa. Ryhmän ohjaajat kokivat, että isosia oli vaikea saada mukaan jaksolle. Vaasan suomalaisessa seurakunnassa varsinainen isosjako kesän rippileireille tehtiin vasta helmi-maaliskuussa, mutta seurakuntajaksoa varten isoset olisi pitänyt olla tiedossa jo tammi-helmikuussa. Ryhmän ohjaajan mukaan isoset pitäisi valita jo joulukuussa, jos heidät halutaan mukaan seurakuntajaksoon. Ohjaajat miettivät myös, miten isosia voisi motivoida mukaan jo talvella.

Toisen ryhmän ohjaajat kokivat kuitenkin positiiviseksi jakson onnistuneen rakenteen. Tapaamisia oli sopivin väliajoin. Ohjaajat kokivat myös tutustuneensa nuoriin. Leiri-infoillassa toteutettiin myös ryhmäkeskustelu vanhemmille ja kokemus siitä oli positiivinen.

Seuraavissa rippikouluissa ohjaajat haluaisivat säilyttää vanhempien ryhmäkeskustelun ja toteuttaa sen jo aikaisemmin kuin toukokuun leiri-infossa. He pitivät myös nuorten ja vanhempien mielipiteiden kuuntelua tärkeänä ja haluaisivat tulevaisuudessa kuunnella heitä enemmän. Ohjaajat olivat kiinnostuneita myös kehittämään isosten mukanaoloa seurakuntajaksolla.

Yksilöiden kohtaaminen. Kolmannen ryhmän painopisteenä oli nuorten kohtaaminen yksilöinä. Ohjaajien mielestä painopiste oli onnistunut ja rippikoululaisten kohtaaminen yksilöinä toteutui. Myös tutustuminen ja luonteva omana itsenä oleminen toteutui. Yhden ohjaajan mielestä osaa tapaamisista voi pitää onnistuneena, koska niissä oli sekä

toiminnallista tekemistä että nuorten kohtaamista. Joissain tapaamisissa nuoret kuitenkin jäivät vain tarkkailijoiksi.

Rippikoululaisten kanssa toteutettu nuorten messu oli onnistunut. Rippikoululaiset olivat messussa erilaisissa vastuutehtävissä, kuten lukemassa tekstejä ja rukouksia sekä jakamassa virsikirjoja. Ryhmän isokset olivat mukana messun valmistelussa sekä messussa ja rippikoululaiset toimivat tehtävissä isosen kanssa.

Henkilökohtaista kohtaamista pyrittiin toteuttamaan myös kirjeen avulla. Ryhmän ohjaajat kirjoittivat rippikoululaisille kirjeen, jossa he kertoivat itsestään ja rippikoululaisten piti kirjoittaa itsestään ohjaajille. Kaikki eivät palauttaneet kirjettä, mutta tehtävän suorittaneiden osalta kirje auttoi tutustumisessa.

Onnistuneeksi koettiin myös nuorisotyön esittely, joka tapahtui osallistumalla nuorteniltaan. Ennen iltaan osallistumista ryhmällä oli omaa ohjelmaa ja tekemistä. Myös tässä tapaamisessa osa isosista oli mukana. Rippikoululaiset saivat haastatella omia isosiaan, jotka kertoivat osallistumisestaan seurakunnan nuorten toimintaan.

Yksi ryhmän ohjaajista kertoi vastauksessaan, että oli oppinut ryhmäläisten nimet jakson aikana ja tutustuminen oli päässyt alkuun. Sama ohjaaja kertoi myös facebook-ryhmän toimimisesta sekä keskustelukanavana että keinona muistuttaa nuoria tapaamisista. Hän oli kokenut myös ohjaajien keskinäisen vuorovaikutuksen onnistuneen.

Kolmannen ryhmän seurakuntajaksoista nähtiin säilyttämisen arvoisena isosten mukanaolo useassa tapaamisessa, facebook-ryhmä seurakuntajakson aikana, rippikoululaisten osallistuminen jumalanpalveluksen toteuttamiseen, esittelykirje sekä nuorisotyön esittelyyn liitetty ryhmän oma hetki ja omien isosten haastattelu.

Kolmosryhmän ohjaajien mielestä kehittämistä kaipaisi tapaamisten rytmittäminen. Nyt ryhmällä oli tapaamisia epätasaisesti kevään aikana. Yhden ohjaajan mielestä on hyvä myös miettiä, kannattaako silloin olla jumalanpalveluksen toimitusvuorossa, kun oma ryhmä osallistuu siihen. Hänen mielestään nuorten kohtaaminen jää heikoksi, kun keskittyminen menee tehtävien hoitamiseen ja koko seurakunnan huomioimiseen. Ryhmän ohjaajat kehittäisivät tulevaisuudessa myös vanhempien kohtaamista ja yhteistyötä heidän kanssaan.

Tutkimukseen osallistuneiden rippikoulujen työntekijät arvioivat jakson alussa, että seurakuntajakso lisää työmäärää muutamia tunteja tai huomattavasti. Kaksi vastaajaa totesi, että seurakuntajakson kuormittavuus riippuu siitä, onko ohjelma- ja turvallisuusvastuussa vai ei. Päävastuussa olevalle tulee paljon lisätyötä, kuten kirjeiden lähettämistä ja rippikoulukorttien tekemistä. Myös työparin kerrottiin vaikuttavan jakson kuormittavuuteen. Yksi vastaajista kirjoitti, että uuden kehittäminen lisää aina työtunteja, mutta saattaa vastavuoroisesti lisätä innostuneisuuttakin. Hyväksi koettua mallia voi myös hyödyntää seuraavana vuonna, jolloin työ jälleen helpottuu.

Työntekijöiden vastausten perusteella seurakuntajakson todellinen kuormittavuus on ollut vähäisempää kuin jakson alussa on odotettu. Töitä lisäsivät jonkin verran suunnittelu ja palaverit, ryhmän kanssa tapaaminen ja iltatyöt. Viikonlopputöitä tutkimukseen osallistuvilla ryhmillä aiheuttivat pääasiassa jumalanpalvelukset. Ne lisäsivät eniten nuorisotyönohjaajien töitä, sillä heidän säännöllisiin työtehtäviinsä ei jumalanpalvelukseen osallistuminen Vaasan suomalaisessa seurakunnassa kuulu. Pappien ja kanttoreiden työtehtäviin jumalanpalvelukset kuuluvat joka tapauksessa. Heidän viikonlopputöitään rippikoulu lisää, mikäli he ovat esimerkiksi jumalanpalveluksessa vain rippikouluryhmän takia eivätkä toimittamassa jumalanpalvelusta. Suunnittelupalaverien sekä ilta- ja viikonlopputöiden kuormittavuuteen vaikuttaa myös se, montako rippikoulua ohjaajat pitävät. Vaasan suomalaisessa seurakunnassa nuorisotyönohjaajilla ja papeilla voi olla yhdestä neljään rippikouluryhmää kevään aikana.

7 ”SEURAKUNTA ON VARMAAN KIVA”

7.1 Rippikoululaisten mielikuvia seurakunnasta

Rippikoululaisten ajatuksia ja mielikuvia seurakunnasta kysyttiin tehtävällä, jossa oli yhdeksän kuvaa (ks. liite 3). Kuvissa oli eri-ikäisiä ihmisiä erilaisissa seurakunnan tilaisuuksissa. Kuvista kahdeksan liittyi jollain tavalla jumalanpalvelukseen tai kirkkoon. Yhdessä kuvassa oli joukko nuoria makaamassa lattialla. Kuvista piti valita yksi, joka nuoren mielestä kertoo parhaiten seurakunnasta.

TAULUKKO 3. Kuvatehtävän valinnat seurakuntajakson alussa ja lopussa

kuvan numero	valintoja seurakuntajakson alussa (vastaajia yht. 61)	valintoja seurakuntajakson lopussa (vastaajia yht. 62)
1 (pappi saarnatuolissa)	10	8
2 (ehtoollisen jako)	5	10
3 (lapsi kirkon käytävällä, alttaritaulut)	8	6
4 (kirkko)	7	8
5 (nuoret röykkiönä lattialla)	14	8
6 (yksi istuja kirkkosalissa)	1	-
7 (konfirmaatio)	10	9
8 (paljon nuoria kirkkosalissa)	1	8
9 (vanhuksia kirkkosalissa)	4	6

Seurakuntajakson alussa kuva, jossa nuoret makaavat lattialla valittiin kaikkein useimmiten. Kuvasta kirjoitettiin pääasiassa myönteisiä kommentteja. Kommenteissa todet-

tiin, että seurakunnassa ollaan yhdessä, siellä on paljon toimintaa ja nuoria sekä erilaisia ihmisiä. Seurakunnassa tutustutaan uusiin ihmisiin ja saadaan kavereita. Nuoret tulkit-sivat, että kuvassa näkyy hyvin yhteishenki ja se vastasi käsitystä siitä, millaista rippilei-rillä tulee olemaan. ”Seurakunta on varmaan kiva”, todettiin erään nuoren vastauksessa.

Papin kuva sekä nuoret konfirmaatioissa valittiin yhtä monta kertaa. Konfirmaatiosta kertovaan kuvaan liitettiin erityisesti rippikouluun, konfirmaatioon ja rukoukseen liitty-viä asioita. Ryhmässä 2 papin kuvasta kerrottiin pääosin neutraalin sävyyn, kuten että kuvassa on pappi, joka pitää saarnaa. Kuva oli yhden vastaajan mielestä tutuin tilanne. Eräs vastaaja kuvasi seurakuntaa ”paikaksi, jossa hyvitetään synnit”. Muutamissa ryh-män 3 vastauksissa oli kielteisiä asenteita seurakuntaa kohtaan. Eräessä kommentissa todettiin: ”saarnaa, saarnaa ja lisää puuduttavaa saarnaa, seurakunta on: tylsä paikka”. Yhteensä ”tylsä” mainittiin vastauksissa neljä kertaa.

Seurakuntajakson lopussa kuvatehtävässä valittiin eniten ehtoollisesta kertovaa kuvaa. Viisi nuorta totesi, että kuvassa on ehtoollinen ja kolme nuorta kuvasi tilannetta siu-naamiseksi. Ehtoollisesta sanottiin, että se ”kertoo eniten noista kuvista” ja että ”se on kiva”. Yksi vastaajista on tunnistanut kuvasta oman uskonnonopettajansa ja toinen oman rippikoulupappinsa. Molemmat kommentoivat kuvaa positiivisesti. ”Seurakunta on ehkä kumminkin ihan ok.”

Ehtoollinen oli mainittu usein myös konfirmaatioon liittyvän kuvan yhteydessä. Tätä kuvaa oli valittu toiseksi eniten. Kaksi vastaajista tulkit-si kuvan tapahtuman konfirmaa-tioksi. Kuvan valkopukuiset henkilöt määriteltiin rippikoululaisiksi viidessä vastaukses-sa. Kuvasta kerrottiin myös, että se kuvaa seurakuntaa, jossa ”puhutaan uskosta ja muis-takin asioista” ja että seurakunnassa ”on paljon ihmisiä, jotka järjestävät kaikkea toi-mintaa”. Yksi vastaaja näkee kuvassa myös ”riparilaisia kastautumassa”.

Seurakuntajakson loppukyselyssä vastaukset hajaantuivat enemmän kuin jakson alussa. Ryhmästä 1 yhdeksän nuorta oli valinnut saman kuvan alussa ja lopussa. Ryhmästä 2 saman kuvan valinneita oli kolme nuorta ja ryhmästä 3 kuusi. Nuorten perustelu kuvalle saattoi kuitenkin muuttua, vaikka kuva pysyi samana. Toisaalta peruste saattoi myös pysyä samana, vaikka nuori olikin valinnut eri kuvan. ”Tylsä”-vastauksia ei jakson lo-pussa annettu, mutta sama toteamus ”saarnaa, saarnaa ja lisää saarnaa” oli jälleen kirjat-tu vastauksiin.

Kuvatehtävän vastaukset pysyivät lähes samanlaisina jakson alussa ja lopussa. Lopussa ehtoollinen mainittiin useammin kuin alussa. Tähän saattoi vaikuttaa jakson aikana annettu jumalanpalvelus- ja ehtoollisopetus. Ryhmien 2 ja 3 nuoria rohkaistiin osallistumaan ehtoolliselle ryhmän ollessa messussa. Taulukossa 4 rippikoululaisten käyttämät kuvaukset on luokiteltu kuuteen ryhmään sisältönsä perusteella.

TAULUKKO 4. Vertailu rippikoululaisten kommentteista kuvatehtävässä

aiheet	kommenteissa mainittiin	alussa	lopussa
jumalanpalvelus	pappi, saarna, siunaus, alttari, kynttilät, jumalanpalvelus, kirkko, ehtoollinen	28	36
yhteisö	yhdessäolo ja yhteishenki, erilaiset ihmiset, saa olla oma itsensä, paljon ihmisiä, mummot/vanhukset, kaverit, hauska, kiva	16	24
rippikoulu	rippikoulu / rippikoululaiset	7	5
uskon harjoittaminen	puhutaan uskosta, kaste, paljon toimintaa, häät, hautajaiset, konfirmaatio /nuoret menevät ripille, rukoilu, laulu	6	6
uskon kohde	Jeesus, Jumala	2	5
joku muu	tylsä	4	-

Seurakuntajakson lopussa kirjoitetut sanalliset kommentit vastasivat täsmällisemmin kysymykseen ”Millainen seurakunta mielestäsi on?” Ensimmäisessä kyselyssä vain harvat nuoret olivat kuvaileet seurakuntaa kokonaisilla lauseilla. Kuvailuista näkyi myös epävarmuus siitä, mikä tai millainen seurakunta on. Jakson jälkeen nuorilla oli seurakunnasta varmempia mielipiteitä. Jakson alussa nuoret kirjoittivat esimerkiksi, että seurakuntaan ”kuulutaan kun käydään riparia”, ”siellä höpistään ihme Jeesus-juttuja ja se yhdistää ihmisiä jotenki mun mielestä” ja ”en tiedä, millainen on seurakunta”. Jakson

lopulla todetaan, että ”seurakunta on oikea paikka uskovaisille”, ”seurakunta on niin yhdessäoloa kuin myös hiljentymistä yksinään. Seurakunta on jokaiselle sellainen paikka, missä saa olla täysin oma itsensä” tai ”paikka, jossa puhutaan uskosta ja muistakin asioista”. Erään vastauksen mukaan seurakunta on ”hiljainen asia, missä ihmiset käyvät ja istuvat ja kuuntelevat pappia”. Vastauksissa todetaan myös, että ”seurakunta on kaikille ja kaiken ikäisille” ja että ”seurakunta on rukoilua, yhdessäoloa sekä laulua”.

Taulukossa 4 nähdään, että vastatessaan kuvatehtävään nuorille tuli eniten mieleen jumalanpalvelukseen liittyviä asioita. Tähän varmasti vaikutti se, että suurin osa kuvista liittyi jumalanpalvelukseen tai kirkkoon. Jumalanpalvelus ja kirkossa oleminen oli nuorille myös kokemuksen kautta tutuin asia. Jakson alussa kysyttiin nuorten aikaisempaa osallistumista seurakuntaan monivalintatehtävällä. Vastausten perusteella lähes kaikki olivat osallistuneet elämänsä aikana häihin, hautajaisiin tai kastetilaisuuteen. Suurin osa oli ollut mukana myös koulujen jumalanpalveluksissa. Reilusti yli puolet vastaajista oli ollut mukana myös joulukirkossa tai kauneimmissa joululauluissa. Keskimäärin 40 prosenttia vastaajista oli ollut pienenä päiväkerhossa ja noin 20 prosenttia joka ryhmästä oli osallistunut joko tyttö- tai poikakerhoihin tai varhaisnuorten leireille. Yksittäisiä nuoria oli osallistunut myös tanssiryhmä Ilon askeliin, pyhäkouluun tai seurakunnan musiikkikouluun. Vain kaksi vastaajaa ryhmästä 2 rastitti vaihtoehdon ”ei missään”. Toisella heistä oli rastin perässä selvennys: ”En paljoa tai ainakaa tarkotuksella :D.”

Millaiselta seurakunta nuorten mielestä näyttää? Onko seurakunta yhteisö, jossa saa olla oma itsensä vai ikään kuin projekti, johon ”kuulutaan kun käydään riparia”, kuten eräs nuori vastasi. Nivalan mukaan nyky-yhteiskunnassa, globaalin ajan maailmassa, kansalaisten sitoutuminen yhteisöihin on projektiluonteista. Kansalaisen identiteetin kannalta on merkittävää, miten ihminen itse määrittelee itsensä. (Nivala 2008, 242.) Haluaako rippikouluikäinen nuori määrittellä itsensä seurakunnan jäseneksi? Jos seurakunta on hänen mielestään yhdessäoloa, rukoilua ja laulua, niin onko se kivaa vai tylsää? Joidenkin nuorten vastauksista tulee tunne, että nuori katselee seurakuntaa objektiivisesti, etäältä. Hän ei itse koe kuuluvansa seurakuntaan, vaan tarkastelee jotain, mitä muut ihmiset tekevät. Seuraavassa luvussa käsitellään tarkemmin nuorten ajatuksia seurakunnasta.

7.2 ”Joku yhteys tai semmonen yhteishenki”

Rippikoululaisten ajatuksia seurakunnasta kartoitettiin kuvatehtävän lisäksi avoimilla lauseilla. Sekä seurakuntajakson alussa että lopussa nuoria pyydettiin täydentämään lauseet: ”mielestäni seurakunnassa on tuttua... / tärkeää... / outoa... /turhaa” (ks. liite 3 ja liite 4). Nuorten monipuolisista vastauksista löytyi kuusi pääryhmää, joihin vastaukset on lajiteltu. Ryhmät ovat jumalanpalvelukseen liittyvät asiat, muuhun uskon harjoittamiseen, yhteisöön, kirkkoon ja työntekijöihin liittyvät asiat sekä rippikouluun liittyvät ja uskon kohteeseen liittyvät asiat.

Jotkut nuorten kommentteista olisi voinut lajitella myös toisin. Esimerkiksi ”urut” voidaan lajitella kuuluvaksi jumalanpalvelukseen tai kirkkorakennukseen. Rukoilu sen sijaan on olennainen osa jumalanpalvelusta mutta myös muuta uskonnon harjoittamista. Tämän takia ”pitkät rukoustuokiot” on lajiteltu kuuluvaksi jumalanpalvelukseen, jos vastaukset on kirjoitettu kysymykseen, mikä seurakunnassa on outoa tai turhaa. Oletus on, että rippikoululainen on kokenut jumalanpalveluksen rukousosat pitkästyttäväksi tai vaikeasti ymmärrettäväksi. Sen sijaan silloin, kun rukous on mainittu vastukseksi kysymykseen, mikä seurakunnassa on tärkeää tai tuttua, se on lajiteltu muuksi hartauden harjoittamiseksi. Rukous voi olla nuorelle tuttua tai tärkeää myös kerhojen, leirien tai koulun aamunavausten kautta tai hän voi kokea sen itselleen tärkeäksi yksityiseksi uskon harjoittamiseksi.

Rippikouluun sekä uskon kohteeseen liittyviä asioita oli vastauksissa verrattain vähän. Jakson alussa tuttuina ja tärkeinä mainittiin rippikouluun liittyvät asiat yhteensä kahdeksassa vastauksessa, jakson lopussa vain kerran. Oudoksi asiaksi mainittiin jakson alussa se, että rippikoulu käydään 15 vuoden iässä. Jakson jälkeen muutamassa vastauksessa todettiin, että outoa on asioiden ulkoa opettelu. Muutaman vastaajan mielestä koko seurakuntajakso oli turha, samoin liiat opetukset.

Uskon kohteeseen liittyviä asioita olivat nuorten vastauksissa esimerkiksi Jumala, Jeesus, Raamattu, tarinat ja legendat. Tutuksi tai tärkeäksi tällaiset asiat koki jakson alussa kahdeksan vastaajaa ja jakson lopussa kymmenen vastaajaa. Turhiksi uskon kohdetta, Jeesusta ja Jumalaa, kuvasi vain yksi vastaaja.

Kuvatehtävän tapaan jumalanpalvelus korostui nuorten vastauksissa myös tässä tehtävässä. On mahdollista, että jumalanpalvelukseen tai kirkkoon liittyvät kuvat värittivät nuorten ajatuksia ja vaikuttivat koko kyselyyn. Jumalanpalvelukseen liittyvät asiat olivat nuorille kaikkein tutuimpia, mutta ne koettiin myös ennemmin oudoiksi ja turhiksi kuin tärkeiksi. Seurakuntajakso ei näytä muuttaneen ajatuksia jumalanpalveluksesta juurikaan. Sekä jakson alussa että lopussa annetuissa vastauksissa ihmetellään esimerkiksi saarnojen ja jumalanpalvelusten pituutta. Nuorten kommentteista kuvastuu kokemus itselle vieraaseen ympäristöön joutumisesta. Ympärillä olevat ja tapahtuvat asiat ovat kyllä tuttuja, mutta niiden merkitys on outo. Nuoret kirjoittivat esimerkiksi, että outoa on ”se kun vaihdetaan niitä liinoja, mikkä papeilla on”. Turhaa puolestaan oli ”pitkät lässynlää puheet”, liika vakavuus, lippiksen pois ottaminen tai ”istua ja kuunnella jotain, mitä ei ymmärrä”.

Muu uskonnon harjoittaminen koettiin tärkeämmäksi kuin jumalanpalvelus. Nuorten ulkopuolinen näkökulma näkyy myös tämän tehtävän vastauksissa. Nuoret ovat esimerkiksi kertoneet, mitä he uskovat toisten pitävän seurakunnassa tärkeänä. Yhden vastauksen mukaan jotkut ihmiset eivät voisi elää ilman seurakuntaa, ja sen takia on tärkeää, että seurakunta on olemassa ja sitä tarvitsevat ihmiset voivat käydä kirkossa. Vastauksesta tulee tunne, että vastaajalle itselleen seurakunta ei välttämättä ole tärkeä, mutta hän ymmärtää ihmisiä, jotka kokevat niin. Subjektiiivisemmasta kokemuksesta kertoo vastaus, jossa tärkeää on ”että saa olla rauhassa siellä ja miettiä kaikkea”.

Uskon harjoittamiseen liittyvät kommentit olivat samankaltaisia sekä jakson alussa että lopussa. Vastauksia annettiin kuitenkin seurakuntajakson jälkeen enemmän ja uskon harjoittamiseen liittyvät asiat vaikuttivat jakson jälkeen olevan nuorille tutumpia ja tärkeämpiä kuin ennen jaksoa. Joidenkin nuorten mielestä ylipäättään uskominen oli outoa. Turhaksi puolestaan koettiin etenkin liian pitkät tilaisuudet tai puheet.

Ensimmäisessä tehtävässä nuoret kuvasivat seurakuntaa toiseksi eniten yhteisöön liittyvillä sanoilla. Myös tässä tehtävässä monet vastaukset liittyivät ihmisiin tai seurakuntaan yhteisönä. Nuorille oli tuttua, että seurakunnassa on monenlaisia ihmisiä. Yhteishenki ja yhdessä tekeminen olivat muutamille nuorille paitsi tuttua myös tärkeää. Seurakunnassa koettiin tärkeäksi kaverit, turvallinen ja hyvä olo, se että voi kokea yhteenkuuluvuutta ja yhteisymmärrystä toisten kanssa sekä jakaa ajatuksiaan uskosta. Seurakuntajakson lopussa tärkeiksi asioiksi määriteltiin vielä enemmän yhteisöön liittyviä

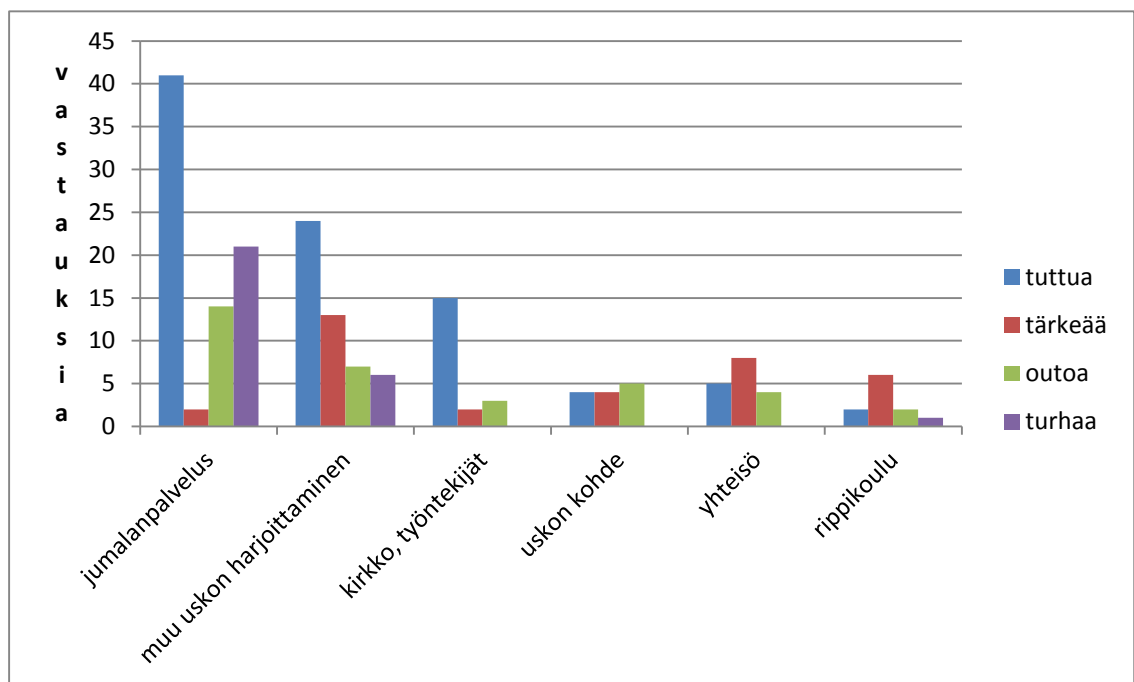
asioita kuin jakson alussa. Yhteisöä kuvailtiin myös monipuolisemmin. Tähän ryhmään kuuluvat vastaukset olivat usein täysiä lauseita. Useimmissa muissa kohdissa nuoret olivat vastanneet vain yhdellä tai kahdella sanalla. Elina Nivala määrittelee tutkimuksessaan osallisuuden edellytyksiksi mahdollisuuden, valmiudet, osallistumisen sekä kokemuksen yhteisöön kuulumisesta (Nivala 2008, 168). Myös nuorten tärkeiksi määrittelemissä asioissa tulee esiin kokemus yhteisöön kuulumisesta. Osallisuus tuntuu olevan ainakin tämän määrään osalta nuorille tärkeää.

Kirkkorakennus ja kirkon työntekijöistä erityisesti pappi koettiin tuttuina jo jakson alussa. Nuorten vastauksissa kerrottiin, että on tärkeää, että papit ovat päteviä ja että seurakunnassa on mukavia ihmisiä töissä. Kirkkoa kuvattiin paikaksi, johon kokoonnutaan tärkeissä tilaisuuksissa. Nähtiin myös tärkeänä, että ihmisellä on mahdollisuus mennä kirkkoon sitä halutessaan ja silloin on tärkeää, että on ihmisiä, jotka voivat luoda tämän mahdollisuuden. Oudoksi nuorten vastauksissa kuvattiin esimerkiksi kirkon ikkunoiden lasimaalauksia tai sitä, että ”papit uskoo, mitä Raamatussa sanotaan”. Vastaajien mielestä mikään kirkkoon tai seurakunnan työntekijöihin liittyvä ei ollut turhaa. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että erään nuoren mielestä seurakunnassa on tuttua ”paavi”, vaikka luterilaisessa kirkossa ei ole paavia. Ehkä roomalaiskatolisen kirkon paavi on nuorille tuttu median kautta. Samoin eräs nuori mainitsi, että ”kirkossa käydään ripittäytymässä”. Rippi toki kuuluu jokaiseen luterilaiseen jumalanpalvelukseen, mutta onkohan vastaaja tarkoittanut sitä? Yksityinen rippi on luterilaisessa kirkossa harvinaista, mutta elokuvista ja tv-sarjoista tuttua.

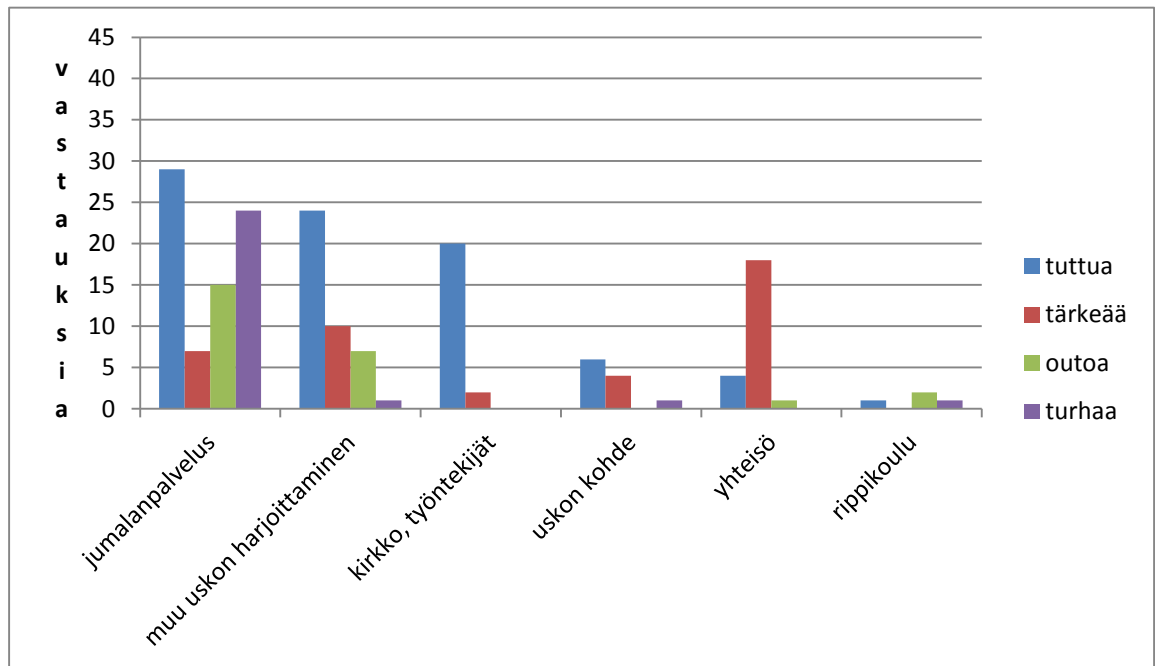
Nuorten vastausten perusteella voi todeta, että nuorten mielestä seurakunnassa on turhaa sellaiset asiat, joita he eivät koe omakseen tai joita he eivät ymmärrä. Yhteisölliset ja sosiaaliset asiat ovat tärkeitä. Niitä on helppo ymmärtää ja ne ovat lähellä nuorten elämää. Sosiaaliset syyt ovat myös monen nuoren rippikouluun tulon syy. Tämä todetaan vaasalaisten nuorten osalta Lundmanin (2010) tutkimuksessa sekä myös eurooppalaisessa rippikoulututkimuksessa (Schweitzer ym. 2010, 238, 281).

Tuttujen, tärkeiden, outojen ja turhien asioiden nimeäminen ei ollut kaikille nuorille helppoa. Tästä kertoo suuri ”en tiedä”- vastausten määrä. Erityisesti nuorten oli vaikea keksiä, mikä olisi outoa tai turhaa. Toisaalta niitäkin löytyi, joiden mielestä kaikki oli outoa ja turhaa eikä mikään ollut tärkeää. Myönteistä on, että jakson lopussa nuoret osasivat paremmin kuvata, mikä heille oli tuttua ja tärkeää ja toisaalta keksivät vähemmän

asioita, jotka olisivat olleet outoja ja turhia. Toisaalta jakson lopussakin neljä vastasi, ettei mikään ole tärkeää ja seitsemän, että kaikki on turhaa. Huomionarvoista on, että kaikki vastaajat eivät olleet läsnä sekä aloituskyselyssä että loppukyselyssä. Varsinaisen muutoksen tutkimiseen voidaan huomioida vain ne 52 vastaajaa, jotka olivat läsnä molemmissa kyselyissä. Voidaan kuitenkin todeta, että jakson jälkeen nuorten vastauksissa oli hiukan enemmän hajontaa ja enemmän kuvailua. Ainakin osalle seurakunta oli jakson aikana muuttunut tutummaksi ja siksi siihen kuuluvia asioita osattiin kuvailla laajemmin ja paremmin. Kuvioissa 1 ja 2 on havainnollistettu kaikkien kolmen ryhmän yhteisiä vastauksia ja niiden muutosta seurakuntajakson aikana. Kuvion pysty akseli kertoo, montako kertaa vastauksissa mainittiin kuhunkin aiheeseen liittyvät asiat.

KUVIO 1. Ryhmien vastaukset kysymykseen ”Seurakunnassa on tuttua / tärkeää / outoa / turhaa” jakson alussa

KUVIO 2. Ryhmien vastaukset kysymykseen ”Seurakunnassa on tuttua / tärkeää / outoa / turhaa” jakson lopussa

Jakson jälkeen jumalanpalvelus koettiin hieman tärkeämmäksi kuin ennen jaksoa, mutta edelleen se tuntui myös oudolta ja turhalta. Kirkkorakennus ja seurakunnan työntekijät tulivat tutummiksi seurakuntajakson aikana erityisesti ryhmälle 1. Jakson alussa ryhmästä 1 ei kukaan pitänyt kirkkoon tai työntekijöihin liittyviä asioita tuttuina, kun taas jakson jälkeen heistä kymmenen kertoi kirkkorakennukseen tai työntekijöihin liittyvän asian olevan seurakunnassa tuttua. Suurin muutos näkyy kuitenkin yhteisöön liittyvien vastausten kasvuna kysymyksessä ”mikä on seurakunnassa tärkeää”.

Kysymykseen ”Mikä seurakunnassa on mielestäsi turhaa?” ei tullut yhtään kirkkoon tai seurakunnan työntekijöihin liittyviä vastauksia. Vastauksista voidaan todeta, että kirkkoa tai sen työntekijöitä ei sinänsä pidetä turhina vaan niille annetaan arvoa. Nuoret tuntuvat periaatteessa arvostavan monia seurakuntaan liittämäänsä asioita, mutta toisaalta: liika on liikaa. Yhteensä 18 vastausta nuorten turhiksi tai oudoiksi määrittelemistä asioista sisältää sanan ”liikaa”. Nuoret eivät pidä liiasta laulamisesta, rukoilemisesta, liian pitkistä saarnoista ja opetuksista tai että tilaisuus kestää liian kauan tai leimoja pitää kerätä liian paljon.

Mikä sitten on liikaa? Siihen vaikuttaa todennäköisesti kokemus siitä, miltä tilaisuus tuntuu. Kolmen rippikouluryhmän seurakuntajaksot olivat melko samanlaisia. Kaikissa oli yhdeksän tai kymmenen käyntiä. Merkittävänä erona ryhmien seurakuntajaksossa voidaan pitää sitä, että ryhmän 3 jumalanpalvelukset olivat pääsääntöisesti illalla, kun taas muut ryhmät osallistuivat enimmäkseen aamujumalanpalveluksiin. Ryhmän 3 jumalanpalveluksista kaksi oli nuorille suunnattuja ja toisessa näistä ryhmäläiset olivat itse vastuutehtävissä. Nuoret saivat myös osallistua ehtoolliseen. Silti ryhmän 3 vastauksissa vain kaksi henkilöä oli maininnut jumalanpalvelukseen liittyvät asiat tärkeiksi, kun taas outoina niitä piti kahdeksan ja turhina kuusi henkilöä.

Pelkkä toiminta ei näytä tekevän itse asiaa tärkeäksi, vaikka se toisikin toivottua vaihtelua pelkkään vastaanottamiseen ja istumiseen. Toisaalta asioiden pitäminen outoina voi kertoa myös siitä, että ihminen on herännyt hämmästelemään näkemiään asioita. Leena Kurjen mukaan herättelyä eli ihmisen tietoisuuden koskettamista tarvitaan, jotta osallisuus voisi toteutua (Kurki 2000 133). Kokemus kuulumisesta yhteisöön vahvistaa ihmisen identiteettiä (Nivala 2008, 168). Jotta voisi kuulua yhteisöön, on oltava jollain lailla selvillä yhteisön arvoista, tavoista, symboliikasta ja perinteistä (Nivala 2008, 171). Näistä voi tulla tietoiseksi kasvamalla yhteisössä.

Joillekin nuorille seurakunnan kulttuuri, tavat ja symboliikka ovat tuttuja jo rippikouluun tullessa, mutta toisille ne ovat vieraita. Jotta nuori voisi oppia, täytyy hänellä olla motivaatiota ja kysymyksiä. Sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohtana on lähteä liikkeelle juuri osallistujien todellisista kysymyksistä ja kiinnostuksen kohteista (Kurki 2000 23–28). Nivalan mukaan osallistumishalu kasvaa, kun ensin pääsee osallistumaan ja saa siitä myönteisen kokemuksen yhteisöön kuulumisesta. Kasvatuksessa voidaan osallistumiseen perustuvilla menetelmillä lisätä osallistumishalua. (Nivala 2008, 310–311.) Jäävätkö nuorten ihmettely ja kysymykset kuitenkin liian usein vain heidän oman päänsä sisään? Seurakuntajaksolla tulisi olla mahdollisuus sanoa outoja asioita ääneen. Rippikoulun ohjaajien tulisi kuulla nuorten ehkä töksähtävienkin sanojen takaa aito ihmettely ja uteliaisuus.

7.3 Nuorten odotuksia ja kokemuksia seurakuntajaksolta

Rippikoululaisten odotuksia ja asennetta seurakuntajaksoa kohtaan tutkittiin sarjakuvala, johon rippikoululaisia pyydettiin lisäämään vuorosanat (ks. liite 1).

KUVIO 3. Sarjakuvatehtävä 1. Ensimmäinen riparitapaaminen

Ensimmäisessä kuvassa kaksi henkilöä on menossa kirkkoon. Toisessa kuvassa ollaan kirkon sisällä. Kaksi henkilöä on kirkon käytävällä ja kolmas henkilö on kirkon etuosassa. Kolmannessa kuvassa kaksi henkilöä pitää käsissään jotain, jonka voi tulkita esimerkiksi rippikoulukortiksi. Kolmas henkilö on taka-alalla ja hänellä on ajatuskupla. Kaikilla muilla henkilöillä on puhekupla. Nuoret keksivät sarjakuvaan monenlaisia vuorosanoja. Vuorosanat on jaoteltu sisältönsä perusteella viiteen eri ryhmään. Useimmat vuorosanoista kuvasivat hämmennystä. Osa vuorosanoista oli positiivisia ja osa negatiivisia. Monet sarjakuvahahmojen keskustelut liittyivät merkintöjen keräämiseen tai toisiin ihmisiin. Taulukossa 5 vertaillaan vastauksien määriä eri ryhmien välillä. Kommentit voivat olla mistä sarjakuvan ruudusta tahansa.

TAULUKKO 5. Erilaisten vastauksien määrät ensimmäisessä sarjakuvatehtävässä

kommentit	Ryhmä 1 (17 vastaajaa)	Ryhmä 2 (24 vastaajaa)	Ryhmä 3 (20 vastaajaa)	Yhteensä
hämmentynyt	19	30	36	85
positiivinen	14	18	26	58
merkintöjen keräämiseen liittyvä	7	19	11	37
negatiivinen	4	14	15	32
kavereihin / toisiin ihmisiin liittyvä	-	11	4	15

Ensimmäinen ruutu sisälsi eniten tervehdyksiä tai neutraaleja toteamuksia, kuten ”katso, kirkko” tai ”mennään tonne”. Hämmennystä kuvaavia vuorosanoja kirjoitettiin erityisesti ruutuihin 2 ja 3. Lausahdukset liittyivät sekä kirkkoon paikkana että uuteen tilanteeseen. Niissä kysyttiin esimerkiksi: ”Onko tämä se kirkko?” tai ”Mikä toi paikka on?” 11 vastauksessa kysyttiin: ”Mitä täällä tehdään?” ja 15 vastauksessa todetaan: ”En ymmärrä.” Yleisiä kysymyksiä olivat myös ”Pitääkö meidän mennä tuonne?” tai ”Minne pitää mennä?”, samoin kuin toteamukset ”jännittää” sekä ”Keitähän siellä on?”

Vastaukset kertovat siitä, että rippikoululainen tulee itselleen vieraaseen paikkaan ja tilanteeseen. Hän kohtaa seurakunnan työntekijät samoin kuin monet rippikoulutoverinsa ehkä ensimmäistä kertaa. Seurakunnan tilat voivat olla myös outoja nuorelle. Nuoren voi olla vaikeaa tietää, miten tulisi käyttäytyä ja minne mennä. Ensimmäinen rippikoulutapaaminen on erilainen tilaisuus kuin esimerkiksi koulun jumalanpalvelus, jossa ympärillä olevat ihmiset ovat tuttuja ja oma rooli pysyy samana kuin koulussa.

Lassi Pruuki korostaa Rippikoulun pikkujättiläisessä, että nykyisessä rippikoulussa seurakuntayhteys-osion tarkoitus eroaa aikaisemmasta, vuoden 1980 rippikoulusuunnitelman seurakuntaan tutustumisesta, jossa nuori vierailee jossain, minne hän ei kuulu

(Pruuki 2010, 104). Kuitenkin nuoren oma kokemus voi olla juuri tämän suuntainen. Nuori on kyllä seurakunnan jäsen, sillä hänet on todennäköisesti kastettu jo lapsena, mutta hän ei koe kuuluvansa seurakuntaan. Hänen jäsenyytensä on muodollista, mutta ei osallistuvaa tai kokemuksellista eikä hän tunne yhteenkuuluvuutta toisten jäsenten tai yhteisön kanssa. (vrt. Nivala 2008, 123 – 125.)

Sarjakuvatehtävän positiivisista vuorosanoista suurin osa (39 mainintaa) oli seurakuntajaksoon tai rippikoulukorttiin liittyviä. Moni vastaaja oli keksinyt keskustelun, jossa toinen osapuoli kysyi jotain ja toinen vastasi. Hieno kirkko sai kahdeksan mainintaa, ja rippikoulun alkaminen oli seitsemässä puhekuplassa positiivinen asia.

”Mitä täällä tehdään?” ”En mä tiiä” ”Täällä tutustutaan muihin riparin osallistujiin” (poika, ryhmä 3)

”Ketäköhän kaikkii tänne tulee?” ”Jotain kivoi varmaan, kivaa tutustua ihmisiin” (tyttö, ryhmä 2)

”Näyttää olevan paljon tehtävää.” ”Mielestäni se on kivaa.” (tyttö, ryhmä 1)

”Kato alttaria!” ”Ooh, sika siisti!” (tyttö, ryhmä 3)

”Ihana kirkko.” ”Niin on.” (poika, ryhmä 2)

”Siistii, oma riparikortti!” ”Tästä löytyy kaiken näköistä” (poika, ryhmä 3)

”Tänne mennään ekana.” ”Tästä tulee kivaa!” (tyttö, ryhmä 3)

”Jee, me päästään riparille!” ”Niinpä.” (poika, ryhmä 3)

Seurakuntajakso, rippikoulu ja kirkko nähtiin myös toisenlaisessa valossa. 16 puhekuplassa todettiin, että tapaamisia on liian paljon ja 19 puhekuplassa esiintyivät sanat ”tylsää, turhaa, tyhmää” tai muuta ikävää. Yksin jäämiseen tai kavereihin liittyvää negatiivista puhetta oli 12 puhekuplassa. (Esimerkkilauseissa kautta-viiva kertoo sarjakuvan ruudun vaihtumisesta.)

”Kato joku v**n kirkko” ”Juu, turhaa.” ”Kato tota vanhusta.” ”Likunen.” ”Hiljaa lapset.” (poika, ryhmä 2)

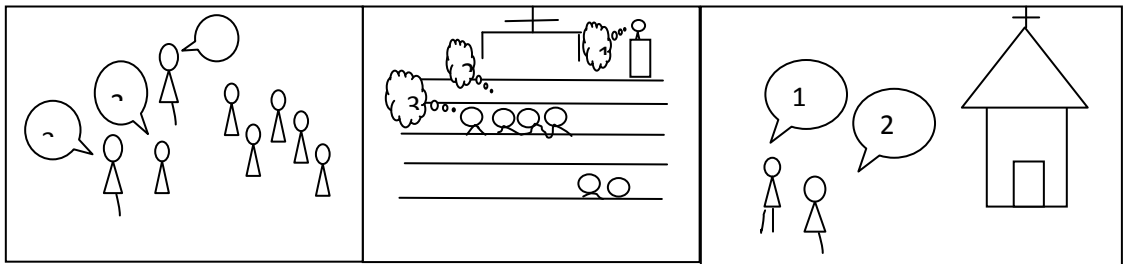
”No huoh, johonki kirkkoon.” ”Nii, mutta näkee ainaki keitä samalla riparilla on.” / ”Vähä se kesti kauan.” ”No emt.” ”Tilaisuus jatkuu vielä :D” / ”Hirveesti kirkkokäyntejä ei millää huvittais.” ”Pakko käydä kuitenkin.” ”Ihme porukkaa.” (poika, ryhmä 2)

”Huomenna on toi messu juttu, tuuks mun kaa sinne?” ”Joo.” ”Ja mä joudun oleen yksin.” (tyttö, ryhmä 3)

”Voi ei, pitääkö meidän saada näin paljon leimoja?” ”Näköjään pitää.” ”Tästä tulee tuskallista.” (poika, ryhmä 3)

Sarjakuvatehtävän keskustelujen perusteella moni rippikoululainen odottaa rippikoulua ja seurakuntajaksoa motivoituneena ja innoissaan. Positiivisella mielellä odotetaan seurakuntajakson tapahtumia sekä uusia ihmisiä, joita jakson aikana tapaa. Moni on kuitenkin myös epävarma ja suhtautuu seurakuntajaksoon epäilevästi. Jakso on monen mielestä pakollinen paha, josta täytyy vain selviytyä. Käsitystä tukee myös Niemelän ja Pruukin artikkelissa esitetty tutkimustulos, jonka mukaan suomalaisessa rippikoulussa viihdytään, koska se on sosiaalisesti antoisaa. Rippikoulujen opetus koetaan kuitenkin luennoimiseksi. Nuoret kestävät tylsältä tuntuvan opetuksen, koska se on odotettavissa ja sen ”palkintona” on leirielämään kuuluvaa hauskanpitoa kavereiden kanssa. (Niemelä & Pruuki 2009, 90.)

Seurakuntajakson lopussa kysyttiin kokemuksia jaksosta uudella sarjakuvatehtävällä (ks. liite 4). Sarjakuvan otsikkona oli tällä kertaa ”Tapahtui seurakuntajaksolla” ja se sisälsi kolme kuvaa, joihin piti lisätä vuorosanat. Kuvat olivat jälleen hyvin pelkistettyjä ja ”tikku-ukkotyylisiä”. Ensimmäisessä kuvassa oli joukko ihmisiä, joista kolmella oli piirretty puhekupla. Toisessa kuvassa istutaan kirkon penkissä. Edessä puhujan korokkeella (tai saarnatuolissa) on yksi henkilö, jolla on ajatuskupla. Penkissä istuu rivi henkilöitä, joista kahdella on ajatuskupla. Kolmannessa kuvassa on kaksi henkilöä, joilla molemmilla on puhekupla. Kuvassa näkyy myös talo, jonka katolla on risti.

KUVIO 4. Sarjakuvatehtävä 2. Tapahtui seurakuntajaksolla

Suuri osa vastaajista kertoi sarjakuvan avulla tarinan, jossa käytiin keskustelu rippikouluilaisten kesken. Taulukossa 6 vastaukset on ryhmitelty viiteen ryhmään sisältönsä perusteella. Osa vastauksista oli neutraaleja tai positiivisia kertomuksia, osa selkeästi negatiivisia. Useassa vastauksessa keskustelun toinen osapuoli kommentoi negatiivisesti ja toinen positiivisesti.

TAULUKKO 6. ”Tapahtui seurakuntajaksolla” –sarjakuvan kommentit

	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Yhteensä
keskustelu, jossa toinen osapuoli kommentoi negatiivisesti ja toinen positiivisesti	7	8	3	18
pelkääntään negatiivisia kommentteja	7	5	3	15
ei selkeää juonta	6	2	9	17
neutraali tai positiivinen tarina	2	2	2	6
joku muu (toive, että saisi jaksolla kavereita tai ei joutuisi olemaan yksin, epävarma ”ohjaaja”)		2	-	2
ei vastausta	3	1	1	5

Suurin osa keskusteluissa, joissa toinen osapuoli kommentoi positiivisesti ja toinen negatiivisesti, oli tyttöjen kirjoittamia. 18 vastauksesta vain neljä oli poikien vastauksia. Seuraavat lainaukset ovat esimerkkejä eri ryhmien vastauksista. Kautta-viiva kertoo sarjakuvan ruudun vaihtumisesta.

”Mennään tuonne kirkon sisään kuuntelemaan jumalanpalvelusta.” ”Jee, kivaa.” ”Eikä oo.” / ”Osa ei näytä viihtyvän.” ”Pääsispä pois jo.” ”Hei, tuota en tiennyt.” / ”Opin monta asiaa.” ”Minä en edes kuunnellut...” (tyttö, ryhmä 2)

”Ensi viikolla on sitten messu!” ”Eikä, ne on tylsiä.” ”En mä jaksa tulla.” / ”Jeesus on sitä ja tätä blaa blaa” ”Täähän on aika mielenkiintoista” ”Onpa tylsää” / ”Oli mukavaa, opin paljon” ”Aika turha, meni aikaa hukkaan.” (poika, ryhmä 3)

”Minä olen Bla bla bla teidän pappi.” ”Minä olen isonen nimeltä blabla.” ”Olen toinen isonen blablabla.” / ”Mitäköhän noi ajattelee?” ”Ihan tylsää.” ”Aika mielenkiintoista.” / ”Onko meidän pakko mennä kirkkoon?” ”Kirkossa käyminen on kivaa.” (tyttö, ryhmä 2)

”Oi voi, tuo ryhmä puhuu paljon” ”Voi hitsi on tylsää.” ”Olipa tuo hiljaa, haluaisin kuunnella.” (tyttö, ryhmä 1)

”Tervetuloa kirkkotapaamiseen!” ”Osallistukaa ihmeessä keskusteluun.” ”Meille voitte kertoa huolenne.” / ”Voisivatko nuo keskittyä.” ”Pitäisikö tätä tarvita johonkin.” ”Kuunnellaan nyt, jos vaikka oppisi jotain.” (tyttö, ryhmä 1)

Kokonaan kielteisten kertomusten kirjoittajista poikia oli kymmenen ja tyttöjä viisi. Kielteisissä tarinoissa tuli esille pääasiassa jumalanpalveluksen pitkäveteisyys, nuorten väsymys ja tilaisuuden kokeminen turhaksi. Joistakin vastauksista oli aistittavissa myös uhoa tai kapinaa.

”Tulkaas, mennään kirkkoon.” ”Ei taas...” ”2 tuntia tätä.” / ”Hölä hölä Jeesus hölä...” ”Ei kestä.” ”Nukahdan.” / ”Phuh, nyt se on ohi.” ”Elä muuta sano.” (Poika, ryhmä 3)

”No niin, ottakaa virsi 405 esille.” ”Ei oo totta, taasko.” ”Huoh.” / ”Isän ja Pojan ja Pyhän hengen nimeen.” ”Aamen, aamen” ”aamen” / ”Vihdoinki pääsee kotia.” ”Niinpä.” (poika, ryhmä 2)

”Kiinnostaakohan noita ees?” ”Tylsää.” ”Jakais jo leimat.” / ”Onneks toi on nyt ohi.” ”Niinpä, ei enää kirkkoon.” (tyttö, ryhmä 2)

”Hei” ”nojoo” ”moi” / ”Hyvää päivää” ”Koska vois mennä juomaan.” ”Montakohan röökiä mul on.” / ”Vois polttaa kerranki kirkon.” ”No ei.” (poika, ryhmä 1)

Eurooppalaisen rippikoulututkimuksen (Schweitzer ym. 2010) mukaan rippikoulun metodit palvelevat paremmin tyttöjä kuin poikia. Tyttöjen hieman suurempi kiinnostus on nähtävissä myös tässä opinnäytetyön aineistossa. Tutkimusten mukaan tytöt ovat myös uskonnollisempia kuin pojat (esim. Tamm 1988, 54, Helve 2002, 125–126).

Sarjakuvatehtävästä saadut kertomukset tukivat nuorten muita vastauksia. Rippikouluun ja seurakuntajaksoon suhtaudutaan osittain myönteisesti. Sitä odotettiin innolla ja siellä opittiin uusia asioita ja koettiin myönteisiä kokemuksia. Toisaalta odotukset olivat epäileviä ja jakso koettiin pakollisena pahana. Jakson jälkeen osa näistä odotuksista oli käynyt toteen. Nuoret olivat kokeneet olonsa jakson aikana ja erityisesti jumalanpalveluksissa vieraaksi, pitkästyneeksi ja turhautuneeksi. Jakson suorittamisesta oli jäänyt kuitenkin hyvä mieli, sillä ”palkinto” oli jo käsillä: ”Jee viimeinen kirkko käyty.” ”Nyt vaan venailaan riparia 😊” (poika, ryhmä 2).

Eurooppalainen rippikoulututkimus kertoo saman tuloksen jumalanpalveluksista. Erityisesti Suomessa kaksi kolmesta kokee jumalanpalveluksen tylsäksi sekä ennen rippikoulua että sen jälkeen. (Innanen 2009, 362; Schweitzer ym. 2010, 289.) Saman tutkimuksen mukaan (Schweitzer ym. 2010, 253) suomalaisessa rippikoulussa nuorten asenteet uskontoa kohtaan kuitenkin muuttuvat positiivisimmiksi ja jopa 51 prosenttia haluaa tulla mukaan seurakunnan toimintaan. Niemelän mukaan yksi syy tähän on pitkä leirijakso. Jos rippikoulun puolivuotisella kestolla ei ole mitään vaikutusta, onko rippikoulun seurakuntajakso pelkkää ajan tuhlaamista?

7.4 Rippikoululaisten ajatuksia seurakunnan työntekijöistä

Rippikoulun ohjaajiin tutustuminen oli yksi työntekijöiden asettamia tavoitteita seurakuntajaksolle. Työntekijöiden ihanteena oli myös toimia yhdessä nuorten kanssa tekemässä ja osallistumassa ”eikä olla komentelijana”. Ohjaajan rooli nähtiin innostajaksi, aktiiviseksi mukanaolijaksi, organisoijaksi ja rinnalla kulkijaksi. Miten nämä tavoitteet toteutuivat seurakuntajakson aikana? Seuraavaksi tarkastellaan, millaisia ajatuksia nuorilla oli seurakunnan työntekijöistä jakson alussa ja lopussa.

Jakson alussa monen vastaajan sarjakuvassa pappi tai joku muu rippikoulun opettaja oli ottamassa nuoria vastaan. Useimmiten (23 puhekuplassa) pappi tervehti nuoria. Neljästätoista vastauksessa papin kanssa käytiin keskustelua ja kahdeksatoista vastauksessa papin puhe oli käskymuodossa. Muutamassa sarjakuvassa pappi antoi myös ohjeita tai todettiin, että ”paljon puhetta”.

Jakson lopussa sarjakuvatehtävän vastauksissa moni toisen ruudun oikeassa yläkulmassa oleva piirros oli tulkittu saarnatuolissa olevaksi rippikoulun opettajaksi tai jumalanpalvelusta pitäväksi papiksi. Useimmat vuorosanat liittyivät jumalanpalvelukseen ja olivat jonkinlaista puhetta Jumalasta ja Jeesuksesta. Moni nuoren kirjoitti papin sanoiksi esimerkiksi ”käläkälä”. Kommentti voi kertoa siitä, että papin puhe on nuorelle yhden-tekevää eikä sanoma tavoita kuulijaa. Jotain jumalanpalveluksista nuorille oli kuitenkin jäänyt mieleen, sillä moni muisti liturgisten laulujen osia, kuten ”Isän ja Pojan ja Pyhän hengen nimeen”. Joillekin nuorille nämä olivat jo ennestäänkin tuttuja, kuten aikaisemmissa vastauksissa on käynyt ilmi.

Myös jakson lopussa moni vastaaja oli kirjoittanut papin tai ohjaajan vuorosanoiksi ohjeita. Ohjeet olivat sävyltään melko neutraaleja. Tiukkoja käskyjä oli vain kaksi: ”kuunnelkaa” ja ”suu kiinni”. Ohjeita ja käskyjä oli hiukan vähemmän kuin jakson alussa keksytyissä vuorosanoissa.

Neljätoista vastaajaa oli kirjoittanut papille pohdiskelevia ajatuksia, joissa pappi pohtii hyvin inhimillisesti kuulijoiden ajatuksia. Kommenteista kuuluu, että edessä oleva henkilö toivoisi toisten kuuntelevan ja keskittyvän ja hän kokee itsensä epävarmaksi. Yhdessä vastauksessa oli myös positiivisesti yllättynyt kommentti: ”Kylläpä nuori on rauhallisia.”

Mitäköhän noi aattelee? / Osa ei näytä viihtyvän / Emmä uskalla puhua noille /
 Tajuukohan noi mitään? / Hirveet paineet / Ei jaaha, eipä oo paljoo täällä /
 Kiinnostaakohan noita ees? / Oispa noi hiljaa / Voispa noi keskittyä / Oi voi,
 tuo ryhmä puhuu paljon / Kuunteleekohan noi yhtään? / Outoo porukkaa /
 Kylläpäs nuo on rauhallisia / Noihan on alkanu tulla tänne koko ajan

Pruukin (2010) mukaan opettajan innostava ja lämmin suhtautuminen nuoriin lisää nuorten opiskelumotivaatiota, kun taas välinpitämätön ja kylmä suhtautuminen vähentää sitä. Hyvältä rippikouluopettajalta odotetaan muun muassa dialogia, nuoren aktiivisuuden tukemista sekä reflektiota. (Pruuki 2010, 65–78.) Yhdessä koettujen asioiden tarkastelu eli reflektointi on tärkeää, jotta toiminnasta ja kokemuksista voisi oppia jotain. (Nivala 2008, 289.) Freiren määritelmän mukaan dialogi on uskoon, toivoon, rakkautteen ja luottamukseen pohjautuvaa vuorovaikutusta, joka vaatii henkilökohtaista sitoutumista kasvatussuhteeseen ja kasvatuksen päämääriin. (Freire 2005, 97–102.) Nuorten vastaukset kertovat, että rippikoulun ohjaaja tuntuu melko etäiseltä, mutta ystävälliseltä ja kiltiltä. Reflektointia eivät tutkimuksen seurakuntajaksoit ainakaan aineiston perusteella sisältäneet. Työntekijöiden tavoitteena oli kuunnella nuoria, mutta oliko seurakuntajaksoilla kuitenkaan aikaa pysähtyä kohtaamaan nuori ja käydä hänen kanssaan dialogia? Ryhmän yhteiselle dialogille seurakuntajakso ei tällaisenaan tarjoa tarpeeksi turvallista ilmapiiriä.

7. 5 Unelmien seurakuntajakso

Millainen olisi nuorten mielestä ihanteellinen rippikoulun seurakuntajakso? Nuorten toiveet seurakuntajaksoista on jaettu sisällön perusteella viiteen ryhmään, jotka esitetään taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Nuorten toiveet seurakuntajakson sisällöstä

	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Yhteensä
jotain sosiaalista	10	11	9	30
en tiedä	3	5	4	12
pitää hauskaa	3	4	4	11
oppia uutta	-	3	5	8
olla viikonloput kotona, kahvia	3			3

Sarakkeessa ”jotain sosiaalista” on koottuna nuorten toiveet, että jakson aikana voisi tutustua ihmisiin ja olla kavereiden kanssa. Kaksi nuorta toivoi myös, että kaikki hyväksytään ja kaikki viihtyisivät yhdessä. Kaikissa ryhmissä löytyi niitä, jotka toivoivat, että jakson aikana pidettäisiin hauskaa. Neljä nuorta toivoi, että seurakuntajaksolla voisi tehdä jotain kivaa, rentoa, hauskaa tai jännää. Muutamat vastaajat ryhmästä 2 ja 3 toivoivat, että jakson aikana oppisi jotain uutta. Yhteensä 12 henkeä vastasi, ettei tiedä, mitä haluaisi tehdä jakson aikana.

Monille rippikoululaisille oli vaikeaa sanoittaa myös sitä, mitä he eivät halua seurakuntajaksolla olevan tai tapahtuvan. Lauseeseen ”seurakuntajaksolla en haluaisi, että...” annetuissa vastauksissa oli hieman enemmän hajontaa kuin seurakuntajaksolle esitetyissä toiveissa. ”En tiedä” –vastauksista tai tyhjäksi jätetyistä koostui tässä tehtävässä suurin ryhmä, kuten taulukosta 8 voidaan todeta.

TAULUKKO 8. Nuorten toiveet siitä, mitä seurakuntajakson ei tulisi sisältää

	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Yhteensä
en tiedä	4	7	3	14
olisi pelkkää saarnaamista / pitkiä juttuja /paljon kirkossa	2	5	5	12
olisi tylsää	3	5	4	12
rukoiltaisiin / laulettaisiin liikaa	3	2	1	6
komennellaan ja valitetaan / liian tiukkaa kuria	3	1		4
olisi riitoja, kiusaamista, ikävää		1	3	4
joutuu esiintymään			3	3
on urheilua / matikkaa / joutuu heräämään aikaisin	3		1	2

Nuoret toivoivat, että seurakuntajaksolla ei olisi pelkkää saarnaamista, pitkiä tilaisuuksia tai paljon olemista kirkossa. Toiveissa oli myös, kuten aikaisemmissakin tehtävissä, että ei olisi tylsää eikä laulettaisi ja rukoiltaisi liikaa. Yhteensä 18 vastausta kohdistuu melko suoraan jumalanpalvelukseen, jossa ollaan kirkossa, lauletaan, rukoillaan, luetaan Raamattua ja selitetään sitä. Jumalanpalvelus on merkittävässä asemassa seurakuntajaksolla. Tutkimukseen osallistuvien ryhmien ohjelmassa lähes puolet tapaamisista liittyi jumalanpalvelukseen. Tästä kuitenkin aiheutuu selkeä ristiriita nuorten toiveiden ja rippikoulun työntekijöiden tavoitteiden kesken.

Nuoret toivoivat, että rippikoulun seurakuntajaksolla ei komenneltaisi tai valitettaisi liikaa ja että ei olisi riitoja, kiusaamista tai ikävää. Sarjakuvatehtävässä ”pappi” puhui usein pääosin myönteisesti ja ystävällisesti. Käsikymuotoja oli ensimmäisen kyselyn vastauksissa 14, mutta käskyt eivät silti olleet tiukkaa komentamista kuin muutamassa vastauksessa. Onko kuitenkin opettajamainen, autoritäärinen suhtautumistapa se, mitä nuoret odottavat seurakunnan työntekijältä tullessaan rippikouluun? Jakson lopussa kirjoitetuissa vastauksissa komentamista tai kieltämistä oli enää kahdessa vastauksessa.

Sen sijaan moni nuori tuntui suhtautuvan empaattisesti rippikoulun ohjaajien haastavaan tehtävään motivoitua nuoria aiheeseen, joka nuoria ei suuresti kiinnosta.

Yhteensä noin viidesosa nuorista jätti vastaamatta, mitä he haluaisivat tai eivät haluaisi seurakuntajakson sisältävän. Rippikouluun tullessaan nuorilla on jaksosta tietoa melko vähän. Se tekee toiveiden esittämisestä rippikoululaisille vaikeaa. Heillä ei ole valmiuksia asettaa tavoitteita. He eivät osaa kuvitella, mitä jakso ylipäätään voisi sisältää. Tästä kertoo esimerkiksi taulukossa 8 nähty nuorten toive, että seurakuntajaksolla ei olisi ”matikkaa” tai urheilua. Rippikoulusuunnitelma 2001:n ihanteena on nuorten osallistuminen tavoitteiden asetteluun ja toiminnan kehittämiseen. Suunnitelmassa kuitenkin todetaan, että alkuvaiheessa nuorten osallistuminen voi olla hankalaa. Nuorilta saattaa puuttua viitekehys, jonka pohjalta he voisivat hahmottaa odotuksiaan. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 15.)

Nivalan (2008, 170) mukaan ihminen tarvitsee tiedollisia, taidollisia, toiminnallisia ja sosiaalisia valmiuksia osatakseen hyödyntää osallisuuden mahdollisuuksia. Vaikka rippikoulun ohjaajat huolehtisivat, että rippikoulun seurakuntajakso sisältää osallisuuden mahdollisuuksia, siitä ei ole hyötyä, jos nuorilla ei ole valmiuksia käyttää niitä. Tarvi-taan paitsi sosiaalisia taitoja myös asenteellisia valmiuksia, kuten avoimuutta, aloitteellisuutta ja kiinnostusta yhteisön asioita kohtaan. Gretscher (2002, 50) kuvaa tätä nuoren valtautumisiksi. Kun nuori pitää itseään päteväenä ja rooliaan merkittävänä, hän pystyy myös asettamaan toiminnalle tavoitteita sekä kuvaamaan odotuksiaan ja arvioimaan niiden toteutumista.

Välinpitämätön asenne ja käyttäytyminen saattavat myös kuulua nuorten ennakkooletukseen. Rippikoulun seurakuntajaksolla tai ainakaan jumalanpalveluksessa ei ehkä nuorten mielestä kuulukaan olla erityisen hauskaa. Saattaa myös olla, että nuoret eivät aseta suuria oppimistavoitteita seurakuntajaksolle (vrt. Niemelä 2002, esim. 174–175). Seurakuntajakson aikana työntekijät saavat monenlaista informaatiota ryhmästä. Se auttaa työntekijöitä suunnittelemaan leirijaksoa. Haastavaa sen sijaan on ottaa nuorten tarpeet huomioon jo seurakuntajaksolla. Nivalan (2008, 289) mukaan yhteistoiminta, joka sisältää osallistumista ja vuorovaikutusta, vahvistaa osallistumisen valmiuksia. Tällaista yhteistoimintaa voidaan harjoittaa esimerkiksi pelien ja leikkien kautta. Onkin tärkeää pohtia, voisiko seurakuntajaksolla käyttää ensin rauhassa aikaa tutustumiseen ja yhteis-

toimintaan, ja vasta sen jälkeen miettiä yhdessä nuorten kanssa, miten osallistutaan jumalanpalvelukseen tai mitä asioita nuoret seurakunnasta haluaisivat oppia.

Taulukoissa 9 ja 10 tarkastellaan vastauksia, joissa nuoret kertoivat kokemuksiaan seurakuntajaksosta.

TAULUKKO 9. Seurakuntajakson myönteiset kokemukset

pidin siitä, että...	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Yhteensä
sain uusia kavereita / sain olla kavereiden kanssa	9	9	3	21
tyhjä / en tiedä	12	2	6	20
tapaamisia ei ollut liikaa tai ne eivät olleet liian pitkiä	1		5	6
jotain muuta	1	2	3	6
sisältöön liittyvä		5		5
opin uutta	1	2		3
en pitänyt mistään	2	1		3
käytännön järjestelyihin liittyvä	1		1	2

Kolmasosa vastaajista oli kokenut myönteisenä, että sai seurakuntajakson aikana olla kavereiden kanssa, tutustui uusiin ihmisiin tai omaan rippikouluryhmään. Tässä tehtävässä näkyi hyvin, miten saman asian voi kokea eri tavalla. Kolmannessa ryhmässä viisi oli sitä mieltä, että oli kivaa, kun tilaisuudet eivät olleet liian pitkiä tai ne olivat sopivaan aikaan, mutta kuten taulukosta 10 nähdään, neljän hengen mielestä tilaisuudet kestivät liian kauan. Ryhmän 3 vastaajat olivat antaneet vähiten kavereihin tai tutustumiseen liittyviä vastauksia. Kuitenkin monivalintatehtävän vastauksissa ryhmästä 3 usea oli valinnut saaneensa seurakuntajaksolla ”aika paljon” uusia kavereita (7 vastausta) ja

tutustuneensa omaan rippikouluryhmään (14 vastausta), kun taas muissa ryhmissä näitä vastauksia oli vähemmän.

Tilaisuuksien sisältöön liittyviä asioita kiitettiin viidessä vastauksessa. Näiden vastaajien mielestä tilaisuuksissa ei ollut niin tylsää, kuin mitä he olivat odottaneet. Myös konsertista ja nuorten illassa vierailusta pidettiin. Eräs vastaaja totesi, että oli hauskeempaa kokoontua kuin olla kotona. Myös ryhmä 2:n tutustumisilta sai kiitosta. Kiitosta saaneet tilaisuudet olivat iltatilaisuuksia. Herätys aamun jumalanpalvelukseen tuntui monen nuoren mielestä ikävältä, kuten taulukosta 10 voidaan huomata.

TAULUKKO 10 Seurakuntajakson kielteiset kokemukset

en pitänyt siitä, että...	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Yhteensä
en tiedä / tyhjä	6	5	6	17
tilaisuudet olivat liian aikaisin aamulla	5	4	1	10
oli liian paljon tilaisuuksia	2	3	2	7
piti olla kirkossa	4	3		7
tilaisuudet kestivät liian pitkään	1	1	5	6
sisältöön liittyvä	4	2		6
käytännön järjestelyihin liittyvä	1	1	2	3
en pitänyt mistään	1	1		2
en saanut uusia kavereita / en saanut olla kavereiden kanssa	2			2
ei ollut mitään, mistä en pitäisi			1	1

Erityisesti ryhmän 1 ja 2 vastaajat olivat sitä mieltä, että tilaisuudet alkoivat liian aikaisin aamulla. Ryhmien 1 ja 2 ohjelmassa oli kolme pakollista kymmeneltä alkavaa aamujumalanpalvelusta. Ryhmällä 1 näistä tapaamisista yksi alkoi jo yhdeksältä, koska ryhmä osallistui ennen jumalanpalvelusta pääsiäisvaellukseen. Sen sijaan ryhmällä 3 oli ohjelmassa vain yksi pakollinen aamujumalanpalvelus, joka oli helatorstaina. Ryhmän

ohjelmassa muut jumalanpalvelukset olivat illalla ja yhden jumalanpalveluksen nuoret saivat valita itse omassa pienryhmässään. Ryhmästä 3 kuitenkin useampi koki tilaisuudet kestoltaan liian pitkinä kuin muissa ryhmissä.

Työntekijöiden asettamissa tavoitteissa mainittiin, että seurakuntajaksolla pitää olla monipuolisesti tilaisuuksia. Tilaisuuksien alkamisajoista tai kestosta ei ollut minkään ryhmän kohdalla mainintoja. Tässä on yksi konkreettinen esimerkki, jossa seurakuntajaksolla voitaisiin toimia nuorilähtöisesti. Seurakuntajakson suunnitteluvaiheessa nuoria ei vielä tunneta eivätkä heidän mieltymyksensä tai esimerkiksi harrastusmenonsa ole ohjaajien tiedossa. Voisiko niistä kuitenkin ottaa selvää, ennen kuin seurakuntajakson ohjelma lyödään lukkoon?

Kahdella ryhmällä oli ohjelmassaan kirjeen kirjoittaminen rippikoulun ohjaajille. Kirje tehtävä voitaisiin antaa jo ennen ensimmäistä tapaamista, jolloin nuoria voisi pyytää kertomaan siinä esimerkiksi harrastusmenoistaan. Tai vastaavasti facebook-ryhmän voisi perustaa heti kun ryhmän kokoonpano on varmistunut ja kutsua nuoret ja vanhemmat sinne ennen ensimmäistä tapaamista. Ryhmässä olisi helppo järjestää vaikkapa äänestys mieleisistä jumalanpalvelusajasta. Tästä saisi tärkeää tietoa seurakuntajakson organisoimiseen ja nuorilla sekä vanhemmilla voisi olla todellinen kokemus vaikuttamisesta. Sosiaalisessa mediassa vuorovaikutukseen saattaa olla myös alhaisempi kynnyks kuin puhua kasvotusten uusille ihmisille. Toki on tärkeää huomioda, ettei kaikilla ole välttämättä mahdollisuutta käyttää internetiä kotona tai kaikki eivät ehkä halua kuulua juuri facebookiin. Sosiaalisen median mahdollisuudet eivät onneksi rajoitu siihen.

Ryhmän 1 ja 2 vastaajista seitsemän piti ikävänä myös sitä, että piti olla kirkossa. Tapaamisten sisällöt saivat myös kritiikkiä. Ryhmässä 1 muutama vastaaja ei pitänyt siitä, että oli niin paljon kuuntelemista. Jonkun mielestä puhuttiin liikaa Jumalasta. Tilaisuudet olivat tylsiä yhteensä kolmen henkilön mielestä. Käytännön järjestelyihin liittyvissä vastauksissa todettiin, että kirkot olivat liian kaukana tai että tapaamisia oli liikaa samalla viikolla tai ”just silloin kun oli kaikkee muuta”.

Valitettavan moni jätti vastaamatta avoimiin lauseisiin. Onko vastaamattomuuden syynä se, että nuoret eivät enää toukokuussa muistaneet, mitä rippikoulussa oli kevään aikana tapahtunut? Ryhmien erityispiirteet eivät tulleet tämän tehtävän vastauksissa esiin. Ryhmän 1 vastaajat eivät esimerkiksi kommentoineet millään tavalla diakoniatehtävää, eivätkä ryhmän 3 vastaajat nimenneet jumalanpalveluksen valmistelemista ja vastuuteh-

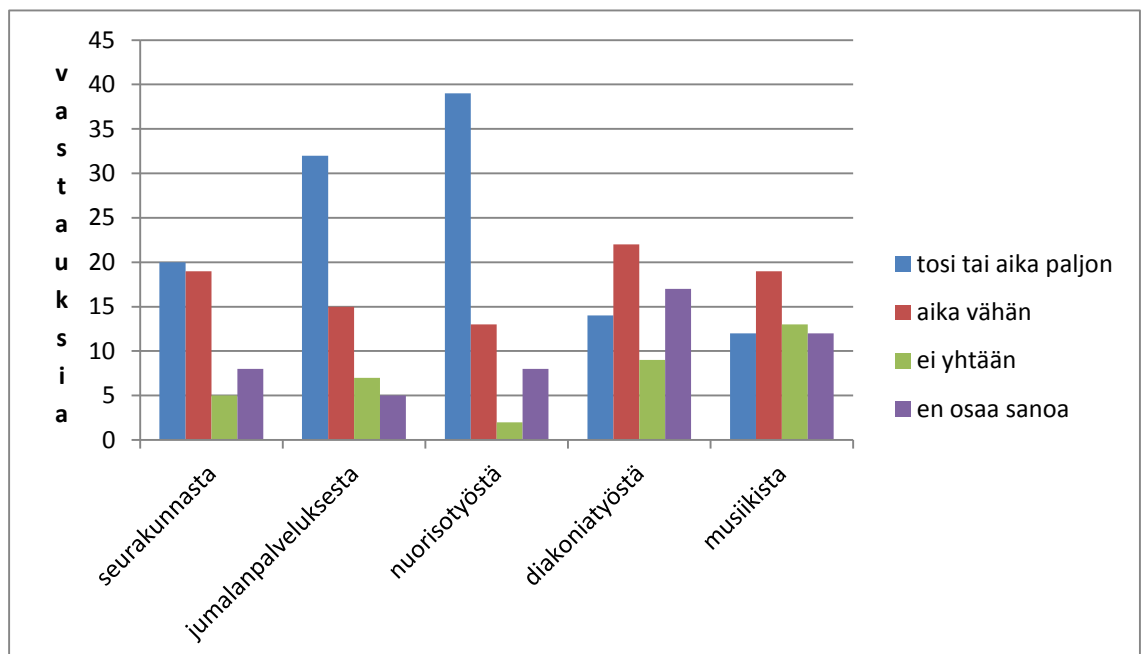
tävissä olemista sen enempää positiiviseksi kuin negatiiviseksikaan kokemukseksi. Myöskään facebook-ryhmää ei kommentoitu missään vastauksissa, vaikka facebook-ryhmässä kommentoitiin kevään aikana sekä rippikouluun liittyviä tapahtumia että esimerkiksi jääkiekon mm-kilpailuja. Kertooko tämä siitä, että seurakuntajakson oppimiskokemuksia ei pureta yhdessä nuorten kanssa? Reflektointi on tärkeä osa oppimista (mm. Freire 2005, 97–102; Nivala 2008, 290–291.) Kokemusten tarkastelun avulla tul- laan tietoiseksi siitä, mitä on koettu ja opittu. Seurakuntajaksolla reflektointi jää usein pois. Sitä ei mainittu yhdenkään ryhmän tavoitteissa tai ajatuksissa, miten tavoitteisiin päästään. Jos opetuksessa keskitytään vain toimintaan, reflektio jää nuoren itsensä va- raan ja oppiminen saattaa jäädä helposti puolitiehen.

7.6 Seurakuntajaksolla opittua

Mitä nuoret sitten oppivat seurakuntajakson aikana? Kokemuksia oppimisesta ja seura- kuntajakson sisällöstä kysyttiin kolmella monivalintatehtävällä (liite 4). Vastausten pe- rusteella nuoret olivat oppineet eniten nuorisotyöstä ja jumalanpalveluksesta. Kaikilla kolmella ryhmällä olikin ohjelmassa nuorisotyöhön tutustuminen. Ryhmällä 1 ja 3 oli myös yhden tapaamisen aiheena jumalanpalvelusopetus. Nuorisotyö ja jumalanpalvelus olivat ehkä myös selkeimpiä opetettavia aiheita. Nuoren on helppo todeta oppineensa esimerkiksi, että nuorisotila on auki tiettyinä päivinä viikossa tai että jumalanpalveluk- seen kuuluu tiettyjä lauluja. Tosin tutkimuksessa ei kysytty, mitä nuoret ovat oppineet, joten tämä jää arvailuksi. Käsite seurakunta on kuitenkin abstraktimpi kuin esimerkiksi nuorisotyö tai jumalanpalvelus, joten nuoren voi olla vaikeampi arvioida, onko hän op- pinut seurakunnasta uusia asioita rippikoulun kevätjakson aikana.

Musiikista nuoret olivat kokeneet oppineensa verrattain vähän, vaikka kaikki ryhmät osallistuivat rippikoululaisille järjestettyyn ”uruista gospeliin” -iltaan. Illassa esiteltiin hengellistä musiikkia klassisista urkukappaleista virsiin, nuortenveisuihin ja gospelmu- siikkiin. Tilaisuudessa oli noin 300 rippikoululaista ja se järjestettiin kirkossa. Vuoro- vaikutus suureen yleisöön oli vähäistä. Liekö se syynä, etteivät nuoret kokeneet oppi- neensa musiikista kovin paljoa (vrt. Pruuki 2009, 76–77; Niemelä 2007, 51–52).

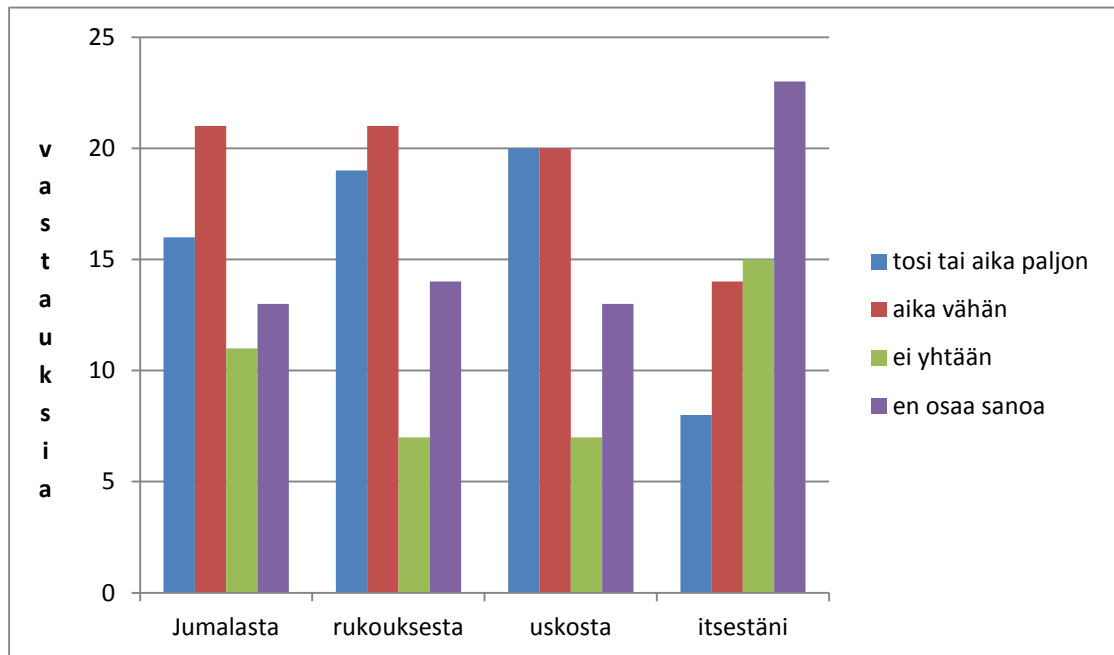
Suurin ero ryhmien välillä oli odotetusti diakoniatyön kohdalla. Ryhmän 1 ohjelma oli painottunut diakoniatyöhön. Muilla ryhmillä ei ollut seurakuntajakson aikana puhetta diakoniasta eivätkä diakoniatyöntekijät olleet ryhmän tapaamisissa mukana. Ryhmän 1 25 vastaajasta kaksi vastasi oppineensa diakoniatyöstä tosi paljon ja kahdeksan aika paljon. Ryhmästä 2 vain kolme 22:sta ja ryhmästä 3 kaksi 18:sta vastasi oppineensa aika paljon diakoniatyöstä.

KUVIO 5. Oppimiskokemukset seurakunnan toiminnasta

Jokaisella ryhmällä oli yhden tapaamisen aiheena nuorisotyö (tutustuminen nuorisotilaan) ja yhden tapaamisen aiheena musiikki (uruista gospeliin -ilta). Kestoltaan samantipuiset tapaamiset tuottivat täysin erilaisen kokemuksen oppimisesta. Äsken jo todettiin, että nuorisotyöstä saattoi oppia konkreettisia asioita, kuten missä nuorisotila on ja milloin se on auki. Oppimiskokemuksesta saattoi tehdä mieleenpainuvan myös vuorovaikutuksellinen toiminta. Useimmiten nuorisotyöhön tutustumiseen Vaasan suomalaisessa seurakunnassa kuuluu esimerkiksi isosten haastatteleminen. Vuorovaikutuksen lisäksi nuoret kohtaavat siis oman ikäisiään ”seurakunnan edustajia”.

Kuviossa 6 nähdään miten nuoret kokivat oppineensa Jumalasta, rukouksesta, uskosta ja itsestään. Pystyakselin arvot kertovat jälleen vastausten määrän.

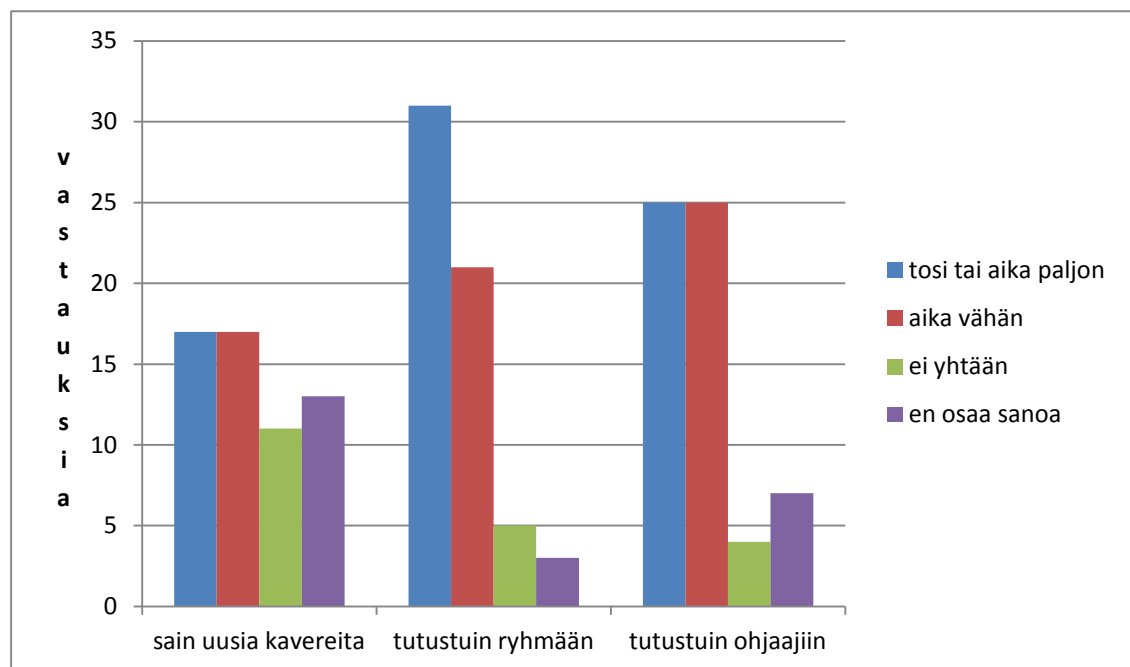

KUVIO 6. Oppimiskokemukset Jumalasta, rukouksesta, uskosta ja itsestä

Abstraktimmista asioista, kuten Jumalasta, rukouksesta, uskosta ja itsestään nuoret olivat oppineet hieman vähemmän kuin konkreettisemmista seurakunnan tapahtumiin ja työhön liittyvistä asioista. Näistä aiheista ei varsinaisesti opetettu seurakuntajakson aikana yhdessäkään tutkimukseen osallistuvassa ryhmässä. Melkein kolmasosa koki kuitenkin oppineensa esimerkiksi uskosta, rukouksesta ja Jumalasta tosi tai aika paljon. Murtosen (2009, mm. 348) mukaan hyvin monenlaiset ja pienetkin asiat vaikuttavat ihmisen uskonnolliseen kasvuun. Sekä muodollisella että epämuodollisella opetuksella on paikkansa. Rippikoulussa nuori käsittelee eri elämäntilanteissa omaksumiaan käsitteitä Jumalasta, rukouksesta, uskosta ja muusta uskonnollisuuteen liittyvästä. Rippikoulussa ei vain opeteta tietoja, vaan tehdään myös taitoja tutuksi, tarjotaan samaistumiskohteita ja madalletaan kynnyksiä seurakuntaan. Rippikoulu tarjoaa nuorille sosiaali-

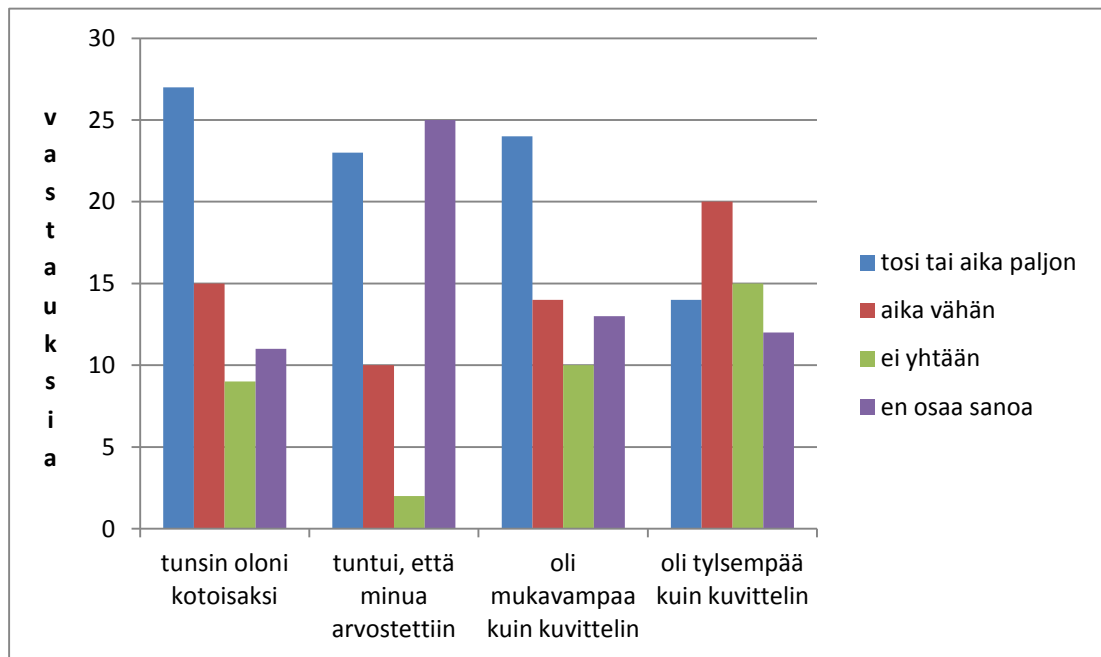
sesti sallitun mahdollisuuden puhua julkisesti uskonnosta. (ks. myös Innanen 2009, 363.) Nuorten aikaisemmat kokemukset ja seurakuntajaksolla heränneet kysymykset olisi tärkeää ottaa entistä paremmin huomioon. Reflektointia lisäämällä saattaisi myös nykyistä useampi nuori saada kokemuksen oppimisesta ja oivaltamisesta.

Kuviossa 7 tarkastellaan nuorten sosiaalisia kokemuksia seurakuntajaksolta. Moni nuori mainitsi toiveissaan, että haluaisi tutustua jakson aikana uusiin ihmisiin.

KUVIO 7. Kokemukset tutustumisesta seurakuntajaksolla

Vain yksi nuori vastasi saaneensa jakson aikana tosi paljon kavereita. 16 nuorta vastasi saaneensa aika paljon ja 17 aika vähän kavereita. 11 vastaajaa sen sijaan ei saanut yhtään uusia kavereita. Moni vastasi myös ”en osaa sanoa”. Muutamat nuoret olivat lisänneet sarakkeen perään sanan ”vielä”. Joko he tulkitsivat kysymyksen koskemaan koko rippikoulua eli myös edessä olevaa leirijaksoa tai sitten he ehkä pohtivat, että aika näyttää, moniko uusista tuttavuuksista jää pysyviksi kavereiksi. Tunnelma seurakuntajaksolla koettiin melko positiiviseksi, kuten kuviosta 8 näkyy.

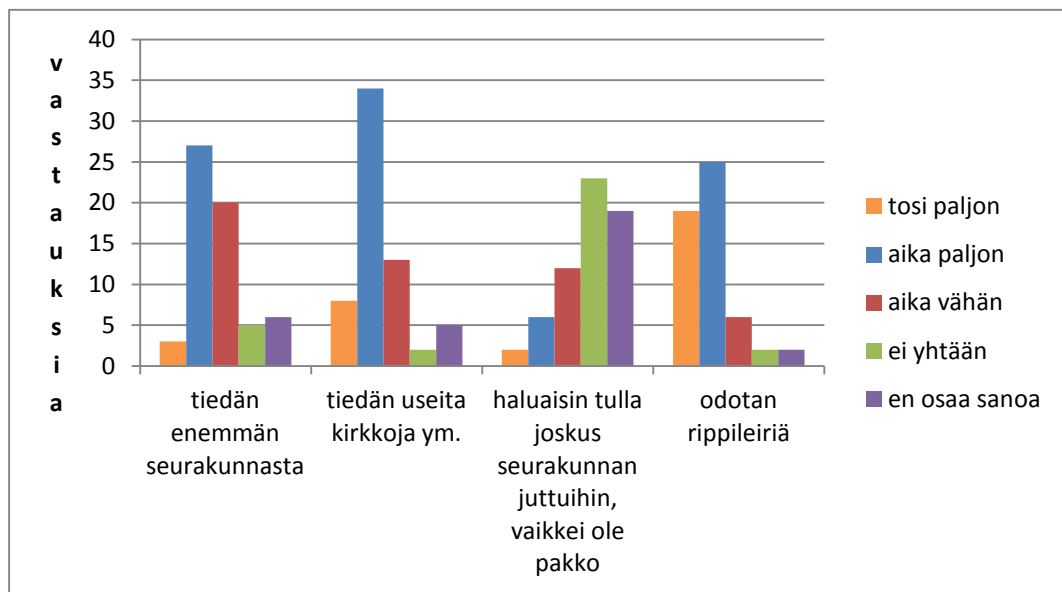

KUVIO 8. Kokemus viihtymisestä seurakuntajaksolla

Nuorten vastausten perusteella seurakuntajaksolla suurin osa (27) tunsivat olonsa kotoisaksi ja kolmasosa koki aika paljon arvostusta. Jakson aikana oli 24 nuoren mielestä aika paljon mukavampaa, kuin alun perin kuvitteli ja 35 mielestä aika vähän tai ei yhtään tylsempää, kuin oli odottanut. Yhdeksän ei tuntenut oloaan yhtään kotoisaksi ja 14 vastasi, että oli tosi paljon tai aika paljon tylsempää, kuin mitä kuvitteli.

Ryhmien välillä oli joissain vastauksissa eroja. Esimerkiksi ryhmästä 1 kahdeksan vastaajaa ei saanut yhtään kavereita ja seitsemän ei tuntenut oloaan yhtään kotoisaksi. Kuitenkin sanallisissa kysymyksissä ryhmästä 1 yhdeksän oli pitänyt siitä, että sai jakson aikana olla kavereiden kanssa tai sai uusia kavereita. Oli mukavampaa / tylsempää -kysymyksissä ei ollut suurta ryhmien välistä eroa, mutta ryhmän 3 vastaajat kokivat useimmin saaneensa ”aika paljon” kavereita sekä tutustuneensa rippikouluryhmään ja ohjaajiin. Ryhmästä 3 myös yli puolet vastaajista koki, että heitä arvostettiin ”aika paljon” ja he tunsivat olonsa kotoisaksi. Sanallisissa kysymyksissä tämän ryhmän vastaukset olivat kuitenkin niukkoja.

Miten seurakuntajakso vaikutti nuoriin heidän omasta mielestään? Monivalintatehtävällä kysyttiin tiedon lisääntymistä seurakunnasta ja seurakunnan toimipaikoista sekä osallistumishalua seurakunnan toimintaan ja rippileiriin. Vastauksia vertaillaan kuviossa 9.

KUVIO 9. Tiedon ja osallistumishalun lisääntyminen seurakuntajaksolla

Tieto seurakunnasta ja seurakunnan kokoontumispaikoista oli lisääntynyt jakson aikana. Tältä osalta työntekijöiden asettama tavoite toteutui. Osallistumishalu seurakunnan tilaisuuksiin sen sijaan ei vahvistunut. Rippileiriä suurin osa kuitenkin odotti joko tosi paljon tai aika paljon. Merkittävää on, että eurooppalaisen tutkimuksen mukaan suomalaisista rippikoululaisista jopa puolet haluaa tulla mukaan seurakunnan toimintaan rippikoulun jälkeen (Schweitzer ym. 2010, 282). Vaasasta ei ole tiedossa täysin vastaavaa lukua, mutta vuosittain isoskoulutuksen aloittaa noin neljännes rippikoululaisista (Rippikoulun paikallisuunnitelma 2012 – 2014, 11). Todennäköisesti useampi on heti leirin jälkeen sitä mieltä, että haluaa tulla seurakunnan toimintaan mukaan. Leirin vaikutus on siis todella suuri verrattuna seurakuntajakson vaikutukseen.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Monta tavoitetta toteutui – toteutuiko osallisuus?

Kolmen rippikouluryhmän nuorilta ja ohjaajilta kerätty aineisto kertoo, että monet ohjaajien seurakuntajaksoille asettamat tavoitteet toteutuivat. Nuoret tutustuivat seurakuntaan ja kokivat sen tulleen ainakin vähän tutummaksi. Suurin osa koki oppineensa jumalanpalveluksesta aika paljon tai edes vähän. Erityisesti yksi ryhmä sai kokemuksia ja oppi myös diakoniatyöstä. Seurakunnan tilat tulivat tutummiksi. Suuri osa koki olonsa aika paljon tai edes vähän kotoisaksi ja koki arvostusta seurakuntajakson aikana. Usealla nuorella oli jakson aikana mukavampaa tai vähemmän tylsää, kuin oli ajatellut. Suurin osa vastaajista koki myös tutustuneensa rippikoulun ohjaajiin aika paljon tai edes vähän. Sen sijaan vaikeampaa on arvioida, ymmärsivätkö nuoret, että rippikoulua käydään elämää, ei itse rippikoulua varten. Jopa 14 vastaajaa 63:sta oli sitä mieltä, että seurakuntajakso oli tylsempää tai ”ei yhtään mukavampaa” kuin oli odottanut.

Vastausten perusteella seurakuntajakso ei lisännyt nuorten osallistumishalua seurakuntaan. Suurin osa nuorista ei haluaisi tulla mukaan seurakunnan toimintaan, ellei ole pakko. Melko moni vastasi myös ”en tiedä”. Kysymyksessä ei eroteltu seurakunnan toimintaa esimerkiksi isoskoulutukseen, nuorten toimintaan tai jumalanpalvelukseen, mikä saattaa vaikuttaa kielteiseen vastaukseen. On mahdollista, että seurakuntajakson lopulla nuoret ovat vielä epävarmoja siitä, onko sosiaalisesti hyväksyttävää tulla mukaan seurakunnan toimintaan muuten kuin rippikoulun, rippilahjojen ja pienen ”pakon” motivoimana. Tämä kertoo siitä, että kokemus osallisuudesta saattaa jäädä ohueksi eikä yhteisöä koeta tärkeänä.

Jumalanpalvelukseen ja yhteisöön liittyvät asiat hallitsivat nuorten mielikuvia seurakunnasta sekä ennen seurakuntajaksoa että sen jälkeen. Jakson jälkeen yhteisöön liittyviä asioita kuvattiin runsaammin ja monisanaisemmin kuin jakson alussa. Yhteisöön liittyviä asioita pidettiin myös useammin tärkeinä kuin jakson alussa. Jumalanpalvelukseen liittyviä kuvauksia oli nuorten vastauksissa eniten. Tämä kertoo tehtävässä olleiden jumalanpalvelusaiheisten kuvien suuresta määrästä, mutta myös siitä, että jumalanpal-

velus ja kirkko olivat nuorille valmiiksi tuttuja esimerkiksi koulu- ja joulukirkkojen ja kirkollisten toimitusten kautta. Jumalanpalvelukseen liittyvät asiat myös oudoksuttivat ja turhauttivat nuoria. Jumalanpalvelukseen liitettyjä outoja asioita oli seurakuntajakson jälkeen vielä enemmän kuin ennen jaksoa.

Seurakuntajaksot painottuivat jumalanpalvelukseen, ja jakson aikana nuoret saivat niistä paljon kokemusta. Monet asiat eivät kuitenkaan olleet ”aunneet” vaan tuntuivat käsittelemättömiltä ja turhilta. Jumalanpalvelukseen liittyvät asiat tuntuvat olevan kaukana nuorten elämästä. Rippikoulun opetuksen pitäisi lähteä liikkeelle nuorten elämän kontekstista. Nuorten kannalta mielekkään toiminnan järjestäminen oli myös työntekijöiden tavoitteena. Niemelän (2002) tutkimuksessa todettiin, että jos nuoret saisivat päättää rippikoulun sisällöstä, oppitunnit saatettaisiin jättää kokonaan pois. Silloin toiminta ei enää vastaisi rippikoulun tarkoitusta. Opetusta ei voi ottaa rippikoulusta pois, mutta opettamisen tapoihin voi kiinnittää huomiota.

Jumalanpalveluksessa nuoria ihmetyttivät sekä ulkoiset että sisällölliset asiat. Erityisesti pitkät puheet koettiin oudoiksi tai turhiksi. Tähän varmasti voi moni aikuinenkin – jopa aktiiviseurakuntalainen – yhtyä. Jumalanpalveluksen ”kriisi” ei liity vain rippikoulutyöhön vaan se on pitkään ollut kysymysmerkki koko kirkolle. Jumalanpalvelus kaipaa uudistamista. On kuitenkin vaikea tietää, millainen uudistaminen palvelisi seurakuntaa parhaalla tavalla. Esimerkiksi pelkkä muodon tai musiikin uudistaminen ei lisää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Jos taas ihmisessä syntyy oivallus Pyhän kohtaamisesta, saatetaan ”vanhanaikainenkin” jumalanpalvelus puhutella. Oivalluksen syntymiseen tarvitaan kuitenkin pysähtymistä. Olisi tärkeää, että nuorilla olisi mahdollisuus sanoa ääneen outoina ja turhina pitämiään asioita ja pukea ihmetystään kysymyksiksi. Yhtä tärkeää olisi kuulla nämä kysymykset ja etsiä vastauksia yhdessä. Tämä lisäisi myös nuoren osallisuutta rippikouluryhmässä sekä osallisuuden mahdollisuuksia ja valmiuksia seurakunnassa.

8.2 Osallisuuden edellytykset seurakuntajaksolla

Teoriaosuudessa esiteltiin Elina Nivalan (2008, 168) määrittelemiä osallisuuden edellytyksiä. Niitä ovat yhteisön tarjoamat osallisuuden mahdollisuudet, kansalaisen – tai tässä yhteydessä rippikoululaisen valmiudet, osallistuminen sekä kokemus kuulumisesta yhteisöön. Seuraavaksi tarkastellaan näiden neljän perustekijän toteutumista tutkimukseen osallistuneiden ryhmien seurakuntajaksolla.

Osallisuuden mahdollisuudet. Osallisuus oli vahvasti läsnä työntekijöiden asettamissa tavoitteissa ja kuvauksissa ihanneseurakuntajaksosta. Osallisuutta tukevia menetelmiä pyrittiin myös käyttämään. Osallisuuden mahdollisuuksia pyrittiin luomaan tavoitteissa sekä käytännössä. Jokaisessa ryhmässä nuorille annettiin muutamien tapaamisten suhteen valinnanvapautta. Toimintamahdollisuuksia oli erityisesti ryhmässä 1 ja 3. Ryhmässä 2 ne jäivät vähäisiksi, vaikka alkuperäisiin suunnitelmiin kuului myös toiminnallista osallistumista. Osallisuuden mahdollisuuksiin kuuluu myös se, että lähiympäristö tunnustaa yksilön oikeuden olla toimija. Yksilön on tunnistettava mahdollisuutensa vaikuttaa. Nuorten äänen kuuleminen ja vuorovaikutus ovat tässä merkittäviä tekijöitä. (Kiilakoski 2007, 73.) Ryhmät 1 ja 3 pyrkivät kuulemaan nuoren ääntä nuorille annetun kirje tehtävän avulla. Ryhmässä 3 vuorovaikutusta lisäsi myös facebook-ryhmä. Henkilökohtaisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen toteutunutta määrää ja vaikuttavuutta on tämän tutkimusaineiston perusteella vaikea arvioida. Vuorovaikutus ei seurakuntajaksolla ole pelkästään rippikoulun ohjaajien ja ryhmän välistä. Oma merkityksensä on myös sillä, miten muut seurakuntalaiset, tai nuorten sanoin ”oudot seurakuntatyypit”, nuoriin suhtautuvat.

Rippikoululaisen valmiudet. Nuorten ottaminen mukaan rippikouluopetuksen suunnitteluun kuuluu Rippikoulusuunnitelma 2001:n pedagogisiin tavoitteisiin. Rippikoululaiset tarvitsisivat kuitenkin lisää valmiuksia voidakseen käyttää hyväkseen osallisuuden mahdollisuuksia. Tutkimuksen tulosten mukaan nuorten on melko vaikea sanoittaa odotuksiaan seurakuntajaksolle. Ehkä nuorilla ei ollut kunnollista käsitystä siitä, mitä seurakuntajaksolta voi ylipäättään toivoa. Suuri osa nuorista ei osannut myöskään kuvailla, mistä oli jakson aikana pitänyt tai mistä ei. Nivalan (2008, 170) mukaan ihminen tarvitsee sosiaalisia taitoja sekä asenteellisia valmiuksia voidakseen osallistua. Sosiaalisia taitoja nuori opettelee paljon sekä kotona että koulu- ja harrastusmaailmassa. Nuoren

elämänpiiri vaikuttaa myös asenteiden avoimuuteen sekä aloitteellisuuteen ja kiinnostukseen ympäröivästä maailmasta. Jos nuorella ei ole näitä valmiuksia, se näkyy esimerkiksi passiivisuutena ja sulkeutuneisuutena. Asenteellisia valmiuksia voidaan pyrkiä vahvistamaan seurakuntajaksolla esimerkiksi innostamisen, turvallisen ilmapiirin ja ystävällisen vuorovaikutuksen keinoin. Myös pelit, leikit ja muu yhteistoiminta vahvistavat valmiuksia osallistumiseen ja osallisuuteen (Nivala 2008, 289).

Osallistuminen. Osallistumista eli toiminnallista ja sosiaalista läsnäoloa (Nivala 2008, 170–171) tapahtui kaikkien ryhmien seurakuntajaksossa. Osallistumisen aste (Flöjt 1999, Thitz 2011) vaihteli vastaanottamisen, kantaa ottamisen ja toteuttamisen välillä. Joihinkin tilaisuuksiin, kuten musiikki-iltaan tai moneen jumalanpalvelukseen, nuoret osallistuivat vastaanottajina. Nuorisotyöhön tutustuminen vaati nuorilta vuorovaikutusta, aktiivisuutta ja kantaa ottamista. Jumalanpalveluksen tehtävissä toimiminen, kuten Raamatun tekstin lukeminen, vaati nuorilta vastuullista käytöstä ja oman tehtävän hoitamista. Siinä ei kuitenkaan tarvittu toiminnan määrittelyä, suunnittelua tai arviointia. Tehtävä annettiin nuorille valmiina. Sen sijaan itsenäinen lähimmäisen auttaminen vaati kaikkea edellä mainittua, sillä nuori oli itsenäisesti vastuussa tehtävän suunnittelusta ja suorittamisesta. Hänen piti myös raportoida tehtävästä.

Yllättävää oli, että nuoret eivät noteeranneet osallistumista vastauksissaan. Osallistumiseen liittyviin tehtäviin viitattiin vain muutamissa vastauksissa epäsuorasti. ”Pidin siitä, että oli myös muutama oikea tapaaminen eikä vaan niitä kirkkoja”, todettiin erään tytön vastauksessa. Miksi osallistumisesta ei jäänyt nuorille merkittävää kokemusta? Eikö osallistumisen aste ollut tarpeeksi vahva? Tulos saattaa kertoa myös reflektoinnin puutteesta. Ehkä kokemus osallistumisesta ”meni ohi”, eikä nuori tullut tietoiseksi siitä, mitä oli juuri oppinut. Saattaa myös olla, että koulumaisessa vastaustilanteessa toiminnalliset kokemukset eivät tulleet mieleen. Eräässä toisessa yhteydessä aktiivisesti seurakunnan nuorisotoiminnassa käyvältä nuorelta kysyttiin osallistumisesta jumalanpalvelukseen. Hän totesi, ettei koskaan käy kirkossa. Kuitenkin hän osallistui lähes joka kuukausi nuorten messuun ja usein toimi siellä myös vastuutehtävissä. Nuori ei vain mieltänyt mukavaa nuorten messua jumalanpalvelukseksi. Ehkä rippikoululaisetkaan eivät mieltäneet toiminnallisia tapahtumia seurakuntajaksoksi. Niemelän (2002) tutkimuksessa on vastaava tulos oppituntien osalta.

Kokemus kuulumisesta yhteisöön. Neljättä osallisuuden edellytystä, kokemusta yhteisöön kuulumisesta, on vaikein arvioida. Se on myös edellytyksistä tärkein, sillä siihen kiteytyy koko osallisuuden kokemus. Vaikka muut osallisuuden edellytykset toteutuisivat, ihminen voi kokea itsensä ulkopuoliseksi. (Nivala 2008, 172.) Kokemus on aina henkilökohtainen eikä sitä voi arvioida ulkoapäin. Tässä tutkimuksessa nuoret kokivat ainakin osittain tutustuneensa ryhmään ja ohjaajiin. Yhteenkuuluvuuden tunne oli alkanut syntyä. Rippikoululeiriä odotettiin myös pääasiassa innokkaasti. Osallistumishalu seurakunnan tapahtumiin oli kuitenkin hyvin vähäistä. Tutkimuksessa ei mitattu nuorten sitoutumista seurakunnan arvoihin tai periaatteisiin, mikä olisi osaltaan voinut kertoa nuorten kokevan seurakunnan tärkeäksi. Monissa vastauksissa, joissa kuvattiin mikä seurakunnassa on tärkeää, kuului ulkopuolisuus. Nuoret vastasivat, minkä he ajattelivat olevan joillekin seurakunnassa tärkeää, mutta he eivät tuntuneet olevan aina itse sitä mieltä.

Nivalan mukaan kokemuksellinen suhde näkyy lojaalisuutena ja solidaarisuutena yhteisön jäseniä kohtaan (Nivala 2008, 171). Nuorten lojaalisuutta on vaikea arvioida tämän aineiston perusteella. Ainoastaan muutamasta vastauksesta sitä voisi tunnustella: Melko monet nuoret vastasivat, että seurakuntajakson aikana he olivat tutustuneet rippikoulun ohjaajiin. Jakson lopussa täytetyssä sarjakuvatehtävässä ”papin” tai ”ohjaajan” puheenvuorot olivat hyvin inhimillisiä. Vastauksista välittyi ymmärrys työntekijöiden haastavaa tehtävää kohtaan. Sarjakuvatehtävän ”rippikoululaiset” kävivät usein myös keskustelua, jossa toinen suhtautui kielteisesti seurakuntajaksoon tai jumalanpalvelukseen ja toinen suhtautui kannustavasti tai myönteisesti. Osoittivatko nuoret näillä vastauksilla lojaalisuutta ja ymmärrystä rippikoulunsa ohjaajia kohtaan? Merkille pantavaa on myös ryhmä 3:n vastaukset, joissa nuoret olivat vastanneet hieman muita ryhmiä useammin kokeneensa olonsa kotoisaksi tai arvostetuksi jakson aikana. Oliko taustalla aito kokemus vai vastasivatko nuoret positiivisesti siksi, että kyselyn teettäjä oli ryhmän oma ohjaaja? Ja toisaalta, vaikka vastaukset olisivatkin ”mielistelyä”, kertoisiko se siltikin lojaalisuudesta? Ryhmän 3 erityispainotuksena oli yksilöiden kohtaaminen. Vastaukset voivat kertoa myös kohtaamisen onnistumisesta ja merkityksestä.

8.3 Yhteyden kokemisen onnistumiset ja esteet

Onko seurakuntayhteyden kokeminen mahdollista seurakuntajaksolla? Kuten jo aikaisemmin on todettu, seurakuntayhteys on vaikeasti määriteltävä asia. Edellisessä kappaleessa kuvattu kokemus yhteisöön kuulumisesta vastasi jo varmasti osittain kysymykseen. Rippikoulusuunnitelmassa ja kirkon strategioissa seurakuntayhteyttä kuvataan välillä ruusuisesti. Kasvatuksen suuntaviivoissa esimerkiksi todetaan: ”Mahdollistamme jokaisen kasvua omana itsenään, lähimmäisenä ja yhteisönsä jäsenenä.” Työntekijöiden kuvaamissa ihanneseurakuntajaksoissa oli hyvin paljon samaa kuin kasvatuksen linjauksessa ja Rippikoulusuunnitelma 2001:n periaatteissa. Mutta toteutuvatko kauniit ajatukset nuoren subjektiudesta, yksilön henkilökohtaisen kasvun tukemisesta ja yhteisöllisyydestä? Vai toteutetaanko seurakuntajaksoa ”niin kuin aina ennenkin”, merkintöjä keräämällä ja jumalanpalveluksissa istumalla? Kaikkien tavoitteiden toteuttaminen on hyvin haastavaa, varsinkin jos nuorten toiveet ovat ristiriidassa aikuisten tavoitteiden kanssa. Seurakuntajaksoa suunniteltaessa olisi varmasti hyvä kiinnittää huomiota seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä seurakuntajaksolla edistää nuorten toivomaa sosiaalisuutta, tutustumista ja kavereiden kanssa olemista?
2. Mitkä menetelmät vastaavat yhteisöllisyyden ja osallisuuden haasteisiin?
3. Miten nuorten oppimista voisi edistää?

Vastauksia voi löytyä myös miettimällä toiselta kannalta: Mikä seurakuntajaksolla estää yhteyden kokemista, motivaation kasvamista tai oppimista?

Kaikkia rippikoululaisia koskevat massatapaamiset voivat vahvistaa nuoren samaistumista rippikoululaisten suureen joukkoon. Vuorovaikutus on niissä kuitenkin helposti vähäistä. Vahvaa vuorovaikutusta syntyy parhaiten ryhmän omissa tapaamisissa, mutta silloin yhteys muuhun seurakuntaan voi jäädä ohueksi. Nuoria ei pidä kasvattaa kuppikuntaisuuteen. Joutuminen aivan vieraaseen ympäristöön ja kulttuuriin heti rippikoulun alussa ei myöskään ole hyvä lähtökohta. Liian oudoksi ja turhaksi koetut asiat eivät kasvata motivaatiota. Toisaalta kristillinen kulttuuri ja jumalanpalveluksen symboliikka eivät koskaan avaudu, jos niistä ei opeteta jotain.

Ristiriitaiset odotukset luovat haasteita tavoitteiden asettamiselle. Viisasten kiveä ei asiaan tämän opinnäytetyön pohjalta löydy, mutta muutama asia aineistosta kuitenkin nousee Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikoulutyöntekijöiden pohdittavaksi.

1. Monet rippikoululaiset tulevat seurakuntajaksolla itselleen outoon tilanteeseen ja ympäristöön. He saattavat kokea seurakunnan tilat vierailiksi eivätkä he tunne seurakunnan työntekijöitä. Uskonnollisen puheen kuuleminen ja ”uskovaisten” kohtaaminen saattaa tuntua oudolta. Tämä herättää nuorissa hämmennystä ja jännitystä. Se, miten nuori kohdataan seurakuntajakson tilanteissa, on merkittävää. Seurakuntajaksoa kehitettäessä on pohdittava, onko jakson aikana mahdollista lisätä vuorovaikutusta. Voivatko nuoret kokea ryhmän ja ryhmän ohjaajien sekä ryhmän keskinäisen vuorovaikutuksen perusteella olevansa tärkeitä? Vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä. Vuorovaikutuksessa voisi myös hyödyntää sosiaalisen median tuomia mahdollisuuksia.
2. Tutkimukseen osallistuneiden ryhmien ohjelmassa oli useita osallistumiseen perustuvia metodeja. Kuitenkaan osallistumisesta tai toiminnasta ei tutkimuksen perusteella jäänyt nuorille paljoakaan mieleen. Hyvä opetus menee ikään kuin hukkaan, jos nuori ei tule tietoiseksi oppimastaan. Pohdittavaksi jää, toisiko tapoamisten, oppimishetkien ja jumalanpalvelusten yhteinen tarkastelu lisää sisältöä seurakuntajaksoon. Löytyykö reflektiolle tilaa ja mahdollisuuksia seurakuntajaksolla? Reflektio saattaisi auttaa siihen, että nuorten oudoiksi ja turhiksi koekemat asiat löytäisivät muotonsa kysymyksinä ja tuottaisivat oivalluksia.
3. Tutkimuksen aineiston perusteella jumalanpalvelus oli nuorille ennestään tuttua, mutta se koettiin oudoksi, turhaksi ja pitkästyttäväksi sekä ennen jaksoa että sen jälkeen. Jumalanpalvelusopetus on yksi seurakuntajakson haastavimmista aiheista. Siksi siihen tulisi kiinnittää huomiota. On tärkeää pohtia, millainen jumalanpalvelusopetus vahvistaa nuorten myönteistä kuvaa jumalanpalveluksesta ja vastaa nuorten omiin kysymyksiin. On myös pohdittava, onko seurakuntajakson rakenteessa muokkaamisen varaa. Vastaako jakson rakenne tavoitteita? Lähdetäänkö seurakuntajaksolla liikkeelle nuorten kannalta helpoista vai vaikeista asioista?
4. Vaikka tässä opinnäytetyössä ei ollut kyse varsinaisesta kehittämistutkimuksesta, voidaan tutkimus nähdä osana kehittämisen sykliä. Tutkimukseen osallistu-

neiden ryhmien kokemuksia voidaan käyttää apuna uutta seurakuntajaksoa suunnitellessa. Vaasan suomalaisessa seurakunnassa olisikin hyvä käydä keskustelua siitä, miten hyväksi koetut menetelmät löytäisivät paikkansa jatkossa. Yhteisessä arvioinnissa voisi miettiä, mitkä menetelmät sopisivat kaikkien ryhmien käytettäväksi. Voisiko esimerkiksi diakoniatehtävä kuulua jokaisen ryhmän ohjelmaan? Entä voisiko sosiaalinen media kuulua automaattisesti seurakuntajaksoon? Tutkimuksen perusteella isosten leireille hakemisen ja valinnan aikataulua tulisi muuttaa niin, että isokset pääsisivät mukaan ryhmiin jo seurakuntajaksolla. Oma kysymyksensä on, miten isosia voisi motivoida mukaan seurakuntajaksoon ja voisiko mukanaolosta palkita jotenkin? Tutkimus nostaa esiin myös kysymyksen siitä, kannattaisiko seurakuntajaksolla satsata massatapahtumien sijasta pienryhmätoimintaan.

8.4 ”Kuha hänes’ o”

Isäni äiti, eli mumma, oli kotoisin Kurikasta, Pohjanmaalta. Hän kertoi joskus tarinaa hankalasta vasikasta. Vikuri vasikka ei suostunut syömään apetta, jota mumma yritti sille ämpäristä syöttää. Vasikka teutaroi niin, että lopulta ämpäri kaatui vasikan päähän ja ape valui pitkin kaulaa. Silloin mumma tuumasi työnsä tehdyksi ja totesi: ”Kuha hänes’ o.”

Isoäidin tarina tiivistää mielestäni koomisen riipaisevalla tavalla kasvattajan arkitodellisuuden. Kasvatus kiteytyy pitkälti kasvattajan aktiivisuuteen, motivaatioon ja valmiuksiin. Rippikoulussa yksittäisellä ohjaajalla ja yhdessä muodostetulla rippikouluryhmän opettajatiimillä on suuri valta vaikuttaa rippikoulun – siis myös seurakuntajakson – sisältöön. Rippikoulusuunnitelma 2001 antaa rippikoululle puitteet. Vaasan suomalaisessa seurakunnassa seurakuntajakson puitteiksi on määritelty tietty määrä kokoontumisia. Loppu on opettajien käsissä: nähdäkö vaivaa vai todetako: ”Kuha hänes’ o”. Mahdollisuudet ovat monet, vaikka käytettävissä olevat resurssit omalta osaltaan rajaavat mahdollisuuksia. Työyhteisön tehtävä on pohtia resurssien riittävyyttä. Rippikoulutiimin tärkeimmäksi tehtäväksi sen sijaan jää miettiä, mikä on seurakuntajakson tavoite ja vastaako tiimin suunnittelema ohjelma tavoitetta. Tiimille annettu valta ja vapaus ovat toi-

saalta hyviä, sillä jokainen työntekijä toteuttaa työtään omien resurssiensa puitteissa. Mutta olisiko Vaasan suomalaisessa seurakunnassa hedelmällistä mieltä yhdessä tavoitteita sekä menetelmiä, joilla seurakuntajakson sisältö vastaisi yhä enemmän seurakunnan strategiassa mainittuihin osallisuuteen sekä jumalanpalveluksen vahvistamiseen?

8.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen yhtenä juonteena oli toteuttaa kolme erilaista seurakuntajaksoa ja tutkia näiden jaksojen eroa. Ryhmien erot jäivät lopulta melko pieniksi ja ryhmien ohjelmissa oli vain muutamia erityispiirteitä. Yhden ryhmän painopiste ei toteutunut ollenkaan. Toisaalta tutkimuksen tulokset ovat paremmin yleistettävissä Vaasan suomalaisen seurakunnan muihin rippikouluryhmiin, kun tutkimusryhmien jaksot eivät poikenneet paljoa muiden ryhmien seurakuntajaksoista. Nuorten vastauksissa ryhmien erityispiirteet eivät näkyneet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Esimerkiksi ryhmässä 1 nuoret olivat oppineet muita ryhmiä enemmän diakoniasta. Diakoniatehtävää ei kuitenkaan mainittu nuorten vastauksissa, vaikka ohjaajien mielestä tehtävä oli onnistunut ja heidän arvionsa mukaan nuoret pitivät tehtävästä. Jotta nuorten vastauksista olisi saatu tarkempia ryhmän tapahtumiin liittyviä vastauksia, kysymykset olisi pitänyt räätälöidä erikseen kullekin ryhmälle. Ennen vastaamista olisi voinut palauttaa mieleen, mitä jakso pitikään sisällään. Rippikoululaisten odotusten ja kokemusten vertailtavuutta haittaa se, että osa nuorista oli poissa ensimmäisestä tai viimeisestä tapaamisesta eli ryhmien koostumus ei ollut alku- ja loppukyselyssä identtinen.

Kaikissa vastaustilanteissa ei ollut mahdollista järjestää nuoria istumaan etäällä toisistaan, joten on mahdollista, että he ovat katsoneet tai kopioineet toistensa vastauksia. Vastaaminen oli nuorille vapaaehtoista. Vastaustilanteessa korostettiin, että vastaukset tulevat vain tutkimuksen tekijän käyttöön, eikä vastauslomakkeita näytetä esimerkiksi ryhmän omille rippikouluopettajille. Poikkeuksena tästä oli ryhmä 3, jossa tutkimuksen tekijä oli itse ohjaajana. On mahdollista, että nuoret vastasivat joihinkin kysymyksiin tietyllä tavalla miellyttääkseen tai ärsyttääkseen omaa ohjaajaa. Kysymyslomakkeissa kysyttiin myös nimeä, jotta alussa ja lopussa tehdyt vastauslomakkeet voitiin koodata

vertailua varten. Nimen kirjoittaminen saattoi hillitä asiattomia vastauksia, tai toisaalta vaikeuttaa rehellisen negatiivisen palautteen antamista (vrt. Niemelä 2002, 57–58).

Nuorille suunnatussa kyselyssä on haasteena motivoida vastaajat kertomaan omia mielipiteitään. Nuorten kirjoittamat vastaukset voivat olla niukkoja. Tässä tutkimuksessa kuvatehtävä aktivoi nuoria kertomaan seurakunnasta, mutta kuvat saattoivat myös ohjata nuorten ajatuksia. Kuvista suurin osa liittyi kirkkoon ja jumalanpalvelukseen. Kuvien valinta olisikin voinut olla monipuolisempaa ja tarkemmin mietittyä. Niissä olisi voinut näkyä muitakin seurakunnan tiloja kuin kirkkosaleja. Kuvat olisivat voineet kertoa myös monipuolisemmin seurakunnan toiminnasta.

Myös sarjakuvatehtävä liittyi kirkkoon ja jumalanpalvelukseen. Toisaalta vastaukset kuvasivat nyt monipuolisesti nuorten ajatuksia jumalanpalveluksesta, mutta käsitys seurakunnasta saattoi jäädä niiden takia yksipuoliseksi. Vaihtoehtona sarjakuvalla mietittiin piirustustehtävää, jossa olisi pitänyt piirtää kuva jostain seurakuntajakson tapahtumasta. Ennen jaksoa nuorten olisi ollut varmasti vaikeaa tietää, mitä jakso voisi sisältää. Jakson jälkeenkin piirtäminen olisi saattanut tuntua nuorista vaikealta. Nuorten kanssa on haastavaa löytää työskentelytapoja, jotka motivoisivat vastaamaan ja antaisivat tilaa omien ajatusten kertomiselle, mutta eivät kuitenkaan olisi liian vaikeita.

Kysymys osallistumishalusta ”seurakunnan juttuihin” oli melko epämääräinen. Alle kymmenen nuorta halusi tulla seurakuntajakson jälkeen mukaan seurakunnan toimintaan. Tulos on täysin erilainen kuin esimerkiksi eurooppalaisesta rippikoulututkimuksesta saatu tulos ja se poikkeaa myös vaasalaisesta todellisuudesta, jossa noin neljännes rippikoululaisista tulee mukaan seurakunnan toimintaan rippikoulun jälkeen. Kysymys olisi voinut tuottaa toisenlaisia tuloksia, jos siinä olisi eritelty esimerkiksi nuortenilta, isoskoulutus, leiritoiminta tai jumalanpalvelus.

Työntekijöitä osallistui tutkimukseen seitsemän. Vaasan suomalaisen seurakunnan työntekijöillä saattaa olla tiedossa, mitkä ryhmät osallistuivat tutkimukseen. Tältä osin ryhmien ohjaajien henkilöllisyys saattaa olla arvattavissa. Työntekijöiden kokemuksia seurakuntajakson onnistumisesta olisi voinut kysyä tarkemmin. Työntekijöitä olisi voinut esimerkiksi pyytää arvioimaan jakson tapaamisia ja tilanteita yksityiskohtaisemmin sekä kuvaamaan, millaisia metodeita opetuksessa ja tapaamisissa käytettiin. Työntekijöiden yhteispalavereissa tutkija teki muistiinpanoja. Palaverit olisi voinut toteuttaa ryh-

mähaastatteluna ja nauhoittaa. Tällöin tutkijalle olisi jäänyt aikaa keskittyä paremmin keskusteluun ja tehdä tarkempia kysymyksiä.

Kvalitatiivisella tutkimuksella saatuja tuloksia ei yleensä pidetä yleistettävänä. Analyysin perusteella voi kuitenkin pyrkiä kertomaan jotain muustakin kuin pelkästä aineistosta. Aineistosta saatuja tuloksia voi näin suhteuttaa laajempaan kokonaisuuteen tai ilmiöön. (Alasuutari 1993, 210.) Tässä tutkimuksessa oli mukana kolme rippikouluryhmää Vaasan suomalaisen seurakunnan 16 ryhmästä. Laadulliseksi tutkimukseksi aineisto on kohtuullisen laaja ja sen pohjalta voidaan tehdä mahdollisesti myös yleistystä ainakin paikallisella tasolla. Vertailu kansallisiin ja kansainväliseen tutkimukseen antaa osviittaa tutkimuksen laajemmasta yleistettävyydestä.

Tutkijalle itselleen opinnäytetyöprosessi on ollut antoisa. Prosessi on antanut mahdollisuuden katsoa omaa tuttua työtä kauempaa. Osallisuudesta ja nuorisotyöstä kirjoitettuun teoriaan tutustuminen on auttanut arvioimaan omaa työtä ja synnyttänyt monia kehittämisideoita, jotka koskevat sekä seurakuntajaksoa että muuta kirkon nuorisotyötä. Voimavarojen ja ajan jakaminen sekä opiskeluun että työhön on ollut haastavaa. Käytännön syistä teoriaosuuden kirjoittaminen jäi lähes kokonaan opinnäytetyöprosessin loppupuolelle. Teoriaan perehtyminen ennen aineiston keräämistä olisi voinut antaa paremman pohjan kysymyslomakkeiden suunnittelulle. Opiskelun antama mahdollisuus yhdistää teoriaa ja käytäntöä oli kuitenkin erittäin mielekästä. Tutkijan seuraavana haasteena on tuoda tutkimustulokset ja kehittämisajatukset tietoon työyhteisössä.

Opinnäytetyö synnytti myös ajatuksia jatkotutkimuksista. Tässä, kuten muissakin rippikoulututkimuksissa on saatu selville, että nuorten odotukset rippikoulusta liittyvät sosiiaalisiin suhteisiin, yhteishenkeen ja yhdessäoloon. Olisi mielenkiintoista selvittää, toteutuvatko nämä odotukset jollain seurakuntajaksolla. Miten esimerkiksi seurakuntajakson jakaminen leirijakson molemmiin puoliin vaikuttaa? Millaisia opetusmetodeja eri seurakunnissa käytetään ja mitkä ovat nuorten kokemukset niistä? Onko jossain seurakunnassa kokemuksia siitä, että osallistumiseen perustuvat menetelmät vahvistaisivat nuorten tunnetta seurakuntaan kuulumisesta ja vahvistaisivat nuorten osallistumishalua seurakunnan toimintaan? Miten seurakunnissa huomioidaan työntekijöiden resurssit seurakuntajakson toteuttamiseen? Onko työntekijöillä tarvittavia mahdollisuuksia ja valmiuksia toimia kasvattajina ja kehittää rippikoulun seurakuntajaksoa tarkkailusta ja tutustumisesta kohti osallisuutta ja yhteyttä?

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Dunderfelt, Tony 1999. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.
- Elämä – Usko – Rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Helsinki: Kirkkohallitus, Kirkon kasvatustieteiden keskus
- Flöjt, Anu 1999. Nuoret ympäristön kehittäjinä. Nuorten Ääni – ryhmien menetelmäopas. Osallisuushanke. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Freire, Paulo 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Gretschel, Anu (toim.) 2002. Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, Suomen kuntaliitto.
- Gretschel, Anu 2007. Nuori – ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 243–262.
- Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2006. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä 2006: Tammi
- Helve, Helena 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista. Helsingin yliopiston uskontotieteen jaoston toimitteita 4. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helve, Helena (toim.) 1997. Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino, Helsinki University Press.

- Helve, Helena 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino, Helsinki University Press.
- Horelli, Liisa; Haikkola, Lotta & Sotkasiira, Tiina 2007. Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) 2007. Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 217–242.
- Hägglund, Tor-Björn; Pylkkänen, Kari & Taipale, Vappu 1979. Nuoruusiän kriisit. Jyväskylä: Gummerus.
- Hämäläinen, Juha & Kurki Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Hännikäinen, Maritta 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen, Maritta; Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 126–146.
- Innanen, Tapani & Niemelä, Kati 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Innanen, Tapani; Niemelä, Kati & Porkka, Jouko 2010. Confirmation Work in Finland. Teoksessa Schweitzer, Friedrich; Ilg, Wolfgang & Simojoki, Henrik (eds.) 2010. Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries. Gütersloher: Gütersloher Verlaghaus, 139–161.
- Katekismus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi. 2000. Vilppula: Edita.
- Kekäle, Jari 2006. Katsomossa vai yhteisössä? Teoksessa Koskenniemi, Erkki; Nisula, Timo & Vainio, Olli-Pekka (toim.) Kadonnut horisontti. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 219–238.
- Kiilakoski, Tomi 2007. Kasvu moneen suuntaan – kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) 2007. Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto

- / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 57–77.
- Kirkko 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2010:7. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press.
- Launonen, Pekka 2007. Kirkon nuorisotyö – hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 78–89.
- Lehtinen, Erno & Kuusinen, Jorma 2001. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.
- Liimatainen, Mari 2009. Opetuksen suunnittelu, toteutus ja ihanteet sotilasrippikoulussa. Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 128–143.
- Lundman, Jenny 2010. Tutkimus Vaasan suomalaisen seurakunnan rippikoululeireistä vuonna 2010. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Meidän Kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto, sarja C 2007. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Meidän Kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa laatinen työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus.

- Meidän kirkko. Kasvamme yhdessä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjaus 2015. 2008. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. 2011. Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015.
- Murtonen, Sari 2009. Rippikoulun merkitys nuoren aikuisen uskonnollisessa elämänsäkaudessa. Teoksessa Inananen, Tapani & Niemelä, Kati 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 329–349.
- Niemelä, Kati 2002. Hyvä rippikoulu. Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus. Kirkon tutkimuskeskus. Helsinki: LK-kirja /Lastenkeskus.
- Niemelä, Kati 2007. Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati 2010. Religious Change during Confirmation Time. Teoksessa Schweitzer, Friedrich; Ilg, Wolfgang & Simojoki, Henrik (eds.) 2010. Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries. Gütersloher: Gütersloher Verlaghaus, 244–243.
- Niemi, Kalevi 2007. Valistuseetos ja nuorisokasvatusliikkeiden ensimmäinen aalto. Teoksessa Hoikkala & Tommi; Sell, Anna (toim.) 2007. Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 44–56.
- Niemistö, Raimo 2004. Aikuinen nuorten ryhmän ohjaajana. Teoksessa Aaltonen, Heli; Pruuki Lassi & Saarainen Pekka 2004. Rippikoulun käsikirja. Jyväskylä: Kirjapaja, 69–99.
- Nissilä, Terhi 2008. Seurakuntanuorten orientaatiot rippikouluun ja seurakunnan toimintaan. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Uskonnonpedagogiikan Pro gradu –tutkielma.

- Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Snellman-instituutin A-Sarja 24/2008. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Oikarinen, Lauri 1998. Oppijat ja heidän elämäntilanteensa. Teoksessa Pyysiäinen, Markku & Seppälä, Jarkko (toim.) 1998. Uskonnonopetuksen käsikirja. Helsinki: WSOY, 157–197.
- Pettersson, Per & Simojoki Henrik 2010. Does Confirmation Work Contribute to Civil Society? Teoksessa Schweitzer, Friedrich; Ilg, Wolfgang & Simojoki, Henrik (eds.) 2010. Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries. Gütersloher: Gütersloher Verlaghaus, 265–275.
- Pruuki, Lassi; Tirri, Kirsi 2004. Mielekäs oppiminen rippikoulussa. Teoksessa Aaltonen, Heli; Pruuki Lassi & Saarainen Pekka 2004. Rippikoulun käsikirja. Jyväskylä: Kirjapaja, 35–53.
- Pruuki, Lassi 2009. Miten rippikoulussa opetetaan? Teoksessa Innanen & Niemelä 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.
- Pruuki, Lassi 2010. Rippikoulun pikkujättiläinen. Helsinki: LK-kirjat / Lasten keskus.
- Repo, Hannele 2002. Oppiminen rippikoulussa. Teoksessa Rippikouluopas II. Elämä, usko, rukous, seurakuntayhteys. Helsinki: Kirkkohallitus / Toiminnallinen osasto, 62–68.
- Schweitzer, Friedrich; Ilg, Wolfgang & Simojoki, Henrik (eds.) 2010. Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries. Gütersloher: Gütersloher Verlaghaus.
- Tamm, Maare 1988. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten keskus.
- Thitz, Päivi 2011. Välineitä osallisuuden vahvistamiseen seurakuntatyössä. Luento 12.10.2011. Järvenpää: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaasan suomalainen seurakunta 2011. Rippikoulun paikallissuunnitelma 2012–2014. Vaasa.

Vaasan suomalainen seurakunta 2011. Seurakuntaneuvoston pöytäkirja 1.6. 2011. Vaasa.

Vaasan suomalainen seurakunta 2011. Toimintasuunnitelma vuodelle 2012. Vaasa.

Yeung, Anne Birgitta 2002. Nuorten osallisuus vapaaehtoistoiminnassa ja seurakunnassa. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) 2002. Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, Suomen kuntaliitto, 76–89.

LIITTEET

LIITE 1: Kysymyslomake rippikoulun työntekijöille jakson alussa

1. Mikä on mielestäsi rippikoulun seurakuntajakson tavoite?

2. Miten tavoitteeseen mielestäsi päästään?

3. Kuvaile millainen on mielestäsi onnistunut rippikoulun seurakuntajakso.
(Kerro esimerkiksi mitä se sisältää? Miten nuoret toimivat? Mikä on oma tehtäväsi ja roolisi?)

4. Mitkä asiat mielestäsi vahvistavat nuoren kokemusta seurakunnan jäsenyydestä?

5. Mitkä asiat mielestäsi vahvistavat nuoren kristillistä identiteettiä?

6. Mikä seurakunnassa on sinulle tärkeää? Ympyröi sopiva vaihtoehto.

1 = ei lainkaan tärkeää 2= vähän tärkeää 3 = melko tärkeää 4 = hyvin tärkeää

a. yhteys toisiin kristittyihin	1	2	3	4
b. yhteys kolmiyhteiseen Jumalaan	1	2	3	4
c. Raamatun sanan kuuleminen	1	2	3	4
d. ehtoollinen	1	2	3	4
e. virret ja muu musiikki	1	2	3	4
f. konsertit ja muu kulttuuritarjonta	1	2	3	4
g. uskonasioista keskustelu	1	2	3	4
h. seurakunnan harrastusmahdollisuudet	1	2	3	4
i. ystävät	1	2	3	4

7. Minkä ajattelet olevan seurakunnassa tärkeää nuorille?

1 = ei lainkaan tärkeää 2= vähän tärkeää 3 = melko tärkeää 4 = hyvin tärkeää

a. yhteys toisiin kristittyihin	1	2	3	4
b. yhteys kolmiyhteiseen Jumalaan	1	2	3	4
c. Raamatun sanan kuuleminen	1	2	3	4
d. ehtoollinen	1	2	3	4
e. virret ja muu musiikki	1	2	3	4
f. konsertit ja muu kulttuuritarjonta	1	2	3	4
g. uskonasioista keskustelu	1	2	3	4
h. seurakunnan harrastusmahdollisuudet	1	2	3	4
i. ystävät	1	2	3	4

8. Millaisena pidät seurakuntajaksoa aiheutuvaa työmäärää?

a.rippikoulun seurakuntajakso ei juurikaan lisää työmäärää

b.jakso lisää työmäärää muutamia tunteja

c.jakso lisää työmäärää huomattavasti

d.jakso on kuormittava ja sitä on vaikea saada toteutettua

e.oma kommentti:

Jakson toteuttamisessa työtä lisäävät

1=paljon 2=jonkin verran 3=vähän 4=ei lainkaan

a. suunnittelu ja palaverit	1	2	3	4
b. ryhmän kanssa tapaaminen	1	2	3	4
c. iltatyöt	1	2	3	4
d. viikonlopputyöt	1	2	3	4
e. nuorten vastahankaisuus	1	2	3	4
f. korvaustehtävien keksiminen poissaolijoille	1	2	3	4
g. jokin muu, mikä				

TAUSTATIEDOT

- pappi
- nuorisotyönohjaaja
- kanttori
- diakoni/diakonissa

LIITE 2: Kysymyslomake työntekijöille jakson lopussa

1. Miten rippikoulun seurakuntajakson tavoite mielestäsi toteutui?

2. Mitkä asiat onnistuivat jakson aikana?

3. Mitkä asiat kaipaisivat vielä kehittämistä?

4. Mitä asioita haluaisit jatkossa säilyttää tästä seurakuntajaksosta?

5. Millaisena pidät seurakuntajaksosta aiheutunutta työmäärää?

- a. rippikoulun seurakuntajakso ei juurikaan lisännyt työmäärääni
- b. jakso lisäsi työmäärää muutamia tunteja
- c. jakso lisäsi työmäärää huomattavasti
- d. jakso oli kuormittava ja sitä on vaikea saada toteutettua
- e. oma kommentti:

6. Jakson toteuttamisessa työtä lisäsivät

1=paljon 2=jonkin verran 3=vähän 4=ei lainkaan

h. suunnittelu ja palaverit	1	2	3	4
i. ryhmän kanssa tapaaminen	1	2	3	4
j. iltatyöt	1	2	3	4
k. viikonlopputyöt	1	2	3	4
l. nuorten vastahankaisuus	1	2	3	4
m. korvaustehtävien keksiminen poissaolijoille	1	2	3	4
n. jokin muu, mikä				

TAUSTATIEDOT

- pappi
- nuorisotyönohjaaja
- kanttori
- diakoni / diakonissa

LIITE 3: Kysymyslomake rippikoululaisille seurakuntajakson alussa

KÄSITYS SEURAKUNNASTA

Valitse yksi kuva, joka kertoo mielestäsi parhaiten seurakunnasta. Kirjoita kuvasta: Mitä näet kuvassa? Mistä se kertoo? Millainen seurakunta mielestäsi on?

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Jatka lausetta:

Seurakunnassa tuttua on... _____

Seurakunnassa on mielestäni outoa... _____

Mielestäni tärkeää seurakunnassa on... _____

Seurakunnassa turhaa on...

ODOTUKSET SEURAKUNTAJAKSOLTA

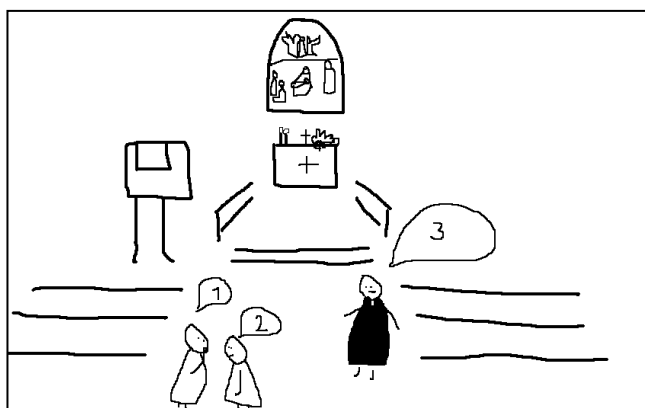
Keksi puhekuplat seuraavaan sarjakuvaan. Kirjoita vuorosanat kuvan viereen viivoille.

ENSIMMÄINEN RIPARITAPAAMINEN

1: _____

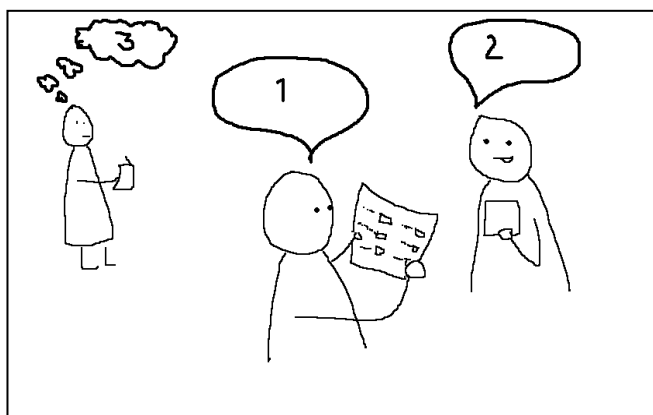
2: _____

1: _____

2: _____

3: _____

1: _____

2: _____

3: _____

Täydennä lauseet:

Seurakuntajaksolla haluaisin... _____

Toivoisin, että seurakuntajaksolla ei... _____

AIKAISEMPI KOKEMUS SEURAKUNNASTA**1. Olen ollut seurakunnassa aikaisemmin**

- joskus häissä, hautajaisissa tai kastetilaisuudessa
- joulukirkossa tai kauneimmissa joululauluissa
- koulun kanssa pääsiäis- tai joulukirkossa
- päiväkerhossa
- tyttö- tai poikakerhossa
- tyttö- tai poikaleireillä
- Ilon askelissa
- muussa seurakunnan toiminnassa, missä

- en ole ollut aikaisemmin seurakunnan toiminnassa mukana

TAUSTATIEDOT

Nimi: _____

(Nimi tulee vain tutkimuksen tekijän tietoon!)

rippikouluryhmän numero: _____

LIITE 4: Kysymyslomake rippikoululaisille seurakuntajakson lopussa

KÄSITYS SEURAKUNNASTA

Valitse kuva, joka kertoo mielestäsi parhaiten seurakunnasta. Kirjoita kuvasta: Mitä näet kuvassa? Mistä se kertoo? Millainen seurakunta mielestäsi on? (samat kuvat kuin edellisessä kysymyslomakkeessa)

Jatka lausetta:

Seurakunnassa tuttua on... _____

Seurakunnassa on mielestäni outoa... _____

Mielestäni tärkeää seurakunnassa on ... _____

Seurakunnassa turhaa on... _____

KOKEMUKSET SEURAKUNTAJAKSOLTA

1. Rippikoulun seurakuntajaksolla opin uusia asioita...

	tosin paljon	aika paljon	aika vähän	ei yhtään	en osaa sanoa
seurakunnasta					
jumalanpalveluksesta					
uskosta					
Jumalasta					
seurakunnan nuorisotyöstä					
diakoniatyöstä					
musiikista					
rukouksesta					
itsestäni					
muusta, mistä					

2. Seurakuntajaksolla...

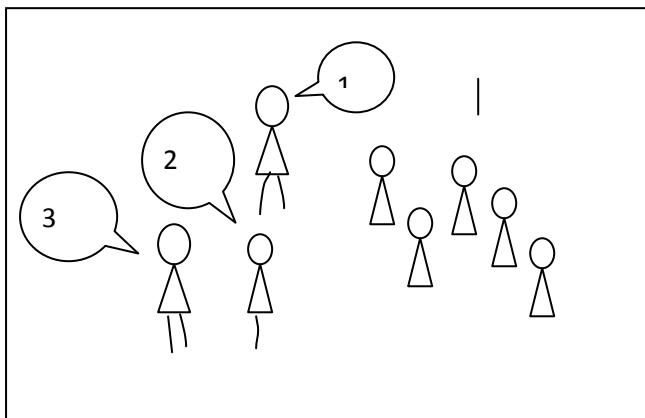
	tosi paljon	aika paljon	aika vähän	ei yhtään	en osaa sanoa
sain uusia kavereita					
tutustuin omaan rippikouluryhmään					
tutustuin rippikoulun ohjaajiin					
tunsin oloni kotoisaksi					
tuntui, että minua arvostettiin					
oli mukavampaa kuin kuvittelin					
oli tylsempää kuin kuvittelin					
oli erilaista kuin kuvittelin					

3. Seurakuntajakson jälkeen...

	tosi paljon	aika paljon	aika vähän	ei yhtään	en osaa sanoa
tiedän enemmän seurakunnasta kuin ennen					
tiedän useita seurakunnan kokoontumispaikkoja ja kirkkoja					
haluaisin tulla joskus seurakunnan juttuihin, vaikka ei ole pakko					
odotan rippileiriä					

Keksi puhekuplat seuraavaan sarjakuvaan:

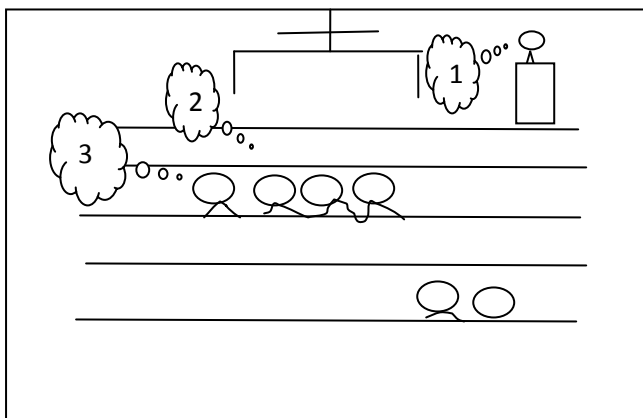
”TAPAHTUI SEURAKUNTAJAKSOLLA”

1: _____

2: _____

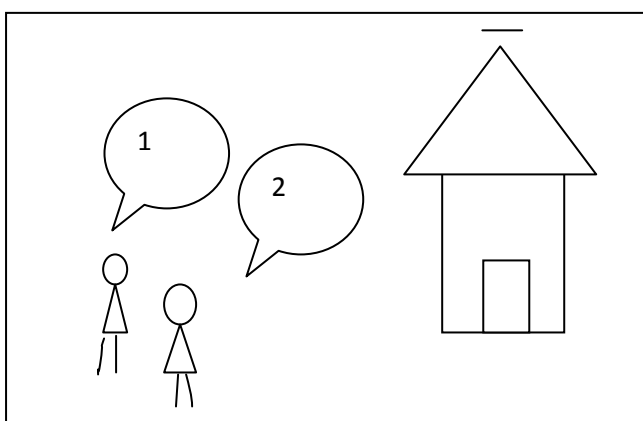
3: _____

1: _____

2: _____

3: _____

1: _____

2: _____

Täydennä lauseet:

Seurakuntajaksolla olen oppinut... _____

Pidin seurakuntajaksolla siitä, että... _____

Seurakuntajaksolla en pitänyt siitä, että... _____

TAUSTATIEDOT

Nimi: _____

rippikouluryhmän numero: _____

(Tiedot tulevat vain tutkimuksen tekijän tietoon!)